

Свети ТЕОФИЛАКТ Охридски

ТУМАЧЕЊЕ ПОСЛАНИЦЕ РИМЉАНИМА

ПРЕДГОВОР НА ПОСЛАНИЦУ РИМЉАНИМА [1]

Постојано читање божанствених Писама води ка њиховом познању, јер није лажан Онај што је рекао: *Тражите и наћи ћете; куцајте и отвориће вам се* (Мт. 7; 7).

И тајне Посланица светог апостола Павла дознаћемо уколико те Посланице будемо читали постојано и брижљиво. Речју своје поуке апостол Павле је превазишао све остале. То је праведно, јер се он потрудио највише од свих и задобио најобилнију благодат Духа. То се не види само из његових Посланица, него и из Дела апостолских, где се каже да су га због савршенства његових речи сматрали за Хермеса.

Најпре нам се излаже Посланица Римљанима али не зато што је она, наводно, написана пре осталих. Тако су пре Посланице Римљанима написане обе Посланице Коринћанима, а пре Посланица Коринћанима Посланице Солуњанима, где апостол Павле похвално указује на милостињу која је послата у Јерусалим (в. 1. Сол. 4; 9-10, упор. 2. Кор. 9; 2). Осим тога, пре Посланице Римљанима написана је и Посланица Галатима. Без обзира на то, кажем да је Посланица Римљанима прва међу осталим Посланицама. Зашто је управо она добила прво место?

Зато што у Светом Писму хронолошки поредак није неопходан. Тако и дванаест пророка, ако их разматрамо у оном поретку, у ком су они у низу свештених књига, не следе један за другим по времену, него су раздвојени великим периодима.

С једне стране, Павле пише Римљанима због тога, што је имао дужност да изврши служење Христово, а са друге зато, што су Римљани на свој начин били старешине васељене: онај који је од користи глави, доноси корист и остатку тела.

НАПОМЕНА:

1. Рим и његови житељи најпре су поменути код пророка Данила, а затим и у Књигама Макавејским. Као што је познато, Палестина је око 60. године пре Христа постала римска провинција. Након што је заузео Јерусалим, Помпеј је многобројне ратне заробљенике одвео у Рим. Осим тога, познато је да су

Јудејци из расејања већ живели у Риму, у кварту Трастевере. Захваљујући труду хришћанских проповедника - по свему судећи, превасходно апостола Петра - у тој средини се појавила прва хришћанска римска општина (заједница). Ова црква се углавном састојала од преобраћених незнабожаца, од времена кад је цар Клаудије протерао Јудејце (око 61. г) и до доласка апостола Павла у Рим. У време Неронове владавине, ова хришћанска црква била је изложена најсуровијим прогонима, чије су жртве били и апостоли Петар и Павле. Посланица Римљанима је најстарије и најверодостојније сведочанство о постојању ране хришћанске општине у Риму, већ око 57. године. Апостол Павле каже да га је апостолски труд спречавао да и лично дође овамо, али се нада да ће, након што из Јерусалима крене у Шпанију, проћи кроз Рим. У овој, најдужој од његових посланица, он Римљанима писмено излаже оно, што другима усмено благовести. Основна тема, коју је изабрао за ову Посланицу, јесте спасење кроз веру а не кроз дела закона. Карактеристично је да као потврду овог свог мишљења он наводи Авраама, и пореди веру Авраамову са вером хришћана. Ова посланица је написана у Коринту, око 58. г. непосредно пред путовање апостола Павла у Јерусалим. Веродостојност ове посланице је неоспорна. Њу је изучавао још св. Климент Римски, а на њу се позивају и називају је Посланицом апостола Павла Римљанима, св. Јустин, Иринеј, Климент Александријски, Тертулијан и други.

ПРВА ГЛАВА

1. Павле

Ни Мојсеј, ни многи после њега, па чак ни еванђелисти, нису стављали своја имена испред својих списа. Апостол Павле, међутим, поставља своје име испред сваке од својих посланица. То је учинио зато, што су они (пророци и еванђелисти) писали за оне који су живели заједно с њима, док је он слао своје списе издалека и према обичају испуњавао правило каквим се одликују посланице. Он тако није поступио само у Посланици Јеврејима, јер су га они мрзели. Да се не би догодило да, чим зачују његово име, престану да га слушају, он је на почетку затајио своје име. А зашто је он уместо имена Савле добио име Павле? Зато да и у том погледу не би био мањи од врховног међу апостолима, који је назван Кифа, што значи камен (Петар, Јн. 1; 42) или синова Зеведејевих названих Воанергес, односно синови грома (Мк. 3; 17).

Слуга.

Служење има много видова. Постоји служење по стварању у којем се говори у Пс, 118; 91. Постоји и служење кроз веру, о којем је речено: *Послушасте од срца правило науке којој се предадoste* (Рим. 16; 17). Најзад, постоји служење према начину живота, и у том смислу је Мојсеј назван слугом Божијим (в. Ис. Нав. 1; 12). Павле је "слуга" у свим тим видовима.

Исуса Христа.

Износи имена Господња од ваплоћења, усходећи од нижег ка вишем, јер су имена *Исус и Христос*, тј. Помазаник имена након ваплоћења. Он није помазан јелејем него Духом Светим, Који је, наравно, неупоредиво превасходнији од јелеја. О томе, да се помазање може савршити и без јеле-ја, послушај следеће: *Не дотичите се помазаника Мојих* (Пс. 104; 15), јер пре закона није постојао нити појам нити име за помазање јелејем. *Позвани*. Ова реч означава смиреноумље, јер показује да није он сам (апостол) тражио и нашао, него да је био позван.

Апостол.

Ту реч је употребио због разликовања од осталих звања. Сви верују-ћи су позвани. Међутим, они су позвани само због тога да би поверовали, а мени је, каже, поверено и апостолство, које је било поверено и Христу, када Га је Отац послао.

Изабран за еванђеље Божије.

Другачије речено, изабран за служење Еванђељу. *Изабран је речено уместо: предодређен за то*, као што је Бог рекао и Јеремији: *Пре него што си изашао из утробе, Ја сам те посветио* (Јер. 1; 5). И сам Павле на једном месту каже: *А када благоволи Бог, који ме изабра од утробе ма-тере моје* (Гал. 1; 15). Павле није узалудно рекао: *изабран за еванђеље Божије*. Будући да је његова реч била упућена славољубивима, он наговештава да је, као послати од небеса, он достојан вере. Само "еванђеље" тј. "благовештење", назива се тако не само по добијеним него и по буду-ћим добрима. Називом "еванђеље" тј. "благовештење" истог тренутка теши слушаоца, јер "благовештење" не садржи нешто жалосно, као пред-сказања пророка, него ризницу неизмерних добара. То благовештење је благовештење Бога, тј. Оца. Зато, што је од Њега даровано и зато, што Њега открива. Он се открио и у Старом Завету, премда само Јудејцима, али је и њима био непознат као Отац. Тек се касније кроз Еванђеље (благовештење) открио целој васељени, заједно са Сином.

2. Које унапред обећа преко пророка

Будући да су ову проповед прекоревали као новотарију, показује да је она старија од Јелина (тј. од многобоштва) и да је већ била описана код пророка. Реч "благовештење" се сусреће још код Давида, који каже: *Г-спод ће дати реч онима који блавесте снагом многим* (Пс. 67; 12), као и код Исаије: *Како су красне на горама ноге благовесника, који оглашава мир* (Иса. 52; 7).

У Светим Писмима.

Пророци нису само говорили, него су и писали, и изображавали поступцима, на пример: Авраам посредством Исаака, а Мојсеј посредством змије, уздицања руку и заклања јагњета. Када Бог припрема нешто велико, Он то унапред обзнани много раније. Зато, када Он (Христос) каже да су *многи пророци желели да виде то, што ви видите и нису видели* (упор. Мт. 13; 17), тиме изражава да нису видели само Његово тело и због тога, каже, нису видели ни знамења која се савршавају пред њиховим очима.

3. О Сину Својему, којије по телу рођен од семена Давидова.

Овде очигледно указује на два рођења, јер кроз речи: *о Сину Божијем* указује на вишње рођење, а кроз израз: *од семена Давидова* на земаљско рођење. Додавањем речи: *по телу* показао је да Њему припада и рођење по Духу. Због тога то није еванђеље, тј. благовештење о обичном човеку, него (еванђеље) о Сину Божијем, и не само о Богу, него о Рођеном од семена Давидовог по телу, јер је Он и једно и друго, тј. и Син Божији и Син Давидов. Најзад, нека се Несторије[1] застиди због тога. Апостол помиње и Његово рођење по телу, као и тројица еванђелиста, да би од њега (рођења по телу) узнео слушаоца ка вишњем рођењу. Тако је и Сам Господ најпре био виђен као човек, да би Га затим признали за Бога.

4. Који је објављен у сили по Духу Светоме за Сина Божијега васкрсењем из мртвих.

Претходно је рекао: *о Сину Својему*, а сада доказује да су Га и (пре)по-знали као Сина Божијег, и каже да је Он објављен, то јест показан, потврђен и признат; објављивање је само признање, и потврда и одлука. Сви су признали и одлучили да је Он Син Божији. Како то? *У сили*, тј. кроз силу знамења (знакова) које је творио, и то кроз Духа Светога Којим је освештао верујуће, јер је Богу својствено да то дарује. Такође и *васкрсењем из мртвих*, јер је Он први васкрсао и при том је Сам Себе васкрсао. Он је, дакле, кроз васкрсење препознат и потврђен као Син Божији, јер је и то велико дело, као што и Он Сам каже: *Када подигнете Сина Човечијега, онда ћете познати да Ја јесам* (Јн. 8; 28).

5. Кроз којег примисмо благодат и апостолство, да ради Имена Његовог приведемо у послушност вере

Запази признавање. Ништа каже, није наше, него смо све добили кроз Сина. Ја сам кроз Духа добио благодат и апостолство. *Он ће вас поучити*, каже Господ. И Дух каже: *Одвојте ми Павла и Варнаву* (Дела ап. 13; 2) и *Кроз Духа се даје реч мудрости* (1. Кор. 12; 8). Шта то значи? Значи да оно, што припада Духу припада и Сину, и супротно. Дobili смо, каже, *благодат и апостолство*, односно, ми нисмо постали апостоли према својим заслугама, него од благодати са небеса. И убеђивање је, међутим, дело благодати, јер је апостолско дело (апостолски задатак) био да иду и да проповедају, док убеђивање слушалаца у потпуности припада Богу. *У послушност вере*. Ми, каже, нисмо послати ради препирки, нити ради испитивања и доказивања, него да *приведемо у покорност вере*, како би поучавани слушали, верујући без икаквог противуречења.

Све незнабошце.

Благодат да у *послушност вере приведемо све народе* добили смо ми тј. не ја сам, него и остали апостоли. Павле није посетио све народе. Неко ће рећи да, уколико то није учинио за живота, након смрти походи све народе посредством посланица. Поверовали би слушајући о имену Христовом, а не о Његовој суштини. Наиме, чуда је савршавало име Христово: и оно само захтева веру, јер се ни оно не може појмити умом. Погледај какав је дар благовештења: оно није предато једном народу, као Стари Завет, него свим народима.

6. Међу којима сте и ви позваници Исуса Христа.

Овде се руши гордост Римљана. Ви нисте добили ништа више него други народи, за које сматрате да сте њихови господари. Као што проповедам другим народима, тако проповедам и вама: не преузносите се. Другачије речено, и ви сте позвани, предупређени благодаћу, и нисте сами пришли.

7. Свима који су у Риму, љубљенима од Бога.

Није једноставно рекао: *свима који су у Риму*, него: *љубљенима од Бога*. Одакле се види да су љубљени? На основу освећења, а светима назива све верујуће. Додао је: *позванима*, укорењујући у памћење Римљана добротинство Божије, и мада се међу њима налазе и конзули и префекти, показује да је Бог све призвао истим призивом, којим је призвао и просте људе, подједнако их љубећи и освештавајући. Дакле, будући да сте подједнако и љубљени, и позвани, и освећени, не преузносите се над ништавнима.

Благодат вам и мир.

Господ је заповедио апостолима да најпре изговоре ове речи када уђу у домове. Битка, коју је Христос окончао, а коју је грех породило за нас против Бога, није била лака. Тај мир није задобијен нашим трудом, него благодаћу Божијом. Дакле, најпре благодат а затим мир. Апостол се моли за непрекидно и ненарушиво обитавање ова два добра да се не би, уколико опет паднемо у грех, распламсала нова битка.

Од Бога, Оца нашега и Господа Исуса Христа.

О, како је свемоћна благодат проистекла из љубави Божије! Непријатељима и униженима, нама је Сам Бог постао Отац! Дакле, од Бога Оца и Господа нашег Исуса Христа да код вас буду непоколебива благодат и мир. Они су их даровали, и они могу и да их сачувају.

Прво, дакле, захваљујем Богу својему кроз Исуса Христа за све вас, што се о вашој вери говори по свему свету.

Наступ какав доликује Павловој души! Он и нас поучава да захваљујемо Богу, и то не само за наша сопствена добра, него и за добра наших ближњих. У томе се и састоји љубав: да не захваљујемо за земаљско и пропадљиво, него за то, што су Римљани поверовали. Речима: *Богу својему* показује тадашње расположење свога духа, присвојивши заједничког Бога за себе, као што поступају пророци па чак и Сам Бог, називајући Се Богом Авраамовим, Исааковим и Јаковљевим, да би на тај

начин показао Своју љубав према њима. *Захваљујте*, каже, *кроз Исуса Христа*, јер је Он заступник наше захвалности Оцу. Он нас није научио само да захваљујемо, него и приноси Оцу нашу захвалност. За шта да се захваљујемо? Зато што се о вери Римљана *Говори по читавом свету*. Пред њима сведочи о две ствари: и о томе да су они поверовали, и о томе да су поверовали с потпуним убеђењем, јер се о њиховој вери говори по читавом свету и кроз њих задобијају корист сви, који пламте од жеље да се надмећу са царским градом и да га подражавају. И Петар је проповедао у Риму али Павле, сматрајући свој труд истоветним са његовим, захваљује за веру оних, које је Петар поучио, толико је Павле био слободан од зависти!

9. Јер ми је сведок Бог, којем служим духом својим у еванђељу Сина Његова, да вас се сећам без престанка, молећи се свагда Богу.

Будући да се Павле још није видео с Римљанима, а да је желео да каже да их свагда помиње, за сведока позива Онога, Који познаје срца. Запази племенитост апостола: он свагда помиње људе, које није чак ни видео. Где их помиње? У молитвама, и то непрестано. *Служим Богу*, тј. служим Му *духом својим*, што значи да Га не служим телесним служењем него служењем духовним. Наиме, незнабожачко служење је телесно и лажно. Јудејско служење, иако није лажно, такође је телесно. Хришћанско служење је истинито и духовно, о чему и Господ говори Самарјанки: *Истински богомољци клањаће се Богу у духу и истини* (Јн. 4; 23). Будући да се Богу може служити на много начина (неко служи Богу тако, што устројава своја дела, неки тако што се брине о странцима и обезбеђује удовице, као што су поступали Стефанови саслужитељи, а неки тако што служи речју), апостол каже: *Бог којем служим духом својим у еванђељу Сина Његовог*. Претходно је еванђеље приписао Оцу, али то није ништа чудно јер Очево припада Сину и Синовско припада Оцу. Говорећи то, доказује да је та брига за њега неопходна, јер је онеме, којем је поверено да служи еванђељу, неопходно да се брине о свима, који су прихватили реч.

10. Молећи се свагда Богу у молитвама својим да би ми некада вољом Божијом успело да дођем к вама.

Сада додаје због чега их помиње. *Да дођем*, каже, *к вама*. Обрати пажњу: ма колико да их љуби и ма колико силно жели да их види, он не жели да их посети мимо воље Божије. Ми, међутим или никога не љубимо или пак, када љубимо, све чинимо противно вољи Божијој. То, што се Павле непрестано молио да их види и што је

проистицало из његове велике љубави према њима, као и то, што се покоравао одлуци Божијој, било је знак његовог великог благочешћа. Ни ми нећемо туговати ако не добијемо оно, што тражимо у молитвама. Ми нисмо бољи од Павла, који је три пута молио да буде избављен од *жаоке у телу*, и није добио оно што је желео, (2. Кор. 12; 7-9), јер то није било корисно за њега.

11. Јер жарко желим да вас видим, да вам предам неки духовни дар.

Други, каже, предузимају далека путовања ради другачијих циљева, а ја због тога да бих вам предао неки дар. *Неки* каже услед скромности, јер није рекао: идем да вас поучим, него: идем да вам предам оно што сам добио, и то мало и сразмерно мојим духовним снагама. Наиме, иако је учитељство добро дело, и наша добра дела су дарови, јер је и за њих потребна помоћ са небеса.

За ваше утврђење, 12. То јест, да се ту са вама утешим заједничком вером, и вашом и мојом.

На скривени начин даје им да разумеју да Римљани у великој мери треба да се поправе. Будући да је и то речено веома снажно (јер су Римљани могли да кажу: шта то говориш? Зар се ми колебамо и лебдимо, и зар си потребан ти да бисмо се утврдили?), додаје: *то јест, да се ту са вама утешим*. Смисао је следећи: ви трпите многа угњетавања, и зато желим да се видим с вама да бих вас донекле утешио или, боље речено, да бих се и сам утешио. То захтева заједничка корист. Тадашњим верујућим, који су живели као у заточеништву, било је неопходно да одлазе једни другима и тиме су силно тешили једни друге. Значи ли то да је и Павлу била потребна њихова помоћ? Ни најмање, јер је он стуб Цркве. Напротив, да се не би оштро изразио и, као што смо рекли, да их не би огорчио, рекао је да му је потребна њихова утеха. Ако пак неко каже, да је апостола у том случају веселило нарастање вере код Римљана, онда ће и таква реч бити добра; она се види и из апостолових речи: *заједничком вером, и вашом и мојом*. У том случају, мисао ће бити следећа: и ја ћу се, видевши вашу веру, утешити и обрадовати, и ви ћете се утврдити мојом вером, добивши утеху у ономе у чему се можда колебате услед малодушности. Он то, међутим, не говори отворено, него вешто то подразумевајући.

13. Али вам нећу затајити, браћо, да сам много пута намеравао да вам дођем... па бихдосад спречен.

Претходно је рекао да се моли да дође код њих и неки су вероватно помислили: ако се молиш и желиш да нас утешиш и да сам задобијеш утеху, шта те онда спречава да дођеш? Због тога је додао: *наилазио сам на препреке од Бога*. Обрати пажњу на то да апостол није љубопитљив и да не испитује зашто је наилазио на препреке, него се покорава заповестима Владике, поучавајући и нас да не испитујемо дела Божија. Он, дакле, доказује да узрок његовог недоласка код њих није презрење или немар. Ја вас, каже, толико силно љубим да, иако наилазим на препреке, не одустајем од намере него, напротив, стално настојим да дођем код вас.

Да и међу вама имам неки плод, као и међу осталим незшбошцима.

Рим је био славан град, у који су сви притицали као у град богат необичностима и велелепан. Да неко не би помислио како је Павле из тог разлога пожелео да види Римљане, каже: жарко желим да дођем код вас, да бих и међу вама имао *неки плод*. Упоредо с тим поништава и друго подозрење, јер би неко могао да каже: на препреке си наилазио због тога, што си хтео да дођеш противно вољи Божијој. Не каже: да вас поучим у вери и да вас научим, него се скромно изражава: *да бих имао неки плод*, као што је и претходно рекао: *да вам предам неки дар*. Истовремено ограничава и њих, говорећи: *као и међу осталим незшбошцима*. Немојте мислити, каже, да сте бољи од осталих народа зато што господарите; сви ви стојите у истом реду.

14. Дужан сам и Јелинима и варварима, и мудрима и неразумнима. 15.Отуда и моја жеља да и вама, који сте у Риму, проповедам еванђеље.

И ово је дело скромности. Ја вам, каже, не указујем неку милост, него испуњавам заповест Владике. Ви сте дужни да благодарите Богу, јер Он чини добра дела а и ја сам *дужан*. Исто је рекао и Коринћанима: *Тешко мени ако не проповедам еванђеље* (1. Кор. 9; 16). Зато сам спреман да и вама проповедам, чак и ако би ми пред очима биле опасности. Таква је била његова ревност у Христу!

16. Јер се не стидим еванђеља Христова, јер је оно сила Божија на спасење свакоме који верује.

Римљани су били исувише привржени световној слави, док је Павле требало да проповеда Исуса, Који је претрпео свако лишавање славе, и било је природно што су Римљани могли да се застиде што је такав био Спаситељ. Зато и каже: *не стидим се*, јер он не само да се није стидео Распетог, него се и хвалио и поносио Њиме. Осим тога, како су се они преуносили мудрошћу, ја, каже, идем да проповедам крст, и не стидим се тога, јер је он *сила Божија на спасење*. Постоји сила Божија и за кажњавање, и Бог је Египћанима доказао Своју силу тако, што их је казнио. Постоји такође и сила на пропаст, као што је речено: *Бојте се онога који може погубити у паклу* (в. Мт. 10; 28). Дакле, оно што проповедам ја, Павле, не садржи ни казну ни пропаст него спасење. Кома? *Свакоме који верује*. Благовест (евангелион, еванђеље), наима, не служи једноставно свима на спасење, него онима који је прихвате.

А најпре Јудејцу и Јелину.

Овде реч "најпре" означава првенство у поретку, а не превасходство у благодати, јер Јудејца не би требало претпостављати као да је он, тобоже, више оправдан. Он се само удостојио да најпре добије оправдање, због чега се речју "најпре" изражава само првенство у поретку проповеди.

17. Јер се у Њему открива правда Божија из вере у веру, као што је написано: А праведник ће од вере живети..

Рекавши да је благодат *на спасење*, објашњава како је она *на спасење*. Нас, каже, спасава правда Божија а не наша. Какву правду можемо имати ми, проклети у делима и искварени? Међутим, Бог нас је оправдао, не због дела него због вере, која би требало да узраста у све већу и већу веру. Недовољно је да на почетку поверујемо, него би требало да се од првобитне вере уздигемо у савршенију веру, тј. у чврсто и непоколебиво стање, као што су и апостоли рекли Господу: *Дометни нам вере* (Лк. 17; 5)! Оно пак што је речено, тј. да смо спасени правдом Божијом, потврђују речи из Авакумовог пророштва: *Праведни ће, каже, живети вером*. Будући да оно што нам је од Бога даровано превасходи сваку људску мисао,

праведно нам је неопходна вера, јер ако бисмо почели да истражујемо сва дела Божија, све бисмо изгубили.

18. Јер се открива гнев Божији с неба на сваку безбожност и неправду људи који држе истину у неправди.

Почевши од онога, што доноси већа добра и рекавши да се правда Божија открива кроз благовест, сада употребљава изразе који могу да застраше, јер је знао да већину људи страх привлачи ка врлини. Тако и Господ Исус, говорећи о Царству, говори о геени. И пророци најпре изговарају обећања, а затим претње. Прво је дело воље Божије која претходи, а друго - последица нашег немара. Обрати пажњу на ред речи. Дошао је, каже, Христос, и донео ти оправдање и опроштај. Ако их не прихватиш, открива се гнев Божији са неба, очигледно - у време Другог доласка. И сада доживљавамо гнев Божији, али ради нашег поправљања, а тада - само ради казне. И сада у много чему мислимо да видимо увреду од људи, а тада ће бити јасно да од Бога долази казна за сваку безбожност. Истинско служење и благочешће је једно, док је безбожност многолика, због чега је и рекао: *сваку безбожност, јер она има много путева, и неправду људи*. Безбожност и неправда нису једно исто.

Прво је против Бога а друго против људи; при том је прво мислени (теоријски), а друго делатни (практични) грех. И неправда има много путева, јер ближњег неко може да увреди на много начина - или у погледу имања, или у погледу жене, или у погледу части. Уосталом, неки тврде, да Павле и под неправдом подразумева учење. Послушај сад шта значи: *који држе истину у неправди*. Истина или познање о Богу, положено је у људе на самом њиховом рођењу. Међутим, незнабошци су ту истину и познање потиснули неправдом, тј. увредили су је, иступајући против оног, што им је предато и приписујући славу Божију идолима. Замисли човека који је добио новац да га потроши на славу цара; ако би га он потрошио на лопове и блуднице, праведно би се рекло да је он увредио славу цара. Тако су и незнабошци потиснули неправдом, тј. сакрили и неправедно затамнили славу Бога и познање о Њему, употребивши их онако, како их није требало употребити.

19. Јер што се може дознати за Бога познато је њима, јер им је Бог објавио. 20. Јер што је на Њему невидљиво, од постања света умом се ш створењима јасно види, Његова вечна сила и божанство, да немају изговора. 21. Јер кад познаше Бога не прославише Га као Бога, нити Му захвалише.

Претходно је рекао да су незнабошци увредили познање о Богу, употребивши га онако, како није требало. Одакле се види да су они имали то познање, говори сада: *Јер што се може дознати за Бога познато је њима*. Затим и то доказује, говорећи да о Створитељу благовести склад творевине, као што каже и Давид: *Небеса казују славу Божију* (Пс. 18; 1). А шта се заправо може знати о Богу, дознај из следећег. О Богу се нешто не може знати, и то је Његова суштина. Нешто се, међутим, може и познати, а то је све што се односи на Његову суштину, односно, доброта, премудрост, сила, божанственост или величина. Павле је то назвао *на Њему невидљиво*, а може се познати кроз разматрање видљиве творевине. На тај начин, апостол је показао незнабошцима шта се може знати о Богу, тј. све, што се тиче Његове суштине, што је за чулне очи невидљиво, али се умом може познати на основу хармоничности творевине. Неки под *невидљивим* овде подразумевају ангеле. Међутим, такво тумачење је према мом мишљењу нетачно.

Један од Св. Отаца каже да је *вечна сила Син*, а *божанство Свети Дух*. *Да немају изговора*. Тако се показало на делу. Бог није створио свет због тога да они немају изговора, али тако се показало на делу. Запази ту особитост Писма и немој је кудити. У Писму се на многим местима сусрећу такви изрази, за чије је објашњење потребно да се узрок онога, што се помиње, тражи у искуству. Тако и Давид каже: *Зло пред Тобом учиних, јер си праведан у пресуди Својој* (Пс. 50; 6). Тај израз би могао изгледати чудно, али он није такав. У њему се исказује следеће: иако си ми чинио добра дела преко сваког очекивања, ја сам сагрешио пред Тобом; одатле је проистекло да ћеш Ти, ако на суду искажеш Своја права против мене, победити. Значи, Бог се оправдава нашим поступцима, кад се покажемо неблагодарни, и кад ничим не можемо да се оправдамо. То значи да, исто тако, немају оправдања ни незнабошци, јер они, иако су Бога познали из Његове творевине, нису Га прославили како доликује, него су поштовање, какво доликује Њему, указали идолима.

Него залудеше у својим умовањима, и потамне неразумно срце њихово.

Наводи разлог због којег су пали у такво безумље. У свему сте се, каже, ослонили на своје мудровање. Желећи да Неизобразивог пронађу у изображењима и Бестелесног у телима, показали су се као неуспешни и неспособни да тај циљ достигну посредством свог умовања. Њихово срце се назива неразумним због тога, што нису желели да све познају вером. Због чега су дошли до такве заблуде, да су се у свему ослонили на своје умовање? Због тога што су себе сматрали мудрима, због чега су и постали безумни. Наиме, да ли је ишта безумније од поклоњења дрвету и камену?

23. И заменише славу бесмртнога Бога подобијем смртнога човека и птица и четвороножних животиња, и гмизаваца.

Онај, који мења, пре него што промени, има у себи нешто друго. И они су, значи, имали знање али су га поништили и, пожелевши да уместо тога имају нешто друго, изгубили су и оно, што су имали. Славу непропадљивог Бога нису исказали човеку него подобију пропадљивог смртног човека и, што је још горе од тога, дошли су до гмизаваца, па чак и до њихових изображења, у тој су мери постали безумни! Познање, какво је требало да имају о Суштаству, које неупоредиво превазилази сва остала, они су применили на предмет, неупоредиво презренији од свега осталог! *Слава* Божија садржи се у томе да познају да је Бог све створио, да о свему промишља и све остало, што Њему доликује. Ко је заправо сагрешио у ономе, о чему смо говорили? Најмудрији, Египћани, јер су они поштовали чак и изображења гмизаваца.^[2]

24. Зато их предаде Бог у жељама њихових срца у нечистоту, да се бешчасте телеса њихова међу њима самима, 25. Који заменише истину Божију лажју, и више послужилише твари него Творцу, који је благословен у векове. Амин.

Реч *предаде* употребљена је уместо *допусти*, слично као што лекар, желећи да буде од користи болеснику а видећи да он не мари за уздржаност и не слуша га, допушта да се још више разболи, тј. напушта га и дозвољава му да следи сопствену вољу, и на тај начин га не ослобађа од болести. Неки су, уосталом, израз *предаде их Бог* разумели у смислу да их је предао вређању и дрскости према Богу, слично као што кажемо: тога и тога је уништио новац, иако новац не уништава, него наша злоупотреба новца. Или, кажемо да је Саула изопачило царство, односно његова (Саулова) злоупотреба царства. Према томе, незнабошци су предати нечистоти сопственим развратом. Није, дакле, било потребно да их други вређају него су увредили саме себе, јер су такве те нечисте страсти. Зашто су предати нечистоти? Зато што су увредили Бога.

Онај, који не жели да позна Бога, истог часа постаје и морално изопачен, као што каже и Давид: *Рече безумник у срцу своме: нема Бога а затим распаде се и огади у поступица својим* (в. Пс. 13; 1). Изменили су оно, што је истински припадало Богу и применили то на лажне богове. *Поштоваше* је речено уместо *указаше* част а *послужилише* уместо *изражавали су служење делима*, чиме се означава част, која се исказује на делу. Није једноставно рекао: *поштоваше и послужилише твари* него је додао и: *уместо Творцу*, увећавајући кривицу поређењем. Без обзира на то, каже, Бог је *благословен у векове*, тј. ни најмање није претрпео штету због тога што су Га

они увредили, него је благословен у векове - непоколебиво и несумњиво, јер то значи *амин*.

26. Зато их предаде Бог у срамне страсти, јер и жене њихове претворише природно употребљавање у неприродно. 27. А исто тако и мушкарци оставивши природно упошребљавање жена и распалише се жељом својом један на другога, мушкарци са мушкарцима чинећи срам, примајући на себи одговарајућу плату за своју заблуду.

Опет каже да их је Бог *предао* *страстима* јер су служили твари. Као што су се изопачили у учењу о Богу и напустили руковођење творевине, тако су и у животу постали гнусни и напустили природно задовољство (које је најугодније и најпријатније) и предали се неприродном задовољству (које је од свега теже и непријатније). То означава реч *заменише* која показује да су они напустили оно што су имали и изабрали друго. На тај начин, и један и други пол оптужује сама природа, коју су преступили. Изрекавши скривено о женама нешто срамно и такво да је непристојно јасно говорити о томе, говори и о мушкарцима да су се и *они распалили жељом један на другога*, показујући да су се предали сладострашћу и махнитој љубави.

Није рекао да су удовољавали жељи, него да су *чинили срам*, показујући да су они осрамотили природу; *распалише се жељом* рекао је с циљем да неко не помисли да је болест бил а сама њихова жеља. *Чинећи срам*. Другим речима, усрдно су се препуштале нечистоти, творећи је на самом делу, добијајући плату за отпадање од Бога и за идолопоклоничку заблуду у самом том сраму и у самом том задовољству, имајући казну у њој као у противприродној и полној нечистоти. Павле то каже због тога, јер још није било могуће да их убеди у учење о геени (паклу). Ако, каже, не верујеш учењу о геени, онда веруј томе да се њихова казна садржи у самом њиховом нечистом делу.

28. И како не марише да познају Бога, предаде их Бог у покварен ум да чине што је неприлично.

И по трећи пут понавља исту мисао и употребљава исту реч, говорећи: *предаде их*. Разлог због којег их је Бог оставио свагда је безбожништво људи. *И како не марише да познају Бога, предаде их* страсти. Увреда, каже, коју су нанели Богу, није била грех незнања, него намеран грех. Он, није рекао: будући да нису познали, него: *Како немарише*, тј. одлучили су да немају Бога на уму и добровољно су

изабрали безбожништво. Према томе, њихови греси нису греси тела, као што тврде неки јеретици, него неправилног расуђивања. Они су у почетку одбацили познање Бога, а затим је Бог допустио да буду предати у покварен ум. Да би боље протумачили израз *предаде их Бог*, неки од Отаца користили су прекрасан пример.

Они расуђују на следећи начин: када неко, не желећи да види сунце, затвори очи а затим падне у јаму, ми не кажемо да је сунце, које он и не види, бацило човека у јаму, него да је тамо пао зато, што оно није осветлило његове очи. А због чега пак оно није осветлило његове очи? Зато што их је он затворио. Тако је и њих Бог предао срамним страстима. Зашто? Зато што Га људи нису познали. А зашто Га нису познали? Зато што нису расуђивали и што су одлучили да Га не познају.

29. Њих који су испуњени сваке неправде.

Примети како појачава реч; назива их испуњенима, и то *сваком неправдом*, тј, каже да су достигли крајњи степен сваког порока. Затим набраја и видове порока; *Блуда*. Блудом назива сваку нечистоту уопште.

Злоће.

То је лукавство против ближњег.

Лакомства.

То је жеља за имовином.

Неваљалства.

То је злопамћење.

Пуни зависти, убиства.

Убиство свагда следи из зависти. Тако је и Авељ убијен због зависти, као што су и Јосифа хтели да убију због зависти.

Свађе, лукавства.

Од зависти потичу и свађе и лукавства који треба да буду на пропаст ономе, којем завиде.

Злоћудности.

Дубоко сакривена злоба, заборављена због неке доброте.

30. Дошаптачи.

То су тајни потказивачи.

Опадачи.

Јавни псовачи.

Богомрци.

Они који ненавиде Бога или које ненавиди Бог.

Насилници, хвалисавци, гордељивци.

Усходи ка упоришту зла. Наиме, ако онај, који се горди добрим делом поништава то дело гордошћу, колико га више губи онда, када чини зло? Такав човек није способан да се покаје. Знај да је преузношење презирање Бога, а гордост презирање људи из којег се рађа увреда, јер онај, који презире људе, свакога вређа и газе. По својој природи, гордост претходи увреди; ми на почетку јасно видимо увреду, да бисмо касније упознали и њену мајку - гордост.

Измишљачи зала, јер се нису задовољили претходно почињеним злом, а одакле се опет види да нису грешили нагонски, него намерно и према сопственим склоностима.

Непокорни родитељима.

Устали су, каже, и против саме природе.

31. Неразумни.

И то је праведно: да ли су ишта могли да разумеју они, који нису били покорни родитељима?

Невере (вероломнит), тј. они што су непостојани у погодбама.

Неосетљиви, непомирљиви, немилостиви.

Корен сваког зла је хлађење љубави, јер отуда производи да се један с другим не мире, да један другога не љубе, да један другог не нису драги. О томе је и Христос рекао: *И зато што ће се умножити безаконје, охладнеће љубав многих.* Сама природа нас сједињује једне с другима, као и остала жива бића. Људи то, међутим, нису разумели.

32. Они, познавши правду Божију, да који то чине заслужују смрт, не само да чине то, него и одобравају онима који то чине.

Доказавши да су се незнабошци испунили сваким пороком због тога, што нису хтели да познају Бога, сада доказује да они не заслужују оправдање. Они не могу да кажу: ми нисмо знали за добро, јер су знали да је Бог праведан. То значи, да су они зло чинили добровољно и, што је још горе, одобравају онима који га чине, тј. бивају заштитници зла: таква је неисцељива болест.

НАПОМЕНА:

1. Несторије је био скромног порекла. Доспео је у један манастир у Антиохији, одакле је у време Теодосија Другог успео да се узвиси до константинопољског патријаршијског престола. У прво време је прогонио аријанце и остале секте, али је и сам постао јеретик, тврдећи да Пресвета Дјева није Богородица, јер је родила човека Исуса, предодређеног за наше спасење и да је тај човек, кроз силазак Светог Духа, постао Христос. Против њега је иступио највећи богослов тога доба, св. Кирил Александријски.
2. Што у потпуности одговара истини, јер су Египћани као једног од својих главних идола поштовали крокодила, којег називају богом Собеком. Придавали су му толики значај да су га чак изображавали и у сценама које представљају мерење душа (психостасију): на њима се крокодил слика разјапљених чељусти, спреман да прогута оне душе које не могу да се оправдају и да их у свом трбуху претвори у смеће.

ДРУГА ГЛАВА

1. Зато немаш изговора, о човече, који год судиш, јер у чему судиш другоме, себе осуђујеш; јер ти који судиш чиниш то исто.

Нисмо сви ми, људи, подједнаких склоности: понекад штитимо зло, понекад смо судије туђег зла и осуђујемо оне, сличне себи. Дакле, пошто је најпре говорио о онима, који одобравају зло, сада говори о осуђивању других: *Зато немаш изговора.* Другим речима, ти си знао да се праведни суд Божији састоји у томе, да достојно казни зле; зато и немаш изговора ти, који осуђујеш оне, што чине исто што чиниш и ти. Изгледа да се те речи односе на управитеље, посебно на Римљане, као на тадашње господаре васељене, јер је суд дело управитеља. Уосталом, то се може применити на сваког човека, јер сваки човек може да суди, чак и ако не обавља дужност судије. Каже, дакле, да, осуђујући прељубника а и сам чиниш прељубу, осуђујеш самога себе.

2. А знамо да је суд Божији истинит над онима који то чине.

Да неко за себе не би рекао: "Ја сам до сада чинио прељубу, и избегао сам суд", апостол га плаши и каже да код Бога није тако: код нас једнога кажњавају а други избегава казну. Код Бога, међутим, није тако, јер уистину постоји суд Божији над рђавим људима.

А помишљаш ли то, о човече, који судиш онима који то чине, а чиниш исто, да ћеш ти избећи суд Божији? 4. Или презиреш богатство Његове доброте и кроткости и дуготрпљења, не знајући да те доброта Божија на покајање води! 5. Него својом упорношћу и непокајаним срцем сабираш себи Гнев задан Гнева и откривања и праведнога суда Бога, 6. Који ће дати свакоме по делима његовим.

Претходно је рекао да се плата рђавим људима за заблуде и поштовање твари састоји у самим оним безбожним делима којима су се предавали, јер је сама нечистота била довољна казна за њих. Сада пак открива и казну за њих. За тебе, каже, човече, постоји и друга казна: ти нећеш избећи суд Божији. Како ћеш избећи

суд Божији, кад ниси избегао ни свој суд? Оно, у чему си осудио другога, изговорио си пресуду самоме себи. Ако се ослањаш на дуготрпљење Божије зато што још ниси кажњен, онда ће то некажњавање послужити као разлог још веће казне за тебе. Дуготрпљење Божије спасоносно је за оне, који га користе да би се поправили; за оне, који га користе за умножавање грехова, оно ће послужити као повод за већу казну, али не по својој природи него због каменосрдности оних (којима је указано).

Сабираш, каже, себи гнев. Не сабира га Бог за тебе, него га сабираш ти сам. Како то? Својим срцем које је непопустљиво и скамењено за добро. Шта може бити каменосрдније од тебе, кад нити доброта може да те омекша, нити страх да те поколеба? Даље, говорећи о дану гнева, додаје: *откривања и праведнога суда Бога.* И то је праведно, да неко суд не почне дејствовањем гнева. Откривање свега, каже. Због тога је плата саобразна ономе што се открива, а последица тога је и праведни суд. Овде правда не побеђује увек, јер се дела скривају, док ће тамо за откривањем уследити праведан суд. Примети ово место и упореди га са следећим: *Скаменићу срце фараоново* (2. Мојс. 4; 21), јер се Павле изражава готово истим таквим речима.

7. Живот вечни онима који истрајношћу у добрим делима траже славу и част и бесмртност.

Рекавши да ће Господ свакоме дати плату, почео је од награђивања добрих, учинивши на тај начин своју реч угодном. У речима *постојаношћу у добрим делима* изражава, као прво, да од добра не треба одступати, нити га творити немарно, него да у њему до краја треба обитавати, а као друго, да се не треба ослањати само на веру, јер је потребно и добро дело. Речју *бесмртност* отвара двери васкрсења. Затим је, како ћемо сви устати - али не сви за једно исто, него једни за славу а други за казну - поменуо славу и част. Дакле, целокупна беседа има такав смисао. Онима, каже, који траже будућу славу, част и бесмртност и никада их не губе из својих мисли, Бог ће дати плату, тј. у васкрсењу, живот вечни. На који се начин задобијају будућа слава, част и непропадљивост? Истрајношћу у добрим делима јер онај, који је истрајан у добрим делима и чврсто се супротставља сваком искушењу заиста задобија и славу и част и бесмртност или наслађивање непропадљивим добрима у непропадљивом телу.

8. А јарост и гнев онима који се упорно противе истини и покоравају неправди. 9. Невоља и туга на сваку душу човека који чини зло, а најпре Јудејца и Јелина.

Који се упорно противе, тј. с великим трудом. Овде показује да они нису постали зли услед незнања него услед упорности, због чега су и недостојни помиловања. И покорност неправди и непокорност правди такође је грех слободне воље, јер није рекао: који су принуђени и трпе насиље, него: *који се покоравају*. Обрати пажњу да се о Господњој плати у животу вечном изразио другачије него о оном жалосном. *Јарост*, каже, *и гнев и туга*.

Наиме, није рекао: даће им Бог, него је беседу оставио недоречену, да би подразумевали: *би ће*. Богу је својствено да оживотворава, и казна је последица нашег немара. Речима: *на сваку душу човека* обуздава гордост Римљана. Чак и ако је неко цар, каже, неће избећи казну ако твори зло, односно, ако остане у злу и не покаје се, јер није рекао "који само чини зло", него каже, који "зло чини са славољубљем". Како је Јудејац добио већу поуку, достојан је и веће казне, јер *силно ће бити мучени*, и они, који су више знали, теже ће бити кажњени.

10. А слава и част и мир свакоме који чини добро, а најпре Јудејцу и Јелину.

У ономе што даље следи апостол намерава да докаже да нити обрезање користи нити необрезање шкоди, а затим да укаже на неопходност вере, која оправдава човека. Он због тога на почетку унижава јудејство. Примети његову мудрост: говори о ономе што је било до доласка Христовог, да је свет био испуњен пороком и да су сви били подложни казни, најпре Јудејац а затим и Јелин. Признавши за несумњиво да ће незнабожац бити кажњен за зло, отуда изводи закључак да ће он бити награђен за добро. Ако су и награда и казна последица дела, онда су закон и обрезање већ постали сувишни, и не само сувишни, него Јудејцу припремају и већу казну. Ако се незнабожац оптужује зато, што се није руководио природом а затим и природним законом, онда се далеко више осуђује Јудејац, који је, поред тог руковођења, био васпитан и у Закону. Томе се приклања реч апостола. Сада препознај смисао речи. Под Јелинима овде не подразумева идолопоклонике, него богобојажљиве људе који живе побожно иако немају Закон. Такви су били Мелхиседек, Јов, Ниневљани и, најзад, Корнилије.

На исти начин мисли и на Јудејце који су живели до доласка Христовог. Настојећи да докаже да обрезање нема никакву снагу, обраћа пажњу на древна времена и показује да није било никакве разлике између богобојажљивих незнабожаца и врлинских Јудејаца. Ако пак Јудејци ни до доласка Христовог ни по чему нису превазилазили незнабошце, када је јудејство било посебно славно, онда га утолико пре не превазилази ни сада, кад је Закон укинут. Тако говори апостол, намеравајући да сруши гордост Јудејаца, који нису прихватили оне, што су потекли од незнабоштва.

Слава, каже, и част, и мир. Земаљска добра свагда имају непријатеље, повезана су с неспокојством, изложена зависти и лукавству и, чак и кад им нико споља не прети, сам онај, који их поседује, у мислима је узнемирен; међутим, слава и част у Богу наслађују се миром и туђе им је неспокојство у помислима, јер нису подложни лукавству. Како је изгледало невероватно да се части удостоји незнабожац, који није слушао Закон и Пророке, доказује им то тиме што је Бог нелицемеран. Бог, каже, не обраћа пажњу на то ко је ко, него испитује дела. Ако пак по делима нема разлике између Јудејца и Јелина, онда ништа не спречава да се и овај други удостоји исте части као и први. Када је, дакле, укинут закон, не преуноси се, Јудејине, пред оним који ти је, долазећи из незнабоштва али чинећи добра дела, био једнак чак и онда, када је твоје јудејство било славно.

12. Јер који без закона сагрешише, без закона ће и изгинути, а који под законом сагрешише, по закону ће се осудити,

Претходно је доказао, да је незнабожац достојан исте часги као и Јудејац. Сада пак доказује да ће у време осуде и Јудејца стићи казна. Незнабошци, каже, *без закона сагрешише*, тј. нису били поучени закону и зато ће *без закона и изгинути*, тј. биће лакше кажњени јер неће имати закон да их разобличи, пошто *без закона* значи: не подлежу осуди према закону. Напротив, Јудејац је сагрешио *под законом*, тј. будући поучаван закону, због чега ће и суд примити, тј. биће осуђен *по закону*, као онај што подлеже закону који га разобличује и излаже већој казни.

Како ти, Јудејине, говориш да ти није потребна благодат, јер ћеш се оправдати законом? Ево, доказано је да немаш никакве користи од закона!

13. Јер нису праведни пред Богом они који слушају закон; они, који су слушали закон, пред људима могу да изгледају часно, али пред Богом није тако, *јер ће се пред Њим оправдати они који испуњавају закон.*

14. Јер кад незнабошци, немајући закона, чине од природе што је по закону, они немајући закон сами су себи закон. 15. Они доказују да је у срцима њиховим жписано оно штоје по закону, пошто сведочи савест њихова.

Доказује оно што говори против Јудејца и води реч с мудро вештином, како се не би показало да он тобоже говори против закона. Као да хвали и узвисује закон,

говори да заслужују дивљење они који немају закон " од природе", тј. имају убеђење у мислима. Њима, наиме, закон није био ни потребан: међутим, они су закон испунили, запечативши у своја срца не писане речи него дела и користећи се, као сведочанством о добру, савешћу и природним мислима. Овде говори о три закона: о писаном закону, о природном закону и о закону дела.

Незнабошци, немајући закона. Каквог закона? Писаног.

Чине од природе оно што је по закону. По каквом закону? По закону који се испољава у делима.

Немајући закона. Каквог? Писаног.

Сами су себи закон. Како то? Руководећи се природним законом.

*Они доказују да је у срцима њиховим написано оно што је по закону. Каквом закону? Закону у делима. Према току беседе, требало је да каже овако: кад незнабошци, немајући закона, по природи чине оно што је законито, онда они далеко превазилазе оне, што су поучени у закону. Апостол, међутим, није тако рекао, него се блаже изразио: *Сами су себи закон*. Тиме доказује да се и у древна времена, и пре него што је дат закон, људски род налазио под тим истим Промислом. Тиме такође затвара уста онима, који кажу: зашто Христос није раније и од самог почетка дошао да научи творењу добра? Он, је каже, од почетка у свакога положио познање добра и зла; међутим, кад је видео да то не помаже, на крају је дошао Сам.*

И пошто се мисли њихове међу собом оптужују или оправдавају. 16. На дан када Бог узасуди тајне људске по еванђељу мојему кроз Исуса Христа.

Од тих речи започиње нову беседу, јер апостол сада говори о томе на који ће се начин судити свим људима уопште. У дан суда стајаће испред нас наше сопствене мисли, да нас осуде или да нас оправдају, и човеку на том суду неће бити потребни други тужиоци ни други браниоци. Да би повећао страх, не каже: "греси" него: *тајна дела*. Људи могу да суде једино јавним делима, а Бог ће каже, судити тајним делима кроз Исуса Христа, тј. Отац кроз Сина, јер *Отац не суди никоме, него је сав суд предао Сину* (Јн. 5; 2).

Можеш и овако да разумеш речи "*кроз Исуса Христа*": према еванђељу моме, које ми је предао Исус Христос. Овде наговештава да еванђеље не проповеда ништа неприродно него да обзнањује људима оно, што је људима од почетка наговештавала сама природа, тј. да и еванђеље сведочи о суду и казни.

17. Гле, ти се зовеш Јудејац и ослањаш се на закон, и хвалиш се Богом. 18. И знаш вољу (Његову), и умеш да разликујеш шта је добро, научен од закона.

Рекавши да незнабошцу који извршава закон ништа више није потребно, набраја, најзад, предности Јудејаца у које су се ови уздали и гордили се њима пред незнабошцима. Најпре говори о имену Јудејаца, јер је оно представљало огромно преимућство, као и сада име хришћана. Није рекао: "Ти си Јудејац", него *зовеш се Јудејац* јер је истинити Јудејац онај који исповеда као такав, будући да име "Јуда" значи исповедање.

И ослањаш се на закон - не трудиш се, не корачаш и не истражујеш шта би требало чинити него имаш закон, који те без твог труда поучава у свему.

Хвалиш се Богом, тј. да те Бог љуби и да те претпоставља осталим људима; обраћање љубави Бо-жије у средство за презир бића исте врсте представља знак крајњег *безу-шља*. *И знаш вољу Његову (Божјију)*.

И умеш да разликујеш, тј. да одлучујеш шта би требало чинити а шта не. Под *умеш да разликујеш* треба подразумевати "оно што доликује" или "оно што свакоме користи".

19. И сматраш да си вођа слепима, светлост онима који су у мраку, 20. Васпитач неразумнима, учитељ деци, који има оличење (образац) знања и истине у закону.

Претходно је говорио да слушање закона не доноси никакву корист, ако му није присаједињено и његово извршење, јер *нису праведни пред Богом они који слушају закон, него ће се оправдати они који испуњавају закон* (ст. 13).

Сада говори и нешто више, односно, чак и кад би био учитељ, ако не испуњаваш закон не само да не задобијаш никакву корист него привлачиш на себе још већу казну. Пошто су Јудејци били веома горди због свог достојанства учитеља, тиме посебно доказује да су достојни подсмеха. Када каже: *Вођа слепима, учитељ деци* и остало, тиме изображава надменост Јудејаца, који су себе називали вођама, светлошћу и учитељима, док су оне, што су преобраћени из незнабоштва, именовали као оне што се налазе у тами, децу и незналице. Ти, међутим, обличје (образац) знања и истине немаш у делима и у заслугама, него у закону, ослањајући се на њега као на изображење врлине. Неко, на пример, има цареву слику и сам

ништа не пресликава с ње, него они који је немају и који га (цара) нису видели, верно подражавају ово изображење.

Дакле, сваки учитељ изображава у души ученика познање добра, а тиме и саму истину. Ако он то оствари и у стварности, биће савршен; у противном случају биће онакав, какве апостол сада осуђује. Неки су под *обличјем (образцем)* подразумевали неверодостојан вид истине. Ти, каже, имаш познање и благочешће који нису истинити, него кривотворени и прикривени лажним видом.

21. Зар ти, дакле, који учиш друге, себе не учиш? 22. Ти, који проповедаш да се не краде, крадеш? Који говориш да се не чини прељуба, чиниш прељубу? Ти који се гадиш на идоле, крадеш светињу? 23. Зар ти који се хвалиш законом, преступањем закона вређаш Бога? 24. Јер се Име Божије због вас хули међу незнабошцима, као што је написано.

Своју мисао излаже у виду питања, постиђујући оне што се хвале да су они учитељи. *Крађом светиње се* назива отимање онога, што је посвећено идолима. Иако су се гнушали идола, надвладало их је среброљубље и због срамне користи дотакли су се онога што је посвећено идолима. Након тога излаже најтежу кривицу, говорећи: *хвалиш се законом*, као да си кроз закон преузвишен чашћу од Бога, а *преступањем закона вређаш Бога*.

Међутим, да се не би помислило да само он оптужује Јудејце, навео је и њиховог тужиоца, пророка Исаију, истичући две њихове кривице: не само да су они сами увредили Бога, него и друге воде ка томе, и не само да их не уче да живе по закону, него их уче ономе, што је противно томе, уче их да хуле на Бога, а што је противно закону. Наиме, видевши њихову исквареност, говоре: зар такве треба да љуби Бог? Зар је бог, који љуби такве, истински Бог?

25. Јер обрезање користи, ако закон исиуњаваш; ако ли си преступник закона, твоје обрезање је необрезање постало.

Будући да су Јудејци веома поштовали обрезање, није на самом почетку рекао да је сувишно и бескорисно, него га на речима допушта, док га на делу одбацује и каже: сагласан сам да је обрезање корисно, али онда кад испуњаваш закон. Није рекао да је оно бескорисно, да не би помислили да понижава обрезање, него доказује да Јудејац нема обрезање, говорећи: *Обрезање је твоје необрезање постало*. Доказује, дакле, да Јудејац није обрешан по срцу.

Подразумева два вида обрезања и два вида необрезања: једно је спољашње а друго унутрашње. Другим речима, спољашње обрезање је телесно, кад се неко обрезује по телу, док се духовно обрезање састоји у одбацивању телесних страсти. О телесном обрезању се говори онда, кад неко остане необрезан по телу, док се о духовном обрезању ради онда, кад неко, имајући незнабожачку душу ни најмање не одсеца страсти. Павлова мисао је следећа: ако си обрезан по телу, али не извршаваш оно што је законом установљено, ти си још увек необрезан, необрезан по духу. На исти начин, онај, који је необрезан по телу, али извршава оно што је законом установљено, обрезан је по духу, јер је он лишен телесних страсти. То објашњава и у наставку. Саслушај.

26. Ако, дакле, необрезани чува заповести закона, зар се неће његово необрезање рачунати за обрезање?

Не каже да необрезање превасходи обрезање, јер би то било исувише болно (за њих), него каже: *Рачунаће му се за обрезање*. Због тога је истинско обрезање добро делање; на исти начин рђаво делање је необрезање. Запази да није рекао: "ако необрезани очува закон" јер је, вероватно, претпостављао да би неко могао да приговори: да ли необрезан човек уопште може да очува закон, кад и само необрезање представља нарушавање закона? Како се изразио? *Заповести закона*, тј. заповести, за које се надају да ће се њиховим извршењем оправдати. Обрезање, наиме, није било дело него страдање, какво је претрпео онај што су га обрезивали, због чега се не може ни звати оправдањем закона. Оно је дато као знак, да Јудејце не би мешали с незнабошцима.

27. И онај, који је по природи необрезан а испуњава закон, осудиће тебе који си поред Писма и обрезања преступник закона! 28. Јер није онај Јудејац што је споља, нити је оно обрезање што је споља, по телу. 29. Него је оно Јудејац који је то изнутра, и обрезање је обрезање срца духом а не словом; таквومهје похвала не од људи него од Бога.

Овде јасно показује да подразумева два необрезања, једно природно а једно својевољно, које се појављује кад, као што је речено, човек ни најмање не одсеца телесне страсти. Подразумева и два обрезања, једно телесно а друго обрезање срца духом.

Необрезани, каже, *по природи*, имајући обрезање страсти кроз испуњење закона или као што је речено, имајући оправдање законом, *осудиће*, тј. оптужиће - не

обрезане (јер му је било тешко да тако говори) - него *тебе*, који си споља уистину обрезан по телу али си необрезан по срцу, оптужиће те, дакле, као преступника оправдања закона. На тај начин он не прекорева обрезање (које, како се чини, уважава), него његовог нарушиоца или преступника. Затим, пошто је јасно одредио и то, ко је истински Јудејац, објашњава и да су Јудејци све чинили из славољубља.

Јер није, каже, *оно Јудејац што је споља... него је оно Јудејац који је то изнутра*, који не чини ништа зато да би се чулима видело, него духовно схвата и суботу, и жртву, и очишћење. Када каже: *обрезање срца духом*, он поставља пут за хришћански начин живота и указује на неопходност вере, јер веровање срцем и духом има похвалу од Бога Који испитује срца и ни у чему не суди по телу. Из свега тога следи да је увек потребан живот.

Под именом необрезаног или незнабошца он, као што је речено, не подразумева идолопоклоника него благочестивог и врлинског човека који се, међутим, не придржава јудејских обреда.

ТРЕЋА ГЛАВА

1. Како је, дакле, преимућство Јудејца, или каква је корист обрезања? 2. Много, у сваком погледу. Прво, што су им поверене речи Божије. 3. Јер шта ако неки не вероваше? Зар ће њихово неверовање веру Божију укинути? 4. Никако!

Одбацивши све заповести закона речима: *Како је, дакле, преимућство Јудејца*, он види да ће се одатле природно изродити приговор и предупредује га. Какав је то приговор? Следећи: ако у тим заповестима нема никакве користи, зашто је онда уопште изабран јудејски народ? Он тај приговор разрешава с њему својственом мудрошћу. На речима се саглашава и каже да је велика корист Јудејцима, а као доказ за то не наводи заслуге Јудејца него дарове Божије. Није рекао да Јудејци у великој мери превасходе остале народе због тога што су извршили ово или оно, него зато што су им *поверене речи Божије*. То је, међутим, добротинство Божије, а не њихово превасходство. Шта значи: *поверене!* Дате, предате.

Бог је Јудејце сматрао достојнима и зато им је поверио небеска откровења. Говорећи тако, он их споља штити; међутим, и поред свега тога, он им предочава нову оптужбу, доказујући да они нису поверовали речима Божијим, које су служиле њиховој части. Ту оптужбу, пак, не износи у своје име и као да каже следеће: каква је корист Јудејцима од тога, што су добили откровење Божије, када

му нису поверовали? Чини се да и тај приговор разрешава, не оправдавајући Јудејце него Бога.

Ако нису поверовали, да ли је то од Бога? Зар је њихово неверовање *укинути веру Божију*, тј. откровење и добротинство које им је предато? Неверовање Јудејаца не само да ни на који начин не штети Богу, него, напротив, доказује и Његово велико човекољубље, јер Бог лишава добротинства оне, што ће Га касније увредити. Видиш ли како је Јудејце оптужио оним истим, чиме су се хвалили, односно, тиме што су добили закон?

4. Бог је истинит, а човек је сваки лажа, као што је написано: Да се оправдаш у речима својим и да победиш кад Ти суде.

Претходно је рекао да неки нису поверовали. Међутим, показало се да неверујући нису неки, него сви. Услед тога, да не би огорчио Јудејце, премудро води беседу и оно, што се показало у искуству, излаже у виду претпоставке. Претпоставимо, каже, да су сви били неверујући. Шта одатле следи? И у том случају Бог се оправдава.

Другим речима, ако се просуди и упореди шта је Бог даровао Јудејцима и како су се они понашали пред Њим, праведност остаје на Божијој страни, као што говори и Давид (в. Пс. 50; 6).

5. Ако ли наша неправда објављује Божију праведност, шта ћемо рећи? Зар је Бог неправедан када показује гнев? Као човек Говорим. 6. Никако! Јер како би онда Бог могао судити свету!

Овде износи један приговор. Неки би могли да кажу: ако из тога, што нам је Бог учинио добротинство а ми се показали као незахвални, следи да се Он показује као још праведнији, зашто се онда Он гневи, тј. зашто нас кажњава, кад смо ми посгали узрок Његовог оправдања и победе? Такав је приговор. Апостол га разрешава веома мудро и разобличујући Јудејце. Из тога, што те Бог кажњава, не следи да си ти узрок победе Божије, јер је неправедно за победника да кажњава онога, који је био узрок његове победе. Бог, међутим, није неправедан; у противном, како би Бог судио свету, ако би Он био неправедан? Услед тога, кад те Бог кажњава, а Он није неправедан, следи да ти за Њега ниси постао узрок победе тиме, што си грешио, јер је Бог могао да победи и у случају да се ти ниси показао као рђав. Речи: *Говорим као човек* имају такав смисао. Тако, каже, одговарам, оправдавајући Бога према

људском расуђивању, тј. онолико, колико може да одговори разборит човек: дејства Божија имају неке нама неразумљиве основе, превазилазе људски разум и није им потребна наша заштита.

7. Јер ако се истина Божија кроз моју лаж показа обилно на славу Његову, зашто још и ја као грешник да будем осуђен? 8.И зар ћемо, као што нас грде и као што кажу неки да ми говоримо, чинити зло да дође добро? Њихова је осуда праведна.

Понавља оно што је претходно већ речено, да би разјаснио. Ако се кроз мој преступ Бог показао као праведан и веран, зашто би, најзад, осуђивали мене, који сам био на корист слави Божијој? У таквом случају ја не заслужујем осуду, него награду. Ако је пак то праведно, онда ће бити праведно и оно што незнабошци говоре о нама. Кад су незнабошци чули Павлове речи: *Где се умножи Грех, онде сејош већма умножи благодат* (Рим. 5; 20), изложили су их подсмеху и тврдили да хришћани тобоже говоре: чинићемо зло да би проистекло добро, грешићемо још више, да би се умножила благодат. Те речи незнабожаца, које су изговорили да би нам се наругали и да би нас изложили подсмеху, могу се применити и у овом случају, ако допустимо да Бог пројављује Своју доброту захваљујући нашој порочности и неблагодарности.

У стварности, међутим, није тако. Реч незнабожаца је реч оних, који свагда говоре лаж. *Њихова је осуда праведна*, тј. они ће праведно бити кажњени. Према томе, ја тиме што грешим не постајем узрок оправдања Божијег, јер бивам осуђен као грешник; ако бих грешо ради славе Божије, не бих био осуђен.

9. Шта дакле? Имамо ли предност? Никако! Јер претходно доказасмо да су и Јудејци и Јелини сви под грехом. 10. Као што је написано: Нема ниједног праведног. 11. Нема онога који разуме, нема онога који тражи Бога. 12. Сви застранише и заједно неваљали посташе; нема га који чини добро, нема баш ниједнога. 13. Њихово је грло гроб отворен, језицима својим вараху, отров је аспидин под уснама њиховим. 14. Уста су им пуна клетве и горчине. 15. Ноге су им брзе да проливају крв. 16. Пустош и беда је на путевима њиховим. 17. И пута мирног не познаше. 18. Нема страха Божијега пред очима њиховим.

Пошто је претходно рекао да Јудејци имају извесну предност (преимућство, превасходство) јер им је поверен и предат закон, сада доказује да они по својим делима немају никакву предност. Будући да нису сачували оно што им је поверено,

изложени су још већој осуди. Услед тога, иако су, као од Бога изабрани, имали неку предност, својим делима увредили су Бога који их је изабрао и почаствовао, и не само да више немају никакву предност, него ће бити изложени и већој казни. Он као да говори у име Јудејаца: *Шта, дакле? Имамо ли предност*, превазилазимо ли друге, да ли смо ми, Јудејци, који смо примили закон и обрезање, угоднији Богу од других народа? *Нипошто*. Јер су Јудејци, да не кажемо ништа више, сагрешили подједнако као и незнабошци. Где се то види?

Код пророка, односно код Давида и Исаије. Навод који почиње речима: "*Нема ниједног праведног*" и завршава са "*Уста су им пуна клетве и горчине*" припада Давиду (Пс. 13; 3,5 и 9; 28,139; 4), док навод који почиње речима: "*Ноге су им брзе*" завршава речима: "*Пута мирног не познаше*" припада пророку Исаји (Ис. 59; 7-8), а затим опет следе Давидове речи (Пс. 35; 2). Као тужиоце Јудејаца представља најзнаменитије пророке и доказује да је оно, што они говоре, потпуно усаглашено. Зашто је после Исаијиних речи поново навео Давидове речи?

Исаија јасно говори о Јудејцима, о којима говори и Давид. Осим тога, чим се неко удаљи од добра, истог тренутка постане бескористан. Порочност, наиме, није ништа друго до изопачење природних побуда ка добру и будући да човека подстиче на оно што је противприродно, чини га бескорисним. Природа их више не користи, слично као што ни болесне не користи за своја дела.

Пустош и беда јесу грех, јер ништа толико не пустоши душу као што то чини грех својим неправилним путевима. Као наше природно добро, врлина нам устројава раван и гладак пут, док нас порок, као противприродно дело, познато по недостацима и прекомерностима, присиљава да некад идемо горе а понекад доле, због чега наше кретање чини неуједначеним и тешким, а да и не говорим о томе, да нам након тога припрема казну.

Пута мирног не познаше, тј. не познаше благочестив живот, јер је благочестиви живот пут спокојства. *Узмите јарам Мој*, каже Господ, *и наћи ћете покој душама својим* (Мт. 11; 29). То је пут ка истинском миру Христовом!

19. А знамо да оно што закон говори, говори онима који су у закону, да се свака уста затворе, и да сав свет буде крив Богу; 20. Јер делима закона ниједно тело неће се оправдати пред Њим; јер кроз закон долази познање греха.

Да Јудејци не би могли да приговоре: "То не говори нама", каже: *Оно што закон Говори, говори онима који су у закону*. Каква је, каже, потреба да се говори другима, кад је закон дат вама? Законом се назива васцели Стари Завет, а не само Мојсејев закон, као што је законом на-звао и Исаијина и Давидова пророштва. Речима:

Да се свака уста затворе изображава разметљивост Јудејаца и незауостављиви ток њиховог језика. Пророк га је тим речима зауздао као набујали поток. Апостол не подразумева да су наводно грешили због тога да би се затворила њихова уста, него подразумева да су их пророци разобличавали због тога да своје грехове не би представљали као грехове незнања и да се не би хвалили. И не само Јудејци, *него сав свет да буде крив Богу*, тј. осуђен, и да му туђа буде одважност, јер се не може оправдати сопственим делима, него му је потребна помоћ са стране, односно благодат Христова. Зашто се ти, Јудејину, хвалиш законом, кад си крив као и сав остали свет, који се не може оправдати делима закона?

Кроз закон долази познање грехова. 21. А сада се без закона јавила правда Божија, посведочена од Закона и Пророка.

Ако се ти, Јудејине, хвалиш законом, знај да ти он служи као разлог за већу казну. Ти си кроз њега познао шта је грех а ономе, који свесно греша, прети већа казна. То се догодило услед твог немара, јер се ниси клонио греха, који ти је постао познат, и зато си на себе навучао још већу казну. Како да се ослободиш те казне? Ако прихватиш правду Божију, независну од закона. Нас, наиме, оправдава Бог, чак и кад не бисмо имали дела, јер је Бог свемогућ. Прекрасно је рекао: *јавила се*, да би показао да је правда Божија постојала и раније, али да је била скривена. И речима: *Посведочена од Закона и Пророка* такође показује да она није ништа ново, него да су о њој говорили и Мојсејев закон, и пророци, због чега и јесте достојна прихватања. Наиме, иако је она независна од закона, она, потпуно сагласно са законом, има за циљ да нас оправда.

22. И то правда Божија кроз веру у Исуса Христа за све и на све који верују, јер нема разлике. 23. Јер сви сагрешише и лишени су славе Божије. 24. А оправдавају се даром, благодаћу Његовом, кроз искупљење које је у Христу Исусу.

Та правда, каже, тј. оправдање којим нас је оправдао Бог, нисходи на све кроз веру. Када приносимо веру, оправдавамо се сви, и Јудејци и незнабошци. *Јер немаразливе*. Зато, што је примио закон, Јудејац нема предност над незнабошцем јер је и он сагрешио: из закона је научио само како да зна шта је грех а не и да га се клони. Ако он и није сагрешио тако, као незнабожац, ипак је подједнако лишен славе јер је увредио Бога, а онај, што је увредио, не жање плод славе него плод срамоте. Међутим, немој да очајаваш! Сви се оправдавају даром, према благодати

Божијој, а та благодат долази кроз искупљење, тј. кроз савршено ослобођење које је сатворио Христос, јер нас је Он оправдао, предавши Самога Себе као откуп за нас.

25. Којега одреди Бог да буде крвљу Својом жртва помирења кроз веру, да покаже правду Своју опроштењем пређашњих греха, 26. У дуготрпљењу Божијем, да се покаже правда Његова у садашње време, да је Он праведан и да оправдава онога који је од вере Исусове.

Поменуо је очишћење (жртву помирења, умилоствљења) и крв, да би Јудејце убедио да се опраштање и оправдање савшава кроз Исуса Христа. Ако си, расуђује, веровао да се греси опраштају крвљу оваца, онда се утолико пре опраштају крвљу Христовом; ако је очишћење посредством закона, као праобраз Христов, имало такву силу, онда далеко већу силу има сама истина.

Очишћењем се називао поклопац ковчега, који су украшавали херувими, постављени са обе његове стране. Он је указивао на људску природу која је била покров божанства и заклањала га, али је била прослављена од анђелских сила, које су јој служиле због њеног сје-дињења с Богом Логосом. Рекао је *одреди*, да би показао да је избављење крвљу Христовом од давнина предодређено за исцелење од болести (од-узетости, парализованости), тј. од умртвљености греховима, учињеним раније, у време дуготрпљења Божијег.

Иако смо се користили многим добрима, ипак смо се уподобили одузетима и умртвљенима. То се пак догодило *да се покаже правда Божија*, да се не би само Бог показао као праведан, него да би и друге, обамрле у греху, могао да васкрсне и оправ-да, слично као што се и појава богатства не састоји у томе да само један човек буде богат, него да буде у стању да богатима учини и друге. Према томе, немој да се стидиш што си оправдан на тај начин. Ако Бог присваја то дело за Себе, тј. ако се њиме хвали и поноси као Онај, Који нас је оправдао *у садашње време*, тј. кад је грех достигао крајњу границу, и кад смо признали да смо као одузети и мртви, зашто би се ти, Јудејине, стидео такве славе Божије?

27. Где је, дакле, хвалисање? Искључено је. Каквим законом? Да ли законом дела? Не, него законом вере.

Апостол је доказао да се оправдавамо кроз веру, због чега праведно пита Јудејца: "Где је оно, чиме би се хвалио и гордио?" Он не каже: "где је врлина", јер Јудејци нису имали врлина, него само хвалисање. У наставку каже: *Искључено је*, што

значи: није време да се хвалите. До Христа је било време да се хвалите законом, а сада већ томе није време, јер је постало очигледно да вам је хвала бескорисна. Наиме, да је закон могао да нас оправда, онда нам не би ни био потребан Христос. Каквим је, пита, законом *искључено*?

Да ли законом дела, за који се каже да ће човек, који га извршава, бити жив, јер је тако рекао закон Мојсејев (в. 3. Мојс. 18; 5)? Не, одговара, него законом вере, који оправдава благодаћу, а не делима. Ево, он и веру назива законом, јер је реч "закон" била веома поштована код Јудејаца. Према томе, Јудејине, хвали се вером, која може да те оправда.

28. Мислимо, дакле, да ће се човек оправдати вером без дела закона. 29. Или је Бог само Јудејаца а не и незнабожаца? Да, и незнабожаца. 30. Јер један је Бог, који ће оправдати обрезање из вере и необрезање вером.

Доказавши да је оправдање у крви Христовој а не у делима закона, окончава беседу и каже: из свега што је речено закључујемо да се сваки човек оправдава вером. Нека те то не збуњује, Јудејине, као да је бесмислено. Бог није Бог појединаца, да би спасао само тебе, а не и сваког човека. Овде постићује Јудејце и веома их застрашује, као богоборце, уколико не допусте да се и незнабошци спасавају кроз веру. Они, наиме, неверују да је Он Бог свих и да о свима подједнако промишља. Један је, каже, Бог, тј. Бог Јудејаца и незнабожаца, који и обрезанога оправдава али не законом него вером, који и необрезаног прихвата посредством вере. Поменувши обрезање и необрезање, подсећа на оно што је претходно говорио и доказао да нити обрезање доноси корист када нема дела, нити је необрезање само по себи штетно. Према томе, и једном и другом је потребна вера.

31. Укидамо ли, дакле, закон вером? Никако! Него закон утврђујемо.

Кад је речено да се закон укида вером, Јудејце је обузела пометња. Он их због тога исцељује својом великом мудрошћу, говорећи да вера утврђује закон. Оно што је закон желео, тј. да оправда човека, али што није могао да учини, савршава вера. И онај, који је само поверовао, већ се оправдао. Вера, дакле, није укинула, него је утврдила закон.

ЧЕТВРТА ГЛАВА

1. Шта ћемо, дакле, рећи за Авраама, оца нашега, да је постигао по телу? 2. Јер ако се Авраам делима оправда, има хвалу, али не пред Богом. 3. Јер шта каже Писмо? И верова Авраам Богу и то му се урачуна у праведност.

Довољно доказавши да је свима потребна вера, потврђује то и примером Авраама, који је код Јудејаца био веома поштован: каже да се он, иако је изврсно савршио много великих ствари, није оправдао делима, него вером. Назива га оцем *по телу*, да би показао да Јудејци нису ни у каквом духовном сродству са њим или, боље речено, да би их тиме обавезао да га у свему подражавају. Ако се он оправдао делима, онда *има похвалу, али не пред БОГОМ*, тј. може да се похвали тиме што је нешто добро учинио сопственим трудом, али то не значи похвалу пред Богом и није управљено ка Богу. Напротив, онај што се оправдава вером има похвалу пред Богом и може да се хвали у Богу као онај којег је Бог спасао и којег Бог љуби. Верујући може да се хвали и другачије, односно, као онај који је прославио Бога поверовавши да Он може да учини оно, што нама изгледа као немогуће. Он, дакле, има похвалу и одважност пред Богом, јер има истинску пред-ставу о Њему и верује у Његово свемогућство.

4. А онеме који ради не рачуна се плата по милости него по дугу. 5. Онеме пак који не ради, а верује у Онога који оправдава грешника, рачуна се вера његова у праведност. 6. Као што и Давид говори да је блажен онај човек којем Бог урачунава праведност без дела. 7. Блажени су они којима се опростише безакоња и којима се покрише греси. 8. Блажен је човек коме Господ не урачуна грех.

Онај који ради, каже, добија плату каква му се рачуна за труд по дугу; верујући пак, чак и ако не дела, са своје стране приноси веру, што је веома значајна ствар, јер убеђеност да Бог и онога, који живи у греху, може не само да ослободи од казне него и да учини праведним, има веома велику вредност. Из тог разлога, се и верујућем *вера његова рачуна у праведност*, тј. Бог прихвата његову веру, али не зато да би му дао плату, него зато да би га оправдао. Према томе, онај који верује приноси нешто и са своје стране, односно веру. Доказавши Авраамовим примером да правда или оправдање потичу од вере, помиње и Давида, јер он блаженим назива онога човека којем Бог не урачунава грехе, показујући тиме преимућство и превасходство вере. Ако је блажен онај, који добија опроштај по благодати, онда је далеко блаженији онај, који је показао веру и био њоме оправдан. Зашто ти је, каже, нелагодно, ако он добија опроштај грехова по благодати? Видиш ли да се онај, који је добио опростење по благодати, назива блаженим, јер га пророк не би тако назвао да не зна да он има велику славу. Наиме, блаженство је нешто веома

важно и узвишеније од саме праведности, оно је изнад сваког добра које добијамо од Бога.

9. Ово блаженство, дакле, да ли се односи на обрезање или на необрезање? Јер говоримо да се Аврааму урачуна вера у праведност. 10. Како му се, дакле, урачуна? Кад је био у обрезању или у необрезању? Не у обрезању, него у необрезању.

Ако, каже, блаженство пршада ономе, коме Бог не урачунава грехове тј. оправданоме, а Авраам је оправдан, он је свакако задобио и блаженство. Погледајмо пак, када се он оправдао? Пре или после обрезања? Наравно, до обрезања. То значи, да се блаженство односи на необрезање, односно, у већој мери припада необрезању, него обрезању.

11. И прими знак обрезања, печат праведности вере коју имаше у необрезању, да би он био отац свију који верују у необрезању, да се и њима урачуна у праведност. 12. И да би био отац обрезања не само онима који су од обрезања, него и онима који ходе по стопама вере оца нашега Авраама коју имаше у необрезању.

Разрешава приговор који се природно морао појавити. Неко би, можда, приговорио: ако се Авраам оправдава до обрезања, зашто је онда обрeзан? Апостол одговара: *Прими знак обрезања* уместо печата, који је запечатио његово оправдање вером какву је испољио раније, док је био необрeзан. Дакле, у вези с Авраамом испољавају се два предмета: обрезање и необрезање. Он се кроз необрезање појављује као отац необрeзаних. Међутим, каквих необрeзаних? Оних, који слично њему верују *да се и њима урачуна у праведности*, тј. да би се и они оправдали. С друге стране, Авраам се кроз обрезање појављује као отац *обрeзања*, тј. обрeзаних. Отац, али не само оних који су обрeзани, него и оних који корачају стопа-ма његове вере, какву је имао у необрeзању. Према томе, ово место би требало читати на следећи начин: постао је и отац обрeзанима, али не онима, што су му слични само по обрезању, него онима који корачају стопама његове вере, тј. који слично њему верују у васкрсење мртвих тела.

Наиме, он је у старости и умртвљености поверовао да Бог може да учини његово семе плодним и да му подари сина. Потпуна мисао је следећа: будући још необрeзан, Авраам је поверовао и оправдао се, да би на тај начин постао отац верујућих необрeзаних. С друге стране, он је добио обрезање, печат и знак вере

коју је имао у необрезању, да би постао отац обрезаних али, наравно, оних што корачају стопама његове вере, какву је имао док још није био обрезан. Чим нема такве вере, обрезање се узалудно хвали, подражавајући онога што показује врећу, на коју је само стављен печат али у којој нема ничега. Јудејац је, дакле, врећа запечаћена обрезањем, али која нема вере чији је печат обрезање.

13. Јер обећање Аврааму или семену његову да он буде наследник света не би законом него праведношћу вере. 14. Јер ако су наследници они који су од закона, узалудна је вера и пропаде обећање.

Апостол је већ доказао да оправдање не бива законом него вером. Сада доказује да Авраам обећање није добио законом него праведном вером. Какво обећање? *Да буде наследник света*, тј. да у њему буду благословени сви народи целог света. Ако је, каже, обећање дато законом, онда је *узалудна вера*, тј. показује се као узалудна и бескорисна. Ко ће се онда бринути о вери ако је обећање наслеђа дато законом? Ствари, међутим, не стоје тако. Авраам обећање није наследио законом (јер где је тада био закон?), него вером, као што је и написано: *Авраам поверова* (1. Мојс. 15; 6). 15. *Јер закон ствара гнев, а где нема закона, нема ни престапа*. Сада доказује на који је начин обећање неделотворно. Са законом је, каже, сједињен и преступ, а престапање закона ствара гнев и излаже проклетству и казни. Како су, пита се, они што су криви за преступ достојни наслеђа?

16. Зато је од вере, да буде по благодати, да обећање буде сигурно свему потомству, не само ономе које је од закона, него које је од вере Авраама, који је отац свима нама, 17. Као што је написано: јер сам те поставио за оца многим народима пред Богом коме поверова...

Будући да закон ствара гнев, речено је да се Авраам оправдао и да је постао наследник вере, како би све било по благодати. *Да обећање буде сигурно*. Благодат није као закон, и нема престапа, због чега би даровано могло да буде непоуздано. Како све бива по благодати и милости Божијој, онда је даровано праведно сигурно *за све нас*, тј. за све верујуће, не само за оне који су *по закону*, тј. обрезани, него и за оне који су необрезани, који су семе Авраамово рођено *по вери*. Услед тога, ко нема вере није семе Авраама, *којије отац свима нама*, тј. верујућима, као што је написано: *Пост-вио сам те за оца многим народима*.

Смисао је следећи: Авраам је отац свих *пред Богом*, тј. слично Богу: као што је Бог Отац свих, тако је и Авраам, али не по природном сродству, него по савезу (завету)

вере. *Коме је поверовао* додао је због тога, да би показао да је Авраам добио награду за веру-да буде отац свих. Ако дакле, ти, Јудејине, не признајеш да је Авраам отац свих, умањујеш почаст коју је он задобио вером.

Који оживљује мртве и зове непостојеће као постојеће.

Сада понавља оно што је претходно речено, тј. да је Авраам поверовао да умртвљено тело, какво је било његово, Бог може не само да оживи, него и да учини плодним, због чега сада каже: *Који оживљује мртве*. Речи: *зове непостојеће као постојеће* додао је зато, да би показао да Богу није немогуће да оне, који нису деца Аврамова, учини његовом (Авраамовом) децом. Није, међутим, рекао да непостојеће призива у биће, него да *зове*. Колико је нама лако да назовемо (именујемо) нешто постојеће, толико је Богу лако да из небића (непостојања) призове у биће (постојање).

18. Кад није било никакве наде, он с надом поверова да ће бити отац многим народима...

Немој помислити, каже, да је Авраам без заслуга удостојен почести. Да ли је то могуће, кад је он, без људске наде, с надом Божијом поверовао да ће постати отац многих народа, и то не оних, што су потекли од Исмаила (јер они од Авраама нису потекли по вери него по природи), него оних, који су му слични по вери?

Као што је речено: Тако ће бити твоје потомство. 19. И не ослабивши вером, не помисли на своје већ умртвљено тело, а беше му негде око сто Година, ни на умртвљеност Сарине материце. 20. И у обећање Божије не посумња с неверовањем, него ојача у вери и даде славу Богу, 21. И беше потпуно уверен да оно што Бог обећа, кадар је и учинити.

Рекавши да је Авраам без икакве људске наде поверовао с надом Божијом, сада то и доказује, говорећи да је Аврааму било речено: *Умножићу семе твоје као звезде небеске и као песак морски* (1. Мојс. 15; 5 и 22; 17). Он (Авраам) није, дакле, ослабио у вери него је ојачао у њој, не обраћајући пажњу нити на сопствено тело, већ умртвљено услед старости, нити на двоструку умртвљеност Сарине материце

(која беше умртвљена и од старости и од неплодности). Није се поколебао, тј. није ни најмање посумњао, није се поколебао мишљу, него је *ојачао у вери*. Запази како доказује да је верујућем потребна већа сила. Многи су понижавали веру као дело које не захтева труд, док су дела величали, јер захтевају зној и снагу. Апостол, међутим, каже да је верујућем потребна велика и силна душа да би одбила наговоре неверја, као што је и Авраам био силан вером. А како је Авраам био силан вером? Тако што је *дао славу Богу*, односно, није поверовао на основу људског умовања, него помишљајући на оно што је достојно славе Божије и будући уверен да Бог може да учини и немогуће, јер се у томе и састоји слава Божија. *Беше му негде око сто година*, речено је приближно, јер Авраам у то време још није имао пуних сто година.

22. Зато му се и урачуна у праведност. 23. А не би писано само за њега да му је урачунато, 24. Него и за нас којима ће се урачунати, који верујемо у Онога који васкрсе Исуса Христа Господа нашега из мртвих, 25. Који би предан за грехе наше и устаде за оправдање наше.

Апостол је рекао много тога у похвалу Аврааму, а неко је могао да приговори: "Зашто је то нама важно?" Зато и каже да је у томе писано и за нас, да ће нам се вера урачунати у праведност, само ако је будемо имали, верујући у Онога, Који је васкрсао Исуса. Ако сумњаш да можеш да се оправдаш, замисли у својој души Исуса, Који је избрисао све твоје грехове и Који није умро због Свог греха, него због греха света. Будући да је Он умро немајући греха, праведно је васкрсао.

Како је у аду могао да буде задржан Онај, Који није имао греха? Дакле, Он је зато и умро и васкрсао, да би (нас) ослободио греха и учинио праведнима. И као што је Авраам поверовао да ће његово већ умртвљено тело постати плодно, тако и ти веруј да је Исус умро и васкрсао, и то ће ти се урачунати у правду, као и твом праоцу Аврааму.

ПЕТА ГЛАВА

1. Оправдавши се, дакле, вером, имамо мир у Богу кроз Господа нашег Исуса Христа. 2. Кроз којег и приступисмо вером у ову благодат у којој стојимо, и хвалимо се надањем славе Божије.

Апостол овде расуђује о животу по вери, да не бисмо постали немарни, након што је рекао тако много у похвалу вери а унизујући дела. Будући да нас је вера

оправдала, нећемо више грешити, него ћемо посредством живота какав је Њему угодан бити у *миру са Богом*. Како ће се то догодити?

Кроз нашег Господа Исуса Христа. Оправдавши нас кад смо били грешници, Он нам и садејствује да останемо у правди Његовој, јер смо кроз Њега *приступили тој благодати*. Ако је привео оне што су давно постојали, утолико пре ће задржати оне који однедавно постоје (= чије је постојање блиско). Привео нас је *тој благодати*. На који начин? *Вером*, тј. онда, кад смо ми принели веру. Каква је то благодат? Задобијање свих добара која нам се дају кроз крштење.

У којој *стојимо*, имајући чврстину и непоколебивост. Божанствена добра свагда стоје и никад се не мењају. Осим тога, не само да ћемо чврсто сачувати оно што смо задобили, него се надамо да ћемо добити и остало.

Хвалимо се, каже, *надањем* добрима, која ће нам бити дата у будућности. Како се она односе на славу Божију, неминовно ће нам бити дата, ако не због нас, а оно због прослављења Самог Бога.

3. И не само то, него се хвалимо и невољама, знајући да невоља гради трпљење. 4. А трпљење искуство, а искуство наду. 5. А нада се не постићује.

Не хвалимо се, каже, само будућим добрима него још више својим садашњим невољама. Не збуњујте се, каже, због тога, што смо у невољама, јер то и јесте похвала за хришћанина. На који начин? Невоља гради трпљење, а трпљење искушаваног чини искусним (= испробаним). Искусан човек, умирујући се у доброј савести мишљу да је невољама изложен Бога ради, нада се да ће за те невоље добити награду. Такво надање није бесплодно и *не постићује* онога што се нада. Људске наде, које се не остваре, постићују човека, док божанствене наде нису такве. Онај, Који даје добра, бесмртан је и благ и ми ћемо, иако умиремо, оживети, и тада више ништа неће спречити наше наде да се остваре.

Јер се љубав Божија излила у срца наша Духом Светим који је дат нама.

О будућности уверава оном љубављу, коју нам је Бог већ показао и као да каже следеће: "Не губи веру, јер надање божанственим добрима није узалудно. Онај, Који нас је толико заволео да нас је без сваког нашег труда а посредством Духа Светога учинио чедима Божијим, како да нам не подари и венце након труда?"

Излила се, каже, љубав Божија у срца наша, тј. изобилна је и богата у нама, јер у срцима имамо Духа Светога, Којег нам је даровао Сам Бог.

6. Јер Христос, док још бесмо немоћни, умре у одређено време за безбожнике. 7. Јер једва ће ко умрети за праведника; а за доброга можда би се ко и усудио да умре. 8. Али Бог показује своју љубав према нама, јер још док бејасмо грешници Христос умре за нас. 9. Много ћемо, дакле, пре бити кроз Њега спасени од гнева сада, када смо оправдани крвљу Његовом.

Рекавши да се љубав Божија излива у нас кроз Духа Којег имамо у себи као дар Божији, показује и величину те љубави на основу тога што је Христос умро за нас немоћне (*шкр цит аавечш*), тј. грешне или, што је још горе, безбожне, иако једва да би се нашао и неко ко би умро за праведника. Према томе, преизобиље љубави јесте умрети за грешнике и безбожнике.

У одређено време, односно, у одговарајуће и предодређено (лат. *predefinitum*) време, јер је то било право време, тада је умро. Када је пак Он умро због те љубави и кад нас је Својом смрћу оправдао, утолико пре ће сада спасти од гнева нас, које је већ оправдао. Даровао нам је оно што је веће, тј. оправдање. како да нас онда не спасе од гнева? Онима, пак, који су спасени од гнева, према Својој великој љубави дарује и добра.

10. Јер када смо се као непријатељи помирили са Богом кроз смрт Сина Његова, много пре ћемо се, већ помирени, спасти животом Његовим.

Иако се чини да овде говори о истом, закључци до којих долази путем поређења су различити. Претходно је говорио о нашој греховности и, додавши да смо оправдани, кроз поређење закључује: Онај, Који је нас, грешнике, оправдао Својом смрћу, утолико пре ће спасти оправдане. Сада пак, поменувши Христов живот и Христову смрт, опет путем поређења изводи закључак: кад смо помирени крвљу и смрћу Господњом, како се сада нећемо спасти Његовим животом? Зар нас Онај, који није поштедео Свог Сина, него Га је предао на смрт ради нашег помирења, сада неће утолико пре спасти Његовим животом?

11. А не само то, него се и хвалимо Богом кроз Господа нашега Исуса Христа, кроз којег сада примисмо измирење.

Нисмо, каже, само спасени, него се и хвалимо Богом, јер смо спасени кад смо били безбожни, и спасени смо крвљу Јединородног. Хвалимо се Господом Исусом Христом: Он, Који је извор нашег помирења, јесте и извор наше похвале.

12. Зато као што кроз једнога човека уђе у свет грех, и кроз грех смрт, и тако смрт уђе у све људе, пошто сви сагрешише.

Након што је рекао да нас је Господ Исус оправдао, окреће се ка корену зла, ка греху и смрти и показује да су и једно и друго, тј. и грех и смрт ушли у свет кроз једног човека, Адама, и да су опет једним човеком, тј. Христом, уклоњени.

Шта значе речи: *Сви сагрешише*? Значи да су сви сагрешили у Адаму. Чим је он пао, кроз њега су постали смртни и они, који нису окусили од забрањеног дрвета; будући да је он пао, као да су пали и они сами.

**13. Јер Грех беше на свету до закона, али се грех не рачуна када нема закона.
14. Али смрт царева од Адама до Мојсеја и над онима који не сагрешише сличним преступом као Адам, који је слика Онога који ће доћи.**

Апостол хоће да докаже да су и они, који нису окусили од забрањеног дрвета и који нису сагрешили слично Адаму, услед његовог греха такође сматрани за грешне, и умрли су. Он то доказује на следећи начин: грех је царевао до давања закона, односно и пре закона. Какав је био тај грех? Да ли грех због преступања закона? Међутим, како је могао да постоји такав грех, кад није постојао закон? Грех се рачуна онда, кад постоји закон, и људи, који преступају закон, неминовно се називају грешницима.

Али смрт царева од Адама до Мојсеја, тј. и пре давања закона. То значи да је постојао грех, кроз који је смрт царевала: кад не би постојао никакав грех који би задржао смрт, онда она не би ни царевала. Пошто је доказано да грех услед преступања још није постојао, преостало је само да је то био Адамов грех, кроз који је смрт царевала и над онима што нису непосредно сагрешили (јер се за оне што нису добили закон и што га нису преступили не каже да су сагрешили).

Међутим, они су преступили у подобију Адамовог преступа и постали су причасни његовом паду као паду свог праоца, који је праобраз Христа. Као што је древни

Адам учинио да сви буду кривци у његовом паду, иако они сами нису пали, тако је и Христос оправдао све, иако нису учинили ништа достојно оправдања. Управо због тога је он праобраз *Онога који ће доћи*, тј. Христа.

15. Али благодатни дар није тако као преступ, јер ако преступом једнога помреше многи, много се више благодат Божија и дар у благодати једнога човека Исуса Христа изобилно изли на многе. 16. И не би са даром онако као што би са преступом кроз једнога; јер суд због једнога би осуда, а благодатни дар би оправдање од многих преступа.

Христос нам, каже, није донео корист само у оној мери, у којој нам је Адам нанео штету; ако је грех био толико јак да су услед пада једнога осуђени сви његови потомци, премда нису пали, онда ће на многе далеко више и обилније дејствовати благодат Бога Оца, и не само Његова, него и (благодат) Његовог Сина. Дар Божији не може бити једнак осуди кроз једног што је сагрешио.

Преступ, тј. грех, који подлеже суду, потекао је од Адама и *би осуда* тј. смрт, и мноштво грехова свагда је постојало у његовом потомству, тако да су се људи налазили у власти многих грехова и смрти. *Благодатни дар би оправдање од многих преступа*, тј. благодат не само да је избрисала тај један грех, него и остале грехове, који су за њим уследили. Она нам је постала за оправдање, дајући нам опроштај свих преступа, учињених после пада.

17. Јер ако се преступом једнога зацари смрт кроз једнога, тим пре ће они који примају изобиље благодати и дар праведности у животу царовати кроз једнога, Исуса Христа. 8. Тако, дакле, као што једним преступом дође осуда на све људе, тако и једним оправдањем дође на све људе оправдање живота.

Ако се због тога, што је један човек јео са забрањеног дрвета, зацарила смрт, онда ћемо утолико пре ми, који смо добили обиље и богатство благодати и оправдање, живети и царевати *посредством једнога Исуса Христа*, чија смо браћа и с којим смо се спојили у једно тело, с којим смо се сјединили као тело са Главом. Ми нисмо добили просто и једнолико добро, да бисмо могли да сумњамо у погледу будућности, него су наша добра плод изобилне благодати. Замисли да се неко много задужио и да је због тога бачен у тамницу заједно са женом и децом и да након тога не само да је ослобођен тамнице и дуга, него и да је добио десет хиљада таланата, да је уведен у царску палату, да је био удостојен високе почести и постао царев син. Управо тако се догодило и са нама.

Дакле, каже апостол закључујући мисао, као што су кроз преступ једнога (оно што је претходно називао грехом сада назива преступом, мислећи на Адамов грех) сви људи изложени проклетству, тако се и кроз оправдање једнога, Христа, на све људе излила благодат, дајући им оправдање уместо греха и живот уместо смрти.

19. Јер као што кроз непослушност једног човека многи посташе грешни, тако ће и кроз послушност једнога многи постати праведни.

Могло би се учинити да на овом месту понавља (оно што је речено), иако заправо није тако. Претходно је рекао: *Као што једним преступом дође осуда на све људе, тако и једним оправдањем дође на све људе оправдање живота* (ст. 18), а сада објашњава у чему се састојало прегрешење једнога и каже да је то била непослушност, кроз коју су многи постали грешни, тј. подложни казни и осуђени на смрт. Објашњава такође, у чему се састојало оправдање Једнога, тј. Христа, и каже да је то било послушање, чак до смрти, и то до смрти на крсту. Кроз такво послушање уништена је смрт и ми смо ослобођени осуде на смрт.

20. А Закон уз то дође да се умножи преступ; а где се умножи грех, онде се још већма умножи (преумножи) благодат.

Након што је доказао да су у Адаму сви осуђени а у Христу сви спасени, неко би, вероватно, могао да посумња и да приговори: Шта је чинио током толиких година закона, ако нас је оправдао Христос? *Закон*, одговара *дође*, тј. био је дат привремено, он није био главна и најважнија потреба. Кад је он *дошао*, умножио се преступ, јер је он давао мноштво заповести.

Међутим, људи су све те заповести преступили, због чега се и умножио преступ (безакоње). Везник *"да се"* не указује на узрок, него на последице. Закон је дат ради умањења и истребљења греха. Међутим, догодило се сасвим супротно, али не услед природе закона, него услед људског немара.

И док се кроз закон умножио грех, кроз Христа се благодат Божија јавила преизобилно. Она нас није само ослободила од греха, него нас је и оправдала, учинила небескима и усинила Богу. Због тога и не каже да се благодат умножила, него да се још већма умножила (досл. преумножила), указујући тиме на њено велико обиље.

21. Да би, као што царова грех у смрти, тако и благодат царовала праведношћу за живот вечни кроз Исуса Христа, Господа нашега.

Рекавши да се благодат преизобилно јавила, а да ми не бисмо били неверни, апостол показује да такво јављање одговара њеном циљу и каже: грех је био цар а смрт војник, којег је она наоружала. Ако је над нама царевао грех, имајући смрт као неког војника, онда ће се утолико пре у нама зацарити благодат која дарује праведност, уништава грех и заједно са грехом искорењује и смрт и води у живот вечни. И као што у рату противници стоје један наспрам другог, грех је за свог војника имао смрт, док је благодат (за свог војника) имала оправдање.

Према томе, оправдање је умртвило цара, грех, а заједно с њим и смрт и, најзад, уведен је вечни живот.

ШЕСТА ГЛАВА

1. Шта ћемо, дакле, рећи? Хоћемо ли остати у греху да се благодат умножи? Никако! 2. Ми који умресмо греху, како ћемо још живети у њему?

Кад се умножио грех, каже, преумножила се благодат. На основу тога, неко би могао да расуђује на следећи начин: "Нећемо престајати да грешимо, да би се благодат обилније јављала." Апостол оповргава такво расуђивање и негативно се изражава: *Никако*, као што се и обично изражава о нечему што је, према општем разумевању, крајње недолично. На-кон тога наводи доказ: будући да смо умрли за грех, да смо кроз крштење за њега постали мртви и не морамо више да му будемо послушни, како онда да и даље живимо у њему, да му будемо склони и послушни? Одатле знамо да кроз крштење сваки верујући уистину умире за грех, али да услед свог немара самога себе "васкрсава" и оживљава за њега (тј. за грех), чим се с њим сједини. Напротив, брижљиви свагда у себи чува ту умртвљеност и, ма шта да му грех заповеда, не покорав му се, као да је мртав.

3. Или зар не знате да сви који се крстимо у Христа Исуса, у смрт Његову се крстисмо! 4. Тако се с Њим погребосмо кроз крштење у смрт, да би, као што Христос устаде из мртвих славом Очевог, тако и ми ходили у новом (обновљеном) животу.

Приповеда како смо умрли за грех и каже: *кроз крштење*. Ми смо се крстили у смрт Христову, што значи да смо дужни и да умремо као што је умро Он. Оно, што је за Христа крст и гроб, то је за нас крштење, иако у другом смислу. Христос је умро и васкрсао телесно, док ми умиремо за грех и васкрсавамо за врлину. Као што је Христос телесно васкрсао из мртвих славом Очевом (тј. сопственом божанственошћу јер је слава Очева -Син), тако и ми васкрсавамо другим васкрсењем, тј. новим начином живота. Када, на пример, блудник постане целомудрен, онда је то смрт и васкрсење смрт порока и васкрсавање и оживљавање врлине у човеку.

5. Јер ако постадосмо сједињени с обликом (подобјем,) смрти Његове, онда ћемо и са васкрсењем; 6. Знајући ово, да се стари наш човек разапне са Њиме, да би се уништило тело греховно, да више не робујемо греху. 7. Јер ко умре ослободи се греха.

Није рекао: придружили смо се (постали заједничари, прикључили смо се), него каже да смо срасли, указујући речју *срастање* на плод смрти Христове у нама. Тело Христово, погребено у земљу, донело је спасење. Како смо ми погребени (погружени) у воду а Христос у земљу, при чему смо ми погребени за грех а Он телесно, није ни рекао: "са смрћу", него: *са подобјем смрти*. Због тога ћемо бити заједничари васкрсења и наследићемо вечни живот, пројављујући добрим делима своје васкрсење.

Стари наш човек тј. порочност, распет је с Њим, тј. слично као што је тело Христово погребено у земљу, и он је погребен у крштењу.

Да би се уништило тело греховно, тј. порочност која је састављена од много видова или наше тело које је склоно греху, због чега и додаје: *да више неробујемо греху*. Желим, каже, да тело буде мртво, али не у смислу да буде уништено, него да не греши.

Јер ко умре ослободи се греха. Говори о васцелом човеку. Као што се онај, који је умро, ослободио греха, тј. избавио се и слободан је, тако и ти, који си се крстио и умро за грех, остани мртав за њега.

8. Ако ли умресмо са Христом, верујемо да ћемо и живети са Њиме. 9. Знајући да Христос уставши из мртвих више не умире; смрт више не влада Њиме. 10. Јер што је умро, једном је умро греху за свагда; а што живи, Богу живи. 11. Тако и ви сматрајте себе да сте мртви греху а живи Богу у Христу Исусу, Господу нашем.

Могло би нам се учинити да овде понавља оно што је већ речено, мада, у ствари, није тако. Апостол је претходно рекао да смо дужни да свагда останемо мртви за грех, а сада расуђује о васкрсењу новог живота по Богу (тј. новог начина живота), који смо дужни свагда да имамо. Ако смо кроз крштење умрли са Христом, верујемо да ћемо свагда бити причасни васкрсењу (да ћемо бити заједничари васкрсења), које се састоји у новом животу, као што и васкрсли Христос свагда живи и више не умире.

Јер што је умро, греху је умро једном за свагда значи: Христос је умро због нашег греха, док Сам по Себи није био крив смрти.

А што живи, Богу живи, тј. живи божанственом силом, јер Он свагда живи у сили Бога и Оца. Као што Христос не умире по други пут, тако ни ми не умиремо други пут кроз друго крштење (односно, за нас не постоји друго крштење). Дакле, остаћемо у пређашњем, тј. у смрти греха, али и у васкрсењу живота по Богу. То смо добили у Исусу Христу, тј. уз Његову помоћ (досл. савезништво, аиццахга), јер Онај, Који нас је васкрсао кад смо били мртви, утолико ће нас пре сачувати у животу сада, кад смо оживели.

12. Да не царује, дакле, грех у вашем смртном телу, да га слушате у похотама његовим.

Желећи да покаже да ми у власти порока не остајемо насилно и при-нудно него према сопственој вољи, није рекао: "да нас не тиранише", него каже: *да не царује* јер је царство господарство оних, који имају вољу. Изра-зом: *у вашем смртном телу* је, као прво, показао да ни оно што је за тело пријатно није трајно (јер је тело подложно смрти), и да му (телу) стога не треба угађати у томе, али ни да тешкоће нису постојане, тако да се не треба клонити недаћа и борбе против насладе.

Као друго, напомиње нам да смртност исходи из греха и саветује нам да више не робујемо греху, будући да он води у смрт. На који начин царује грех? Ако му се потчинимо у телесним похотама, јер тело није штетљиво према самој својој природи, него кроз послушност греху. Запази благодат Христову. Адам је сагрешио, иако није имао смртно тело, док ми, иако у смртном телу, побеђујемо грех.

13. Нити дајите удове своје греху за оружје неправде, него предајте себе Богу као оживљени из мртвих, и удове своје Богу за оружје правди.

Где су манихејци,^[1] који кажу да је тело грешно по самој својој природи? Тело је оружје, а оружје је средство за врлину и за порок. Тако мач у рукама војника служи као оружје за грађане, док је у рукама разбојника оружје против грађана.

Не дајте удове своје греху за оружје неправди. Онај који греши често поступа неправедно у односу на ближњег, али увек - у односу на самога себе.

Него предајте себе Богу, размишљајући каква је разлика између Бога и греха и коме је боље да се потчинимо - да ли греху који је умртно, или Богу Који је оживео? Рекавши да су удови оружје неправде, показао је с једне стране да тело, као што је речено, није нешто рђаво, ако већ може да буде оружје правде, а са друге - да је већ наступила битка и да морамо бити војници, потчињени Богу, који ће узети оружје да би заштитили своје душе.

14. Јер грех неће вама овладати, пошто нисте под законом, него под благодаћу.

До доласка Христовог, каже, греху је било лако да победи ваша тела. Тада још није било ни помоћника Духа, ни крштења које може да умртви грех. Због тога закон, прописујући шта да се чини, није напредовао. Након доласка Христовог, борба је постала лакша, због чега су већи и наши подвизи, као подвизи оних што добијају већу помоћ. Према томе, грех неће господарити над нама, уколико му се не будемо исувише приклањали (потчињавали). Сада више нема закона, који само даје заповест, али не указује никакву помоћ, него је ту благодат, која опрашта претходне грехове и крепи за будућност.

15. Шта дакле? Хоћемо ли да грешимо кад нисмо под законом него под благодаћу? Никако! 16. Не знате ли да коме дајете себе за слуге у послушност, слуге сте онога кога слушате: или греха за смрт, или послушности за праведност.

Апостол свагда ретпоставља такве приговоре, због чега их и износи и разрешава. Тако поступа и са овим изразом, одговарајући на њега: *Никако!*

Затим доказује, да нама није тешко да не грешимо. Размислите, саветује, шта је боље: да ли да будете слуге греха, којем се предајете по сопственој вољи (јер то значи израз: *дајете себе*) и да као плату добијете смрт, односно вечну казну (јер је

Адамов грех изродио телесну и привремену смрт, док грех који се сада савршава излаже човека вечној смрти тј. вечној казни), или да се потчините Богу и да за награду добијете праведност и добра која из ње проистичу?

17. Али Богу хвала што бејасте слуге греху па послушасте од срца правило науке којој се предадoste.

Богу хвала. Наше ослобађање од оног зла није дело људске, него Божије силе, због чега и треба да захваљујемо. После тога, ви нисте постали послушни по присили, него по расположењу сопственог срца. Зато се не враћајте оном горем, од којег сте добровољно отпали. Да би доказао да је, иако су они сами приступили, све зависило од благодати Божије, додаје: *предадoste се*, тј. од Бога сте поучени правилу науке. Каквом правилу науке? Да живе правоверним и најдоличнијим животом.

18. Ослободивши се пак греха, постадoste слуге праведности. 19. Као човек говорим због немоћи вашег тела. јер као што давасте уде своје да робују нечистоти и безакоњу за безакоње, тако дајте сада уде своје да служе правди за освећење.

Два сте, каже, добротина добила од Бога: и ослобођени сте од такве срамоте и постали сте слуге праведности, и зато се наслађујете великом славом. Желећи затим да каже да Римљани треба да служе Богу онако, као што су некад служили греху, најпре додаје: *Као човек говорим*, тј. излажем нешто незнатно, недостојно предмета, али сразмерно вашој немоћи (слабости). Требало је да на тај начин покаже неупоредиво већу меру служења Богу, него греху; међутим, услед своје немоћи, каже, замислите макар једнаку меру. Запази како је јасно указао на наше добровољно ропство, рекавши: *Тако сада дајте уде своје*. Учинивши, каже, саме себе робовима, ви сте се предали нечистоти, тј. прељуби, блуду и најсрамнијим делима - и шта кажем, зар само једној нечистоти?

Сваком безакоњу уопште, и то *да робујете безакоњу*, тј. да чините још већа безакоња. Наиме, починивши неки грех, ви се нисте зауставили на томе, него сте у томе нашли подстицај за даље безакоње. Сада пак, у истој мери дајте удове своје *да служе правди*, односно свакој врлини, како би живот проводили у целомудрености и светости а не у пређашњој нечистоти.

20. Јер кад бејасте робови греха, слободни бејасте од праведности. 21. Какав, дакле, плод имадосте тада од онога, чега се сада стидите? Јер је крај онога смрт.

Кад сте, каже, живели у пороку, били сте отуђени од праведности. Тада јој се нисте потчињавали и уопште нисте хтели да јој служите, и сами сте се ослобађали од ње. Зато се сада, служећи правди, не потчињавајте греху. И какав сте плод имали од нечистоте? Никакав, осим срамоте.

И шта кажем? Срамоте? За плод сте имали смрт: *јер је крај онога смрт*, често и телесна, а душевна увек. Од смрти сте, међутим, избављени благодаћу Христовом, а и стид вам је на корист, јер се стидите тих грехова.

22. А сад, ослободивши се од греха и поставши слуге Божије, имате плод свој на освећење, а крај живот вечни. 23. Јер је плата за грех смрт, а дар Божији је живот вечни у Христу Исусу, Господу нашем.

Плод дела греха јесте стид, а плод правде освећење, чистота, непорочност. Крај првих је смрт, а крај другогача вечни живот. Платом се назива и најамнина коју је цар давао војницима. Тако, је и вама, који служите греху дата плата (најамнина) и награда за служење, тј. смрт.

А дар Божији. Није рекао: "награда од Бога", него дар. Ви нисте примили нити награду нити плату за труд, него је све то проистекло из благодати у Исусу Христу, јер је Он све сатворио.

НАПОМЕНА:

1. Јерес која се појавила у 2. половини 3. века у Персији, а име је добила по свом предводнику, Манесу. Пореклом је био Вавилоњанин и свестрано

образован. Његово учење у почетку није имало никакве везе са хришћанством, и углавном се сводило на покушај обнављања Зороастриног дуализма. Касније је у њега унео и неке хришћанске елементе, тврдећи да је Исус са сунца сишао на земљу, да је примио привидно тело и да је привидно страдао. Од својих присталица, Манес је захтевао велика одрицања, јер је материју презирао као зло. Ова јерес је у тој мери била распрострањена да је чак и цар Диоклецијан издао декрет против ње.

СЕДМА ГЛАВА

1. Или не знате, браћо, јер говорим онима који знају закон, да закон влада над човеком само докле он живи? 2. Јер је удата жена везана законом за живог мужа; ако ли муж умре, разреши се од закона мужевљева. 3. Зато, дакле, док јој је муж жив биће прељубница ако пође за другог мужа; ако ли јој умре муж, слободна је од закона да не буде прељубница ако пође за другог мужа.

.Остављајући морално учење, враћа се догматском и показује да не треба више да остану под законом. Закон, каже, као што и ви знате, има власт над човеком док је човек међу живима, јер се он (закон) не распростире на мртве. Тако сте и ви, каже, умрли за закон и због тога он, најзад, нема власт над вама. Он то наговештава на почетку, а у наставку о томе говори с друге стране.

На пример, кад умре муж, жена има власт да се у браку сједини са другим. Овде је мужа упоредио са законом, а жену са својим слушаоцима. Требало је да након тога каже: "Услед тога, браћо, закон нема власт над вама, јер је он умро." Апостол, међутим, није тако рекао, да не би огорчио Јудејце, који се због тога користе двоструком слободом. Наиме, ако је жена слободна од власти закона, кад јој умре муж, утолико је слободнија (од закона) онда, кад умре она сама.

4. Тако, браћо моја, и ви умресте закону телом Христовим, да припаднете другоме, Ономе који устаде из мртвих, да плод донесемо Богу.

Ако сте, каже, умрли, онда не стојите под законом. Ако жена после мужевљеве смрти не подлеже одговорности, онда је од јарма закона утолико слободнија онда, кад и она сама умре. Запази како мудро доказује да сам закон хоће да га напусти. И ви сте се, дакле, ослободили од закона телом Христа, Који је за нас распет. Тело је због тога и умртвљено, да бисте ви умрли за закон и били под влашћу Другог, Који је за вас умро и затим васкрсао. Након што је умро, закон више не живи. Христос,

међутим, живи и након што је умро, тако да немате власт да одступите од Њега, Који је жив. А каква је корист од тога?

Да плод донесемо Богу, тј. да из тог брака, у којем смо се сјединили са Христом, рађамо Богу децу, тј. добра дела.

5. Јер кад бејасмо у шелу, страсти греховне кроз закон дејствоваху у нашим удима да се смрти плод доноси.

Доказујући да нам закон никако не помаже да избегнемо телесне страсти него да их само испољава, каже: "Кад смо били у телесном животу и у рђавим делима, у нашим удовима дејствовале су грешне страсти, испољене законом и препознате кроз закон." Није рекао да удови стварају пороке, да не би створио простор за оптуживање тела. Душа је као музичар, а тело је лира. Ако музичар рђаво свира, онда и лира шири рђаве звукове. Дакле, док смо стајали под законом и нисмо могли да избегнемо страсти, рађали смо смрти рђава дела.

6. А сад се ослободисмо од закона умревши ономе што нас држаше, да служимо (Богу) у новоме духу а не по старом слову.

Да не би огорчио Јудејце, није рекао: "Укиде се закон", него: *ослободисмо се од закона*, тј. одвојили смо се, избавили и постали мртви и непокретни у односу за ону узду, на којој су нас држали. Та узда је био грех, јер смо се на њему држали као на ланцу. Умрли смо за грех, *да служимо Богу у новоме духу а не по староме слову*. У старини је врлина била тешка, јер је Адам у свом смртном телу добио мноштво природних недостатака. Сада је пак благодаћу Христовом наша природа у крштењу добила помоћ од Духа, Који нас је учинио новима и младима, и ослободио нас од оветшалости и немоћи слова. Због тога је у време закона девственост била реткост, док данас у Цркви хиљаде благочестивих душа живе девственичким животом. То исто би требало рећи и о презирању смрти.

7. Шта ћемо дакле рећи? Да је закон грех? Никако! Него ја греха не познах осим кроз закон, јер ни за жељу не бих знао да закон не каза: Не пожели!

Апостол је рекао много тога, што би могло да изгледа као оптуживање закона, односно: *Грех неће вама овладати, пошто нисте под законом него под благодаћу* (Рим. 6; 14), *закон уз то дође да се умножи преступ* (Рим. 5; 20) и *по старом слову* (7; 6). Да би уклонио такво подозрење, уводи приговор у виду питања и каже: "Шта говорим о закону? Да ли то, да је он грех?"

Затим разрешава овај приговор и на почетку негативно одговара, као што и обично говори о крајње недоличном, а затим износи доказ. Закон, каже, није грех, него указује на грех, јер ја не бих знао за жељу, *да закон није рекао: не пожели*. Како је, најзад, дошло до потопа? Како је спаљена Содом, ако до закона нису знали да је жеља зло? Знали су и тада, али жеља тада није била појачана и зато ју нису познавали с таквом исцрпношћу с каквом су је разумели после сведочења закона. Првобитно су жељу познавали само према природном, али су је касније упознали и према писаном закону, због чега је постала повод за још већу казну. То се, међутим, није догодило због поуке закона него због немара оних, који нису бринули за заповести закона, на шта апостол указује и у наставку.

8. А грех узевши повод кроз заповест изазва у мени сваку жељу, јер је грех без закона мртав.

Није рекао да је закон *изазвао жељу*, него да су *грех* (који је, према св. Златоусту, немарна и искварена воља) и ђаво (јер су неки под грехом подразумевали њега) или склоност ка насладама и тежња ка рђавом и саму поуку закона искористили за зло. Било би неправедно оптуживати лекара који оболеломе од грознице, спремном да стално пије воду, не дозвољава да пије и на тај начин појачава у њему жељу за пијењем. Дужност лекара је да забрани, а на болеснику је да не пије. Тако је и закон имао у виду да поучавањем одвоји човека од пожуде. Међутим, грехољубива воља је појачала жељу и није створила само једну, него сваку жељу, да би напрегнуто чинила зло. Кад неке нешто забрањују, онда се он још више распламса жељом за тим. Грех се, дакле, пројавио онда, кад је закон био нарушен.

Јер је грех без закона мртав, тј. сматра се да не постоји. Када пак постоји закон, који заповеда оно што је потребно, онда грех живи, тј. постоји и показује се као грех онима, који преступају закон и намерно (досл. свесно, у знању) греше.

9. А ја живљах некад без закона, а кад дође заповест, грех оживље. 10. А ја умрех.

До Мојсеја сам, каже, живео без закона и нисам био изложен оштрој осуди (овде апостол говори у име људске природе). Међутим, кад је дошла заповест, показало се да грех јесте грех. И премда су грешили и раније, људи нису тога били свесни. Добро од закона се и састоји управо у томе, што је учинио да људи постану свесни да греше.

Речи: *А ја умрех* схвати двојако, и као: "сагреших", и као "постадохкрив већој казни", за шта није крив закон, него онај који пази на њега. Замисли да је неко болестан и да не зна да је болестан. Затим код болесника долази лекар и открива му да је болестан, саветујући да се мора уздржавати од ове или оне хране, јер појачава болест. Болесник, међутим, није послушао лекара и зато је умро.

Нађе се да ми заповест дата за живот би на смрт. 11. Јер грех, узевши повод кроз заповест, превари ме и уби ме њоме.

Није рекао: "заповест је за мене била смрт", него: *би ми на смрт*, објашњавајући тиме нечувеност и необичност ових збуњујућих речи. Циљ заповести је да води ка животу, због чега је она и дата. Ако је из тога проистекла смрт, онда то није кривица заповести, јер је мене кроз заповест преварио и умрвио грех, односно, тежња ка рђавоме и искварена и грехољубива мисао или, боље речено, наслада. Да није било заповести, која указује на грех, не бих се сматрао починиоцем греха, и не бих био изложен кажњавању, јер реч *уби ме* треба разумети у вези и с једним и с другим, и са грехом и са казном, као што је претходно речено и за израз: *ја умрех*. Закључак апостола мисли је следећи: кад нема закона, грех се не рачуна. Кад је дошао закон и кад је нарушен, грех се испољио и оживео, јер се кроз нарушавање заповести појављује грех, тј. испољавање и стање греха, док раније он није нити постојао, нити се рачунао, пошто ни закона није било. Због тога закон сам по себи није био узрок греха. Он, међутим, није могао да ослободи од њега, тако да нам је услед те слабости закона била потребна благодат.

12. Тако дакле, закон је свет, и заповест је света и праведна и добра.

Овде је сасвим јасно затворио уста маркионитима,^[1] манихејцима, симонијанцима^[2] и свима који осуђују Стари Завет. Он јасно проглашава да је закон свет, и да је заповест света, праведна и добра. Он разликује закон од заповести, као опште од појединачног. У закону, наиме, једно чине догме, а друго заповести.

Дакле, и догме закона су свете, и заповести, које се тичу делања, јесу свете, праведне и добре. Према томе, оне су закони које је успоставио добри и праведни Бог, иако поменути јеретици хуле и говоре да закон потиче од злог бога.

13. Зар ми, дакле, добро донесе смрт? Никако! Него грех, да се покаже као грех, причини ми смрт кроз добро.

Није закон, каже, за мене постао смрт, него ме умртно грех, да би постало јасно какво је зло грех, и да је он, без обзира на лечење законом, постао још гори. Под грехом пак, као што смо раније рекли, подразумевај и вољу склону насладама, и тежњу ка греху, па према томе и ђавола и само делање, привучено насладом. Нека је хвала Христу, Који нас је ослободио таквог зла!

Да буде грех до крајности грешан кроз заповест.

Кроз заповест се открило каква је несрећа (пропаст) грех, јер је грех заповест искористио за смрт. Тако се и за болест, кад се она после употребе лекова погорша, може рећи да је она посредством лекова испољила своје злоћудне особине и да од лекова није имала никакве користи.

14. Јер знамо да је закон духован, а ја сам телесан, продат у ропство греху.

Апостол је рекао да се грех открио кроз заповест. Према томе, да ти не би помислио да је узрок греха закон, износи општи приговор и каже: *Знамо да је закон духован*. Сви, каже, знају, и сви прихватају, да закон нипошто није узрок греху, него да је он *духован*, тј. да је учитељ врлине и непријатељ порока. Одакле је потекао грех, и поред тако прекрасног учитеља? Од нерада и слабости ученика јер сам *ја*, каже, *телесан*, што значи: васцела човечија природа је, како пре даровања закона, тако и у време његовог даровања, била испуњена мноштвом страсти. Услед Адамовог престапа, не само да смо постали смртни, него је и наша природа задобила страсти, предала се греху и постала његова слушкиња, тако да ни главу није могла да подигне.

15. Јер не знам шта чиним.

Овде не говори о савршеном незнању јер, ако бисмо грешили у незнању, за шта бисмо онда били кажњени? Шта онда каже? Обитавам у тами, и бивам привучен, не знајући како ме привлачи грех. Услед тога, кад каже: *не знам*, то не указује на незнање онога, што би требало чинити, него на опасност, сплетке, превару, привученост. Све то говори о људима, који су живели до Христовог доласка у телу, иако приказује као да говори у своје име.

Јер не чиним оно што хоћу.

Тако се изражава, уместо да каже следеће: "Тадашњи људи нису чинили оно, што су хтели." Кад се тако изражава, не наговештава нужност или принуду. Шта, дакле, говори?

Ево шта: оно што нису одобравали, оно што нису волели, то су чинили, јер у наставку каже: *Него што мрзим, то чиним*. Видиш ли да не уводи ни присилу, ни нужност, јер би у том случају додао: "На шта сам присиљен нужношћу, то и чиним." Међутим, он то није рекао, него каже: *Што мрзим*. Како се појавило зло? Услед привучености, услед немоћи (слабости) коју су имали због Адамовог престапа. Управо ту немоћ (слабост) није могао да исцели закон, иако је говорио шта треба учинити. Исцелио ју је Онај, Који је дошао, Христос. Дакле, овде у свему што је рекао и што је намеравао да каже апостол има један циљ, односно, да увери да је човечија природа постала неизлечива и да нико осим Христа није могао да је исцели.

16. Ако ли чиним он ошто нећу, признајем да је закон добар.

Да је закон добар, каже, види се из тога што ја по природи знам шта треба чинити, и мој ум (моја мисао) није повређен, иако се препуштам пороку.

17. Тада то не чиним више ја, него грех који живи у мени. 18. Јер знам да добро не живи у мени, то јест, у телу мојему.

Није рекао да то чини тело, него грех, тј. тиранија греха која ме привлачи. Шта бунцају они, који су се наоружали против тела, и искључују га из творевине Божије? Они наводе да апостол каже: *добро не живи у мени, то јест, у телу мојему*. Послушај, у ком је смислу он то рекао. Човек се састоји од два дела, од душе и тела. Прво од њих, то јест душа, господари свему, а тело је слуга. Због тога израз: *добро не живи у мени* значи: није у власти тела, него је у власти душе. Тело чини оно, што изабере душа. Исто тако, можемо да кажемо да складан звук није у лири, него у музичару; то неће унизити лиру, али ће показати превасходство уметника над инструментом.

Јер хтети (добро) имам у себи, али учинити добро не налазим. 19. Јер добро, што хоћу, не чиним, него зло, што нећу, оно чиним. 20. А кад чиним оно што нећу, већ не чиним тоја, него грех који живи у мени.

Речима: *не налазим* означава нападе и сплетке греха, јер скида кривицу и са суштине душе и са суштине тела и све приписује порочном делању и вољи. Када каже: *што нећу*, скида кривицу с душе, а када каже: *не чиним то ја*, скида кривицу с тела. Ко дакле чини зло? Грех, који је према речима св. Јована Златоустог, искварена и грехољубива воља. Та воља пак није творевина Божија, него наше кретање. Сама по себи, воља јесте творевина (дело) Божија; међутим, воља која је управљена ка неком циљу јесте нешто наше сопствено, дејствовање наше слободне воље. Претходно је речено шта је грех, тј. тиранија греха, која кроз насладу привлачи наш ум.

21. Налазим, дакле, закон: када хоћу добро да чиним, зло ми је присутно.

Израз је нејасан, јер у њему нешто недостаје. Требало би рећи: кад хоћу да чиним добро, у закону налазим свог заштитника. Ја, међутим, не чиним добро, јер ми је зло присутно. Смисао овог места је следећи: "Познање добра је од почетка положено у мене. Налазим такође да и закон штити добро и да га хвали, и ја желим да чиним добро, али ме привлачи нека друга сила, у мени је присутно зло, тј. дејствовање зла не поништава се у мени."

Уосталом, тумачећи ово место као непотпуно, св. Јован Златоусти наговештава да се оно може схватити и другачије, односно: налазим да закон није дат никоме другом него мени, који желим да чиним добро. Закон је закон само за оне, што желе да чине добро, као за оне који желе исто што и он. То постаје јасно из онога што следи.

22. *Јер се радујем закону Божијем по унутарњем човеку.* 23. *Али видим други закон у удима својим који се бори против закона ума мојега, и поробљава ме законом греха, који је у удима мојим.*

И до (појаве) закона сам знао добро, и када га налазим изображеног у писменима, хвалим закон и саглашавам се с њим *по унутарњем човеку.*

Али видим други закон, тј. грех, а назвао га је законом због тога што му се они, које је он обмануо, покоравају и страхују да га напусте, као закон који се мора испунити. Тај закон се супротставља *закону ума мојега* тј. природном закону (претходно га је назвао унутрашњим човеком а сада га назива умом). Он односи победу а мене претвара у заробљеника, и побеђује чак и природни, и писани закон. На који ме начин претвара у заробљеника?

Законом греха, тј. силом, тиранијом. Није рекао: "привлачењем тела" или "природом тела", него *законем греха* који влада у мојим удовима. Отуда следи да тело није криво за то. Ако разбојник заузме царску палату, палата ни најмање није крива за то. Тако је и овде: ако у мојим удовима обитава грех, тело (само по себи) није због тога зло. Неки овде запажају четири закона: први је закон Божији, који нас учи ономе, што је долично; други је њему противан, и приступа нам према дејствовању ђавола; трећи је закон ума, тј. природни, а четврти и последњи - закон који се налази у наши удовима, тј. грехољубива слободна воља и склоност ка злу, који нас посредством навике чине каменосрдним.

24. Ја јадни човек! Ко ће ме избавити од тела смрти ове?

Природни закон је постао недовољан, писани закон се показао као немоћан, и један и други победила је тиранија греха. Одакле ћемо се надати спасењу?

Ко ће ме избавити од тела смрти ове, тј. да не будем крив смрти, јер је тело, поставши због престапа подложно страдању, услед тога постало и помоћник греха. Неко ће рећи: ако је тело било помоћник греха, зашто су грешници били кажњавани и пре доласка Христовог? Зато, што су им дате такве заповести које су могли да испуне чак и ако су се налазили у власти греха.

25. Благодарим Богу кроз Исуса Христа, Господа нашега.

Онај, који је постављен у безизлазан положај и који није нашао другог излаза, нужно је нашао Спаситеља у Христу. Зато и благодари *Богу Оцу* кроз *Исуса Христа, Господа нашег*, тј. кроз узрок благодарности, Христа. Он је каже, испунио оно, што закон није могао да учини: Он ме избавио од немоћи (слабости) тела и укрепио га, тако да оно више није под тиранијом греха. И као што је кроз Адамов преступ оно постало смртно и лак плен за грех, тако се, добивши кроз послушање Распетог и Васкрслог залог непропадљивости, одважно супротставља греху.

Тако, дакле, ја сам умом служим закону Божијему, а телом закону греха.

НАПОМЕНА:

1. Маркионово учење се темељило на дуализму, и он тврди да постоје два бога: старозаветни, који је строг и суров, и Бог Исусов, који је благ и милостив. За Христа тврди да је спасоносни Дух и да нема ништа заједничко са старозаветним Месијом. Одатле следи да се старозаветна пророштва, везана за Месију, не односе на Исуса него на другог, који тек треба да дође. Поред тога, Маркион тврди да се Христос није родио, него да је изненада, у петнаестој години Тиберијеве владавине, сишао у град Капернаум. В. Догматика Православне цркве, I.
2. Вероватно мисли на следбенике Симона Мага (в. Дела апостолска, 8), који је такође окупио извесни број присталица.

ОСМА ГЛАВА

1. Никакве, дакле, сад осуде нема онима који у Христу Исусу не живе по телу него по духу.

Рекао је *служи́м* уместо *служио сам*, јер се опомиње пређашњег. Намеравајући да каже да *никакве сад осуде нема* итд, и да покаже неизрециву благодат Христову, опомиње се какви смо били раније, кад смо умом познали добро, али смо се телом, тј. услед немоћи тела, потчинили закону греха. Сада пак, *никакве осуде нема онима који су у Христу Исусу*, односно, који су се удостојили крштења. Будући да многи греше и након крштења, додао је: *који не живе по телу, него по духу* и тиме нам тумачи да све зло потиче од нашег немара. Сада је веома лако *живети не по телу*, док је пре Христа то било веома тешко. Ми, међутим, нисмо дужни само да живимо *не по телу*, него и да живимо *по духу*, јер се венац не задобија само уздржавањем од порока, него и учешћем (причасношћу) у врлинама и духовним делима.

2. Јер закон Духа живота у Христу Исусу ослободи ме од закона греха и смрти.

Законом Духа назива Духа Светога, као што је и грех назвао законом греха. Овај (први) закон назвао је и законом живота, за разлику од закона греха, који нам је донео смрт. Благодат Божија умртвила је и грех и смрт Учинивши на тај начин борбу лаком, извела нас на подвиг. Зли језици су се дрзнули да под законом греха овде подразумевају закон Мојсејев. Апостол га, међутим, нигде није тако именовао, и назвао га је све-тим и духовним. Ако је, приговарају неки, и Мојсејев закон духован, каква је онда разлика између њега и закона Духа? Веома велика. Мојсејев закон је само дат Духом, док је закон Духа и предао Духа.

3. Јер што закону беше немогуће, пошто беше ослабљен телом, Бог пославши Сина Свога у обличју тела греховнога и због греха, осуди грех у телу.

Поменувши Духа, сада помиње и Оца и Сина, поучавајући о Светој Тројици. Могло би се учинити да говори против закона док, у суштини, није тако. Он није рекао да је закон чинио зло, него: *Пошто беше ослабљен телом, беше му немогуће*. Како ослабљен? Телом, тј. телесним мудровањем. Након тога разоткрива се оно, о чему је говорио апостол. Као што смо претходно рекли, он каже да закон, иако је поучавао, није могао да победи превелико телесно мудровање. Због тога је Отац послао Свог Сина у *обличју тела греховнога* тј. у телу које је по суштини слично нашем, грешном, али безгрешно. Како је поменуо грех, додао је: *у обличју*. Христос није примио неко друго тело него оно исто, какво имамо и ми, освештао га и крунисао, осудио грех у примљеном телу и показао да тело по природи није грешно. Замисли да је царев син на тргу видео како бију жену, да је рекао да је њен син и да ју је на тај начин ослободио из руку оних, који су је тукли. То исто је учинио Христос.

Израз: *због греха* може се протумачити и једноставније, тј. овако: Отац је послао Свог Сина *због греха*, тј. да би надвладао грех. Објашњавајући ово место, велики Јован (Златоусти) је рекао: "Христос је разобличио грех, који је тешко сагрешио. Све док је грех усмрћивао грешнике, са правом је то чинио; кад је пак нашао безгрешно тело Господње и усмртио га грех је будући неправедан и грешан кажњен. Бог је, дакле, послао Свог Сина да би показао неправедност и греховност греха, како би га законито осудио и да ђаво не би могао да каже: Христос ме победио силом."

4. Да се правда закона испуни у нама који не живимо по телу него по Духу.

Да неко не би рекао: "Да ли ја имам користи од тога, што је Христос извојевао победу у оном телу, које је примио", апостол каже: "Она је управо теби намењена." *Правда*, каже, тј. циљ закона (јер је закон имао за циљ да оправда човека) испуњава се у нама. Оно, чему је закон тежио и није могао да испуни, испунио је Христос. Његово је било да води борбу, а ми се користимо победом. Због тога ни ми нећемо грешити, ако не будемо живели по телу, односно ако не будемо телесно мислили. То, тј. телесно мудровање, није довољно, и нама је потребно, као што је претходно речено мудровање духовно. Због тога је и додао: *по Духу*. И Давид каже: *немој се само уклонити од зла него и чини добро* (в. Пс. 33; 14). Кад чујемо да нам је Христос подарио победу, ми нипошто не смемо да паднемо, него смо дужни да сачувамо благодат *крштења у води* (в. Еф. 5; 26), јер је за нас борба сада лакша, него што је била раније.

5. Јер који су по телу телесно мисле, а који су по Духу духовно.

Они што су се, каже, препустили неумереном робовању телу, свагда помишљају на телесно и никада не размишљају о божанственом. Они пак што су се потпуно покорили Духу, све мисле и делају духовно.

6. Јер је телесно мудровање смрш, а духовно мудровање живот и мир.

Телесним мудровањем назива најгрубље помисли, и његово име позајмљено је од човековог најрђавијег дела. Наиме, тело само по себи нема мишљење (мудровање),

али је мудровање тела грубо и вештаствено размишљање, какво би неко могао да назове умом који помишља на телесно. Напротив, духовно мудровање је ум који размишља о духовном. Такво размишљање рађа живот, за разлику од смрти, коју рађа телесно мудровање, а рађа и мир, насупрот ономе, о чему се говори у наставку.

7. Јер је телесно мудровање непријатељство Богу, пошто се не покорава закону Божијем, нити може.

Духовно мудровање рађа мир, а телесно - непријатељство према Богу. Значи ли то да помишљање на телесно подиже руку на Бога? Не, каже, али се за њега говори да је оно непријатељство према Богу, јер није покорно Његовом закону. Нека те, међутим, не збуни када чујеш: *нити може*, и разуми те речи како би требало. Телесно мудровање не може да се покори Богу све док остаје такво.

То је исто, као да је речено: блудница не може да буде целомудрена. Он то није рекао у будућем времену: неће моћи, него у садашњем: не може, што значи: сада, док остаје телесно. Ако промене нису могуће, како су онда од злих могли да постану добри и сам Павле, и разбојник, и безбројно мноштво других, порочних људи? Тако је и Господ у Еванђељу рекао: *Не може дрво зло плодове добре рађати* (Мт. 7; 18), тј. док остаје зло. Нећемо, дакле, помишљати на телесно, него ћемо помишљати на духовно, да бисмо били у миру са Богом, Који нам даје Духа кроз којег нам је лако све, што се у време закона тешко могло испунити.

8. А који су по телу, не могу угодити Богу. 9. А ви нисте по телу, него по Духу.

Другим речима, они који телесно мудрују не могу да угоде Богу, док год остају такви. Телом пак овде није назвао суштину тела, него груби и телесни живот, који васцелог човека чини телесним. Тако је и у Старом Завету речено: *Неће се Дух Мој до века прети с људима, јер су тело* (1. Мојс. 6; 3). У наставку каже: *а ви нисте по телу* тј. не служите телесном, него духовном животу. Зашто није рекао: "Ви не живите у греху?" Да би ти знао, да Христос није само угасио тиранију греха, него да је и тело учинио лакшим и духовнијим. Као што гвожђе, уколико дуго буде уз ватру, и само постаје ватра, тако и тело оних, који су кроз крштење примили Духа, васцело постаје духовно.

Пошто Дух Божији живи у вама.

Речца "пошто" не изражава сумњу него потпуно уверење: Пошто је Дух Божији у вама, и ви сте у Духу.

Ако пак неко нема Духа Христова, он није Његов.

Није рекао: "Ако немате Духа Христова", јер би такво изражавање за њих било неугодно, него је неодређено казао: *Ако неко нема Духа*, тај и није Христов. И то је сасвим правилно, јер је Дух печат. Према томе, ако неко нема печат, тај и не припада Господу, Којег тај печат показује.

10. А ако је Христос у вама, онда је тело мртво за грех, а Дух је живот за праведност.

Опет теши слушаоце, говорећи: *Ако је Христос у вама*. Неки су под Христом овде подразумевали Духа, али то није тачно. Апостол објашњава да онај, који има Духа, има у себи Самог Христа, јер где је Једна од ипостаси Свете Тројице, тамо су и остале. Шта ће се догодити, ако Христос буде у нама? Тада ће тело бити мртво за грех, и Дух Свети у вама јесте живот, тј. не само да Сам живи, него и другима може да дарује живот. Дух је живот за праведност, јер смо ми од Бога оправдани и та праведност или оправдање бива очувана у нама. Када је она очувана, онда нема греха, а када нема греха, онда нема ни смрти. Тада остаје живот, свагда, и у овом веку, када почнемо да живимо по Богу (јер се такав живот, кад смо мртви за грех, и назива животом у правом смислу речи) и у оном будућем, кад ће живот бити бесконачан.

11. Ако ли живи у вама Дух Онога који је васкрсао Исуса из мртвих, Онај који је подигао Исуса из мртвих оживеће и ваша смртна телеса Духом Својим који живи у вама.

Поново почиње слово о васкрсењу и каже: "Не плаши се што си одевен у смртно тело. Ти имаш Духа Божијег, Који је Христа васкрсао из мртвих. И као што је васкрсао Њега, несумњиво ће и тебе васкрснути, па чак и оживотворити. Васкрснуће и они који немају Духа, али ће они васкрснути у казну, док ће они, који имају Духа, васкрснути у живот." Апостол зато није рекао: васкрснуће тело, него: оживеће те Духом Који живи у теби. Није рекао: који је живео, него: који живи, и ту остаје до краја. Видевши у теби Духа Својега, Господ ће те одвести у брачну ложницу. Међутим, уколико не будеш имао Духа, несумњиво ћеш пропасти, иако ћеш васкрснути. Према томе, умртви тело да би у теби живео Дух, а кроз Њега ти је дат живот.

12. Тако, браћо, нисмо дужни телу да по телу живимо.

Показавши каква је корист од духовног живота, односно да се њиме у нас усељава Христос и оживотворавају мртва тела, на крају додаје и савет и показује да ми нисмо дужници тела него дужници Духа. Оно, што је Бог излио на нас било је дело благодати, а оно, што је наше, то бива по дугу и неминовно се захтева. Објашњавајући израз *нисмо дужни телу* и да ти то не би разумео о суштини тела, додаје: *да по телу живимо*. Ја вам, каже, не забрањујем сваку бригу о телу (јер смо обавезни да много тога чинимо и за тело, да га хранимо, грејемо и сл), него (забрањујем) ону бригу, која доводи до греха. По телу живи онај, који од тела начини господара свога живота и цара своје душе.

13. Јер ако живите по телу, помрећете. Ако ли Духом дела телесна умртвљујете, живећете.

Смрћу овде не назива само ону бесмртну казну у геени, него као смрт именује и живот који се на земљи проводи у рђавим делима. Напротив, ако духовним животом умртвимо рђава телесна дела, живећемо и тада - бесконачним животом, и сада - врлинским животом. Онај, који је мртав за свет, тај живи. Запази да није рекао: умртвљујте тело (јер је то човеко-убиство), него: *дела телесна*, очигледно она порочна. Не треба једноставно умртвљавати вид или слух (јер је и гледање и слушање природно телесно дело), него њихову употребу за зло.

14. Јер које води Дух Божији, оно су синови Божији.

Претходно је дао следеће обећање: бићете живи, ако умртвљујете порочна дела. Сада помиње важнији венац и већу награду, односно усиновљење Богу. Није рекао: "сви, који живе Духом", него: сви, које води Дух, то јест, они којима Дух управља, као кочијом, и који су Духа учинили господарем над душом и телом. Иако си примио крштење и кроз крштење постао син Божији, ако те не буде водио Дух изгубићеш овај дар. Иако смо сви ми задобили Духа у овој купељи, од нас се, као наше дело, захтева да нас Он руководи читавог живота. Зато није рекао: "који су добили Духа, то су синови Божији", него каже: *које води Дух Божији*.

15. Јер не примисте духа ропства, да се опет бојите; него примисмо духа усиновљења...

Апостол је рекао да су они, које води Дух, синови Божији. Међутим, како су усиновљење Божије и Јудејци присвајали за себе, јер је речено: *Синове одгајих и подигох* (Иса. 1; 2) и *Израиљ је син мој, и првенац, мој* (2. Мојс. 4; 22), показује каква је разлика између нашег и усиновљења Јудејаца. Јудејци су, каже, примили дух ропства. Тако назива писање закона.

Иако је оно било дато Духом, више је приличило робовима. Отуда су за делима следиле телесне казне, и каменовање, и спаљивање, и претње: *мач ће вас, каже, прождрети* (Иса. 1; 20). Отуда су, опет, следиле и земаљске награде, и обећање земаљских добара, и мноштво неважних заповести, какве доликују робовима. Према томе, иако су се називали синовима, Јудејци су били робови. Ми се пак, као благородни (племенити) и слободни, називамо синовима. Ми имамо и небеске награде, и Царство небеско. Наше казне се не састоје у каменовању и сличном, чему су свештеници излагали Јудејце. Нама је довољно да кривца одлучимо од тајинствене Трпезе, као сина (= да као син приступи Трпези).

Наше заповести су божанствене и приличније благороднима, на пример: не гледај на жену нечистим оком, не заклињи се, напусти своје имање, и сл. Оне се не испуњавају због страха од казне, него услед унутрашње склоности и љубави. То се доказује и тиме, што многи од нас напредују и мимо онога, што је прописано у многим заповестима. Поред тога, Јудејци нису имали Духа, док ми имамо Његову обилну благодат.

Којим вичемо: Авва, Оче!

Употребио је јеврејску реч, јер управо тако називају Оца Његови истински синови. Како то, упитаћеш. Зар и Јудејци нису називали Бога Оцем?

Каже се: *Заборавио си Бога, створитеља Својега* (5. Мојс. 32; 18), а на другом месту: *Није ли насједан БОГ створио и Није ли нам свима један Отац* (Малах. 2; 10).

Међутим, иако је то речено о Јудејцима, није се нашао ниједан Јудејац који је у молитви Бога називао Оцем, као што Га сада сви ми називамо након крштења. Осим тога, ако су Јудејци називали Бога Оцем, чинили су то по сопственој вољи, док Га верујући тако називају подстакнути дејствовањем Духа. Као што за дух пророштва дознајемо на основу тога што онај, који га је добио, предсказује будућност, тако и дух усиновљења препознајемо одатле, што онај, који га је добио, назива Бога Оцем, јер га на то подстиче (покреће) Дух. То и јесте један од дарова Духа, као што наговештава и сам апостол Павле:

16. Овај Дух сведочи нашем духу да смо деца Божија.

Сам Утешитељ сведочи о дару који нам је предат. Ми реч "авва" не изговарамо без сведока, нити од самих себе, него је то дар Утешитеља. Томе нас је научио Дух, односно дар да тако говоримо у молитвама.

17. А кад смо деца, и наследници смо; наследници, дакле, Божији, и санаследници Христови...

Каже тако, јер нису сва деца наследници. То доказује да смо ми и деца и наследници. Како не добија сваки наследник најбоље наслеђе, доказује и да смо ми наследници најбоље наслеђе, јер смо ми наследници Божији. Како је, опет, могуће бити наследник али не и санаследник Јединородног, каже да нам и то припада, јер смо ми санаследници Христови.

Пошто с Њим страдамо, да се с Њим и прославимо.

Рекавши да ћемо бити санаследници Христови, доказује да то нећемо достићи без разлога. Онај, Који нас је почаствовао толиким добрима и пре него што смо показали било какве заслуге, зар нас неће утолико пре наградити онда, кад види да се много трудимо? Он то чини због тога да се они, који су добили дар, не би тога стидели, као да су га добили без труда. Размисли, међутим, да се овде наговештава да је оном, који се удостојио таквих дарова, неопходно да се подвргне страдањима и опасностима.

18. Јер мислим да страдања садашњег времена нису ништа према слави која ће нам се открити.

Пошто је говорио о страдањима, апостол не жели да се слушалац поколеба, будући изведен на страдања и одвучен у опасности. Због тога додаје: "Не плаши се. *Страдања садашњег времена* тј. она привремена и пролазна, нису ништа у поређењу са будућом славом. Није рекао: "са будућим починком", него: *са будућом славом*, коју многи прижељкују. Где је починак, тамо није увек и слава. Међутим, тамо где је слава, тамо је увек и починак. Речју: *открити* указао је да та слава и сада постоји, али да је скривена, и да ће се тек тада открити, тј. у потпуности показати. Како је она величанствена и далеко превазилази садашњи век, приуготовљена је за будућност, јер се распростире у бесконачне векове. Према томе, слушаоче, имај у виду да су страдања привремена, док је слава будућег века бесконачна, и зато прихвати страдања и задобиј славу.

19. Јер жарким ишчекивањем творевина очекује да се јаве синови Божији.

Желећи да покаже какву ћемо славу добити, каже да ће се и сама творевина изменити на боље и да ћемо ми утолико пре доспети у боље стање. Оно што је речено има такав смисао. Пророци говоре овако: реке пљескају рукама, брежуљци поскакују, животиње и вештаствени предмети имају лица. Тако чини и апостол, када каже да творевина *очекује* тј. чека да се промени на боље и чека откровење наше славе, као славе синова Божијих. Тада, кад ми задобијемо бесмртност, и она ће се прославити непропадљивошћу. Зато, кад чујеш да се о творевини говори као о живој, претпостави да се тако говори у смислу оличења (= персонификације).

20. Јер се твар покори таштини не од своје воље, него због онога који је покори, са надом. 21. Да ће се и сама твар ослободити од робовања пропадљивости на слободу славе деце Божије.

Твар се покорила таштини, тј. пропадљивости, и постала је пропадљива кроз тебе, човече. Пошто си ти добио тело смртно и подложно страдањима, и из земље је поникло трње и коров, и небо је остарило и потребна му је промена. На који је начин твар постала пропадљива кроз другога? Тако што је и она у целини била саздана за човека. Израз *не од своје воље* означава да је све то било промишљање (= старање) Божије и да није било заслуга твари, него је устројено ради твоје користи, како би је ти, видевши њену пропадљивост (пропадљивост твари) презрео, и поглед управио ка небесима. Речи *с надом* и остале, њима сличне, схвати у смислу оличења (= персонификације).

Дакле, и сама твар ће се *ослободити*, не само ти, него и они што су далеко нижи од тебе, и оно што је без душе и без чула, и све ће бити причасно добрима. Неће више бити пропадљиво, него ће следити тебе. Кад је тело постало пропадљиво, и твар је постала пропадљива. Исто тако, кад ти постанеш непропадљив, и она ће постати непропадљива. Ако је, дакле, твар због тебе била изложена страдању, онда и ти треба да, Бога ради, претрпиш страдање; ако се она (твар) нада да ће се прославити, онда ти утолико пре треба да се надаш прослављењу. Да би почаствовао синове, отац и слуге одева у бољу одећу. Тако је и Бог, нас ради, украсио творевину.

22. Јер знамо да сва твар заједно уздише и тугује до сада. 23. А не само она, него и ми који прве дарове Духа имамо (првине Духа) и ми сами у себи уздишемо чекајући усиновљење, избављење тела нашега.

Тим речима подстиче слушаоца да презре садашње и као да каже следеће: не буди гори од твари и не привезуј се за садашње. Напротив, требало би да уздишеш, јер још не поседујеш будућу славу. Ако, дакле, уздише сва твар, онда би утолико пре ти требало тако да поступаш. Додаје да и ми, имајући *првударове (првине) Духа*, тј. окусивши будућа добра, *уздишемо* јер их још не поседујемо. На основу оних духовних дарова које смо већ добили (а то су првине, први дарови) имамо залог и оних будућих. Да јеретици не би имали повода да мисле да је свет зло и да ми тобоже због тога уздишемо, каже: *чекајући усиновљење*. Како то? Ми смо већ усиновљени. Какво ћемо још усиновљење добити? Ја, каже, не говорим о оном усиновљењу које се савршава кроз крштење (јер смо то усиновљење већ добили), него о савршеној слави, која се састоји у непропадљивости тела. Она и јесте савршено искупљење, слобода и ослобађање од смрти и страдања, када се из стања усиновљења више нећемо вратити у робовање греху.

24. Јер се надом спасосмо. А нада која се види није нада. Јер кад ко види нешто, како и да се нада? 25. Ако ли се надамо ономе што не видимо, чекамо са стрпљењем.

Пошто је говорио о будућим стварима, којима многи нису веровали, саветује: ти, који верујеш, не сумњај у оно што ти говорим. Посредством онога, што си већ добио, буди уверен и у погледу будућег. Као што ни пре, кад ти је Бог подарио велика добра, ниси принео ништа осим вере, тако и сада, надајући се будућим добрима, искористи веру. Нада и јесте нада управо онда, кад је њен предмет невидљив. *Јер кад ко види нешто, како и да се нада?* Према томе, не би требало да све тражимо овде: ми будуће чекамо са стрпљењем.

Када чујеш да се говори о стрпљењу (трпљењу), под тим подразумевај подвиге и појачан труд, јер је хришћанин дужан да трпи (да буде стрпљив) очекујући невидљиво којем се нада са вером.

26. А такође нам и Дух помаже у нашим немоћима.

Поменувши трпљење, поново укрепљује слушаоце и каже да нам и Дух помаже. Према томе, не допусти да занемоћаш у нади и трпљењу: ти и приносиш само наду и трпљење, а помаже ти Дух.

Јер не знамо шта ћемо се молити као што треба.

Показује како нам Дух помаже у нашим немоћима. Ми смо толико немоћни, да не знамо чак ни за шта би требало да се молимо. Тако сам немоћан и ја, Павле. И Павле се, као што знамо, молио за избављење од *жаоке у телу* (в. 2. Кор. 12; 7-8) и да дође у Рим (в. Рим. 1; 10). Мојсеј се молио да види Палестину (в. 5. Мојс. 3; 23-25), а Јеремија се молио за Јудејце (Јер. 11; 14), не знајући шта је неопходно.

Павле сада говори тако, зато што су тада верујући Римљани, будући изложени прогонима и невољама, природно чезнули за спокојством. Међутим, како га нису добили, падали су у очајање. Он, дакле, доказује да нико од људи не зна за шта би

требало да се моли. Због тога сте ви, каже, дужни да трпите, а о ономе, што вам је на корист, зна једино Дух. Због тога додаје и оно што следи.

Него сам Дух се моли за нас уздисајима неизрецивим.

У старини је Бог онима, који су се крштавали, давао многе и различите дарове, и они су их, уопштено, називали духом. Један је имао дар пророштва, други дар мудрости, а трећи неки други дар. На исти начин, Бог је давао и дар молитве, који се исто тако називао духом. Будући да не знамо много од оног, што је за нас корисно, ми тражимо бескорисно. Зато је у пређашња времена дар молитве нисходио на неког појединца, и једино је он тражио, учећи и друге да траже оно што је свима на корист. Дакле, духом овде назива дар те врсте и душу, која је добила дар молитве и која посредује пред Богом и уздише. Такав, духован човек, стајао је с великом скрушеношћу и са силним уздасима. Данас је символ овог дара ђакон, који стоји и приноси усрдне молитве уместо народа.

27. А Онај што испитује срца, зна шта је жеља Духа, јер по вољи Божијој посредује за свете.

Тај човек не стоји и не моли се због тога што Богу, наводно, нису познате наше потребе. Онај, који испитује срца, *зна каква је жеља Духа*, тј. духовног човека; уместо верујућих који су присутни у цркви - јер су они свети - он тражи то, што је угодно Богу. То се догађа зато, да бисмо ми научили да тражимо *по вољи Божијој*, односно, оно, што је Богу угодно. Будући, дакле, да за нас посредује Дух, немој да се жалостиш кад си у невољама.

28. А знамо да онима који љубе Бога све помаже на добро, њима који су позвани по намери.

Све оно што је претходно речено, односно, да се *твар покори таштини* (ст. 20), даће бити *ослобођена одробовања пропадљивости* (ст. 21) и да *ми не знамо шта ћемо се молити као што треба* (ст. 26), служило је, као што смо већ приметили, за укрепљење прогоњених у Риму. Сада се то, пак, додаје јасније него раније. Онима, каже, који љубе Бога, све, па чак и оно што изгледа непријатно и жалосно, помаже

на добро. Није рекао да се онима, који љубе Бога, не догађају никакве невоље, него да њих, ако се догоде, Бог употребљава на корист онима, који их трпе. Како је то изгледало невољатно, потврђује га оним што је прошло и каже: *позваним по намери (Његовој)*. Бог те је, каже, призвао кад си био далеко и Он те усвојио. Зар ти онда неће утолико пре помоћи ако си призован? Човек пак постаје призован и *по намери*, тј. и по својој сопственој вољи.

Наиме, сам призив није довољан (јер би се у том случају сви спасли, пошто су сви призвани), него је потребна и човекова сопствена воља.

29. Јер које унапред позна, унапред и одреди, да буду саобразни лику Сина Његова, да Он буде Прворођени међу многим браћом. 30. А које унапред одреди, оне и призва.

Бог унапред зна оне, који су достојни призива, а затим и одређује. Дакле, на почетку је предзнање, а затим (пред)одређење. Под предодређењем подразумевај непроменљиву и благу вољу Божију. Тако је Он унапред знао да је Павле достојан еванђелског призива, и на тај начин је предодредио, тј. непроменљиво одредио, а затим га и призвао. Оне, за које унапред зна да су достојни призива, чини саобразнима лику Сина Његовог. Оно, што је Јединородни по природи, они постају по благодати, поставши и сами синови Божији. Он је Првородни међу многим браћом према икономији (домостроју), јер је према божанствености Јединородни. Кад је примио тело, Он га је васцело и потпуно сјединио са свом Својом природом, постао је наша првина и у Себи освештао нашу осуђену природу. Због тога је Он достојно Првородни, а ми се називамо Његовом браћом.

Које призва, оне и оправда,

ослободивши их грехова и учинивши праведнима кроз купељ препорођења.

А које оправда, оне и прослави, удостојивши их усиновљења и подаривши им и остале дарове.

31. Шта ћемо, дакле, рећи на ово? Ако је Бог с нама, ко ће против нас?

Видиш ли, да овде веома јасно показује да говори о онима, који су у невољи? Он готово да каже следеће: ако смо удостојени таквих добара у време кад смо били непријатељи, каквих ћемо се тек добара удостојити након свог оправдања и прослављења? *Ако је Бог с нама, ко ће против нас?*

Чак и кад би на нас устала читава васељена, премудрост Божија би ту побуну преобратила у наше спасење и славу.

32. Он који Свог Сина не поштеде него Га предаде за све нас како да нам с Њиме и све не дарује?

Остављам, расуђује, остало, што сам раније помињао, односно да нас је Бог оправдао и прославио. Замисли да Он није поштедео ни *Сина Свога*, тј. Јединородног, Љубљеног, Који је од Његове суштине (= Његове природе) (јер постоје и синови Божији усиновљени кроз крштење), него Га је предао за нас, предао Га је за све, и за племените, и за неплемените, и за славне, и за ништавне, и то Га није једноставно предао, него Га је предао на убиство. Како да нам сад Он не дарује и све остало? Зар Онај, Који је дао Владику, није дао и остале дарове? Дакле, ако Он нешто не даје, отуда не следи да уопште неће дати. Немој стога исувише желети да будеш ослобођен ти, који си због Христа у недаћама, јер ћеш оно што желиш добити онда, кад ти Он то да.

33. Ко ће оптужити изабране Божије!

Међу осталим искушењима, верујућима се често догађало да их Јудеј-ци прекоре због тога што су се лако мењали и што су се у једном тренутку преобраћали у хришћанство, због чега апостол каже: "Вас је изабрао Бог, *икоће оптужити изабране Божије!*" Ако нешто изабере човек-уметник, нико неће осуђивати његов избор. Ко ће онда осудити избор Божији?

Бог је Онај који оправдава. 34. Ко ће осудити? Христос је Онај који умре, па још и васкрсе.

Није рекао: "Бог отпушта грехове", него, што је далеко важније, *Бог оправдава*. Према томе, нећемо се плашити нити оних што искушавају, нити оних што вређају. Нас је изабрао и оправдао Бог и Христос Који је умро за нас, па још и васкрсао. Ко ће осудити нас, који смо удостојени такве славе?

Који је с десне стране Богу, који и посредује за нас.

Рекао је: *посредује за нас*, да би показао Христову љубав према нама, тј. да Христос, иако је испунио икономију (домострој) по телу, није прекинуо Своје човекољубље према нама, него да нас заступа. То значи реч: *посредује*. Тај израз ни најмање не умањује славу Јединородног.

Претходно је рекао: *Који је с десне стране Богу* (то је знак Његове величине), због чега додаје: *и посредује за нас*, показујући тиме ништа друго до, као што је већ речено, Његову љубав према нама. И о Оцу је речено: *Као да Бог позива кроз нас* (2. Кор. 5; 20). Да ли се слава Божија умањује због тога, што Он моли? Напротив, то је знак Његове неизрециве бриге о нама.

Неки су речи: *и посредује за нас* разумели у следећем смислу: будући да је Он носио тело и да Га није скинуо, као што празнословци манихејци, и сама та чињеница означава посредовање и заступање код Оца. Гледајући на то, Отац се опомиње љубави према људима, због које је Његов Син прихватио тело, и на тај начин се приклања милосрђу и милости. Као што сам већ више пута приметио, Павле тако говори јер жели да надахне унесрећене и да покаже да и Дух посредује за нас, и да Отац није поштедео сопственог Сина, него да нас је оправдао и прославио, и да Син посредује за нас. Због тога не би требало нити да очајавате, нити да клонете духом.

35. Ко ће нас раставити од љубави Христове? Жалост или тескоба, или гоњење, или глад, или голоотиња, или опасност, или мач?

Показавши неизрециву љубав Оца, и Сина и Светога Духа према на-ма, као да ускликује у божанственом надахнућу: *Ко ће нас раставити од љубави Христове?* Онога, који је толико љубљен и који се удостојио таквог промишљања, ништа не може да растави од те љубави. Појмовима жалости и тескобе обухватио је све, што може да узрокује невоље, иако их није појединачно набрајао.

36. Као што је написано: Ради Тебе нас убијају ваздан, сматрају нас овцама за клање.

Да жалости и тескобе не бисмо сматрали за престанак љубави Бо-жије, наводи речи пророка, који их је предсказао и показао да трпљење и свакодневно убијање славе Божије ради представљају највећу утеху. Такво трпљење или утеха бивају према слободној вољи, јер су по природи они немогући. Убијање значи приношење на жртву Богу. Управо на то указује када каже: *сматрају нас овцама за клање*. Као што се овце не противе када их кољу, тако чинимо и ми.

37. Али у свему овоме побеђујемо (досл. препобеђујемо) кроз Онога, који нас је заволео.

Пошто је претходно рекао да нас убијају, а да неко не би ослабио, помишљајући на човечије, апостол их бодри и не каже: *побеђујемо* него: *препобеђујемо* тј. побеђујемо с лакоћом, без труда и зноја, и то посредством онога, помоћу чега нам и постављају замке. У томе се и састоји најсавршенија победа, да победимо у време кад нас прогоне. Према томе, не губи веру, јер нам помаже Бог, и не само да нам помаже, него нас је и заволео. Стога нема ничега чудног у томе што ми побеђујемо у време самих искушења.

38. Јер сам уверен да нас ни смрт, ни живот, ни анђели, ни поглаварства, ни силе, ни садашњост, ни будућност, 39. Ни висина, ни дубина, нити икаква друга твар неће моћи одвојити од љубави Божије, која је у Христу Исусу, Господу нашем.

Претходно је рекао да је Бог нас заволео, а затим говори о својој љубави према Богу, како нико не би помислио да он самога себе преузноси. Ми смо, расуђује, толико привезани за љубав према Богу, да нас од ње не могу одвојити не само невоље, нераздвојиве од овога живота, него ни неки тиранин: чак и ако би нам претио смрћу и казном, или ако би нам обећао бесконачан живот да би нас на тај начин одвојио од Бога, ни најмање не би успео у томе. И шта ми говориш о царевима и тиранима? Нас од те љубави не могу да одврате ни анђели, ни све вишње силе, ни садашњост, ни будућност, ни висина, тј. оно што је на небу, ни дубина, тј. оно што је на земљи, ни слава, ни срамота.

Неки под висином подразумевају Царство небеско, а под дубином његов губитак. Чак и ако би постојала нека друга твар, било видљива било умом замислива, ни она ме не би одвојила од ове љубави. Није се тако изразио због тога што анђели тобоже удаљују људе од Христа, него у виду претпоставке и услед велже жеље да покаже највиши степен љубави према Богу: не оне, каквом се размећу Јевреји, него оне, какву имају хришћани. Иако Јудејци говоре да љубе Бога, они Га не љубе у Исусу Христу, јер не верују у Христа.

ДЕВЕТА ГЛАВА

1. Истину говорим у Христу, не лажем, то ми сведочи савест моја Духом Светим. 2. Да ми је врло жао и срце ме моје боли без престанка.

У речима које следе намерава да докаже да нису сви, који су потекли од Авраама, његово семе. Да неко не би помислио да то говори у великој пометњи духа, он их предупређује и, удаљујући такву претпоставку, говори повољно о Јеврејима, исказујући да их силно љуби. Да би ми ти поверовао, каже, *истину Говорим о Христу, не лажем*. Као доказ за то наводи три сведока: Христа, сопствену савест и Светога Духа, говорећи: *врло ми је жао и срце ме боли без престанка* због Јевреја, јер се налазе изван благодати, о чему и намерава да говори.

3. Јер бих желео да ја сам будем одлучен од Христа за браћу своју, сроднике моје по телу.

Најпре би требало да знаш, шта је одлученост. То је раздвајање или отуђење. Као што нико не сме да додирне дар који је посвећен Богу, тако је и са одлученим, само у другом смислу. Свештеном предмету нико није смео да се приближи због поштовања, јер је то предмет посвећен Богу. И са одлученим (анатемисаним) сви прекидају везе, као са оскрнављеним и отуђеним од Бога. Шта значи оно, што је Павле рекао? Чини се да он овде говори супротно ономе, што је претходно речено. Тамо је рекао да нас нико неће разлучити (одвојити) од љубави Божије, а овде каже да би желео да буде одлучен од Христа. Чини се да он противуречи ономе, што је претходно речено, иако, у ствари, није тако. И овде он говори да жели да буде одлучен од Христа због љубави према Богу. Сви су оптуживали Бога, што је протерао и лишио части Јевреје, удостојене усиновљења, који су уживали посебну славу и били називани прецима Христовим, и што је уместо њих увео људе који никад нису знали за Бога, незнабошце. Роптали су и хулили на Промисао, као да је то неправедно учињено и као да је Бог обмануо праоце, којима је обећао дарове.

Због тога се Павле и мучио, туговао због славе Божије и желео да сам буде одлучен, само да се Јудејци спасу и да престане њихова хула на Бога. Видиш ли да он због пламене љубави по Богу жели да, ако је то могуће, буде одлучен од оних што вечно живе уз Христа - не од љубави Његове него од славе и наслађивања њоме. Тако се и очеви често одлучују (одвајају) од синова да би се синови прославили, не отуђујући се, међутим, од љубави синова и желећи да они сами буду лишени славе, али да синови постану славни.

Дакле, расуђује апостол, ја, који сам извршио небројено мноштво подвига, који бескрајно љубим Бога, желим да се, ради славе Божије, лишим славе Христове. То пак не значи лишити се него, боље речено, задобити је. Речима: *за браћу своју, сроднике моје по телу*, показује најмилосрднију и најтоплију љубав према Јудејцима.

4. Који су Израилци, чије је усиновљење и слава и завети и закон и богослужење и обећања. 5. Чији су и оци, и од којих је Христос по телу, који је над свима Бог благословени у векове. Амин.

Овде хвали и преуноси Јудејце. Да неко, као што сам рекао, не би помислио да тобоже говори у великој пометњи духа. Неприметно указује да Бог жели да се и они спасу. То се види отуда, што их је Он удостојио усиновљења и славе, дао обећање њиховим оцима, подарио им сва остала преваходства и благоволео да се од њих (по телу) роди Христос. Међутим, они сами су одбацили добротинство. Због тога, дивећи се љубави Божијој, узноси благодарност Јединородном и каже: *Који је над свима Бог благословени у векове.*

Иако, расуђује апостол, други хуле да прихватање незнабожаца није било основано, ми, знајући тајне Христове, знамо да је Он достојан прослављења. Зато би требало да се постиди Арије,^[1] јер Павле назива Христа "Богом над свима".

6. Али не као да је пропала реч Божија.

Ја се, каже, срдим због тога, што хуле на Бога и зато исказујем жељу да се сви спасу. Међутим, ако се сви не спасу, то не значи да је Бог слагао у обећањима датим оцима и да се Његове речи нису оствариле. Он је испунио обећање, иако хулитељи кажу да је једнима обећао а другима дао. Послушај шта даље каже.

Јер нису сви Израиљци који су од Израиља. 7. Нити су сви деца који су од семена Авраамовог;

Бог је, каже, испунио обећање. Он је рекао: *Даћу теби и потомству (семену) твојему* (1. Мојс. 13; 15). Размотримо, дакле, какво је то потомство. Нису сви, који су потекли од Авраама, његово потомство, нити су сви, који су потекли од Израиља - Израиљци, него су то они, који су се родили по примеру Исааковом и који су прослављени по врлини Израиљевој, кроз коју је он и видео Бога. Није рекао: "који су од Јакова", него: *који су од Израиља*, поменувши почасно име. Дакле, ако разумеш ко се рађа по примеру Исааковом, открићеш да обећање није лажно, јер су таквима дата обећања.

Због тога Бог нипошто не заслужује хулу: оно што је рекао, Он је и испунио, иако неки то не разумеју.

Него је речено: У Исааку ће ти се назвати семе. 8. То јест, нису оно деш Божија што су по телу деш, него се деца обећања рачунају у семе. 9. Јер је ово реч обећања: У ово време доћи ћу, и у Сарре ће бити син.

Не објашњавам ти ја, каже, шта је истинско семе Авраамово, него Стари Завет, где је речено: *У Исааку ће ти се назвати семе* (1. Мојс. 21; 12). Према томе, они који су се родили по примеру Исааковом, односно, по обећању, то су уистину деца Авраамова а превасходно деца Божија. Све се савршавало речју Божијом. Исаак се није родио по закону и по сили природе, него по сили обећања.

У ово време доћи ћу, и у Сарре ће бити син (в. 1. Мојс. 18; 10). Исаак је, дакле, зачет и рођен речју Божијом. Тако се и над нама, чедима Божијим, у купељи крштења, као у утроби, изговарају речи Божије, које нас и зачињу, јер се ми рађамо крштавањем у име Оца, и Сина, и Светога Духа. И као што је тамо Бог обећао рођење Исааково а затим то обећање и испунио, тако је Он кроз пророке обећао и наше рођење, а затим је (то обећање) и испунио.

Због тога речи: *У Исааку ће ти се назвати семе* треба схватати овако: семе Авраамово су они, који су се родили по примеру Исааковом, тј. речју Божијом. Према томе, реч Божија се остварила, али је Бог обећање подарио истинском семену, тј. верујућима који потичу од незнабожаца: и они су постали чеда Божија као и Исаак, јер су и они од обећања. Ако пак Јудејци кажу да речи: *у Исааку ће ти се назвати семе* означавају да ће се они, што се роде од Исаака, убројати у семе Авраамово, онда овде треба убројати и Идумејце и све, који су од њега потекли, јер је њихов праотац Исав такође био Исааков син. Идумејци, међутим, не само да се

не називају синовима Авраамовим, него су и сасвим туђи Израилљцима и називају их иноплеменицима.

10. А не само она, него и Ревека која у исто време заче два сина од једнога, од Исаака оца нашега.

Доказао је већ да, иако је Авраам имао много потомака, његовим семеном је назван Исаак и они који се рађају слично њему. Сада пак каже: то можеш да видиш не само на Исааку него и, што је још важније, на браћи која се рађају од једног оца и од једне мајке и који су при том близанци, тј. на Исаву и Јакову. Они нису добили једнака права, јер је један изабран а други омрзнут. Зато не питај зашто је Бог изабрао незнабошце и учинио их семеном Авраамовим, односно Божијим, док је Јевреје одбацио.

11. Јер док још деш не беху рођена, ни учинила ни добра ни зла, да остане онако како је Бог по избору одредио, 12. Не због дела, него због онога који призива, рече јој се: већи ће служити мањему. 13. Као што је написано: Јакова заволех, а Исаву омрзнух.

Овде је неопходно да унапред укажемо на смисао онога, о чему апостол намерава опширно да говори. Многи су питали: Зашто су незнабошци претпостављени Јудејцима (јер нико није могао да каже: због врлине, пошто су сви сагрешили)? Апостол је сабрао многе недоумице (тешкоће, атгора), неразумљиве за нас, али разумљиве за Бога.

На почетку излаже да између двојице браће-близанаца изабрани није изабран због врлине, а да омрзнути није омрзнут због порока (јер они не беху учинили ни добро ни зло, пошто су се још увек налазили у мајчиној утроби), него је према избору, према предзнању Божијем, један изабран и био вољен а други је био омрзнут, као што каже пророк: *Јакова љубих, а на Исаву мрзих* (Мал. 1; 1-2), да би све било дело Бога и Његовог избора и предзнања. Међутим, шта ја говорим о њима? Сви Израилљци су се клањали телету; међутим, једни су били кажњени, а други нису. Фараон је уистину био суров. Међутим, и други су били сурови: зашто је онда казна сустигла само једног?

Видиш ли да је то неразумљиво за људе, и да је разумљиво само за Бога? Тако и избор незнабожаца и одбацивање Јудејаца нама из-ледају неосновано, али у очима Божијим је и једно и друго веома праведно. Такав је смисао целокупног овог места.

14. Шта ћемо дакле рећи? Зар има неправде код Бога? Никако!

Бог је, дакле, праведан, и у односу на нас, незнабошце, и у односу на Јудејце.

15. Јер Мојсеју вели: Помиловаћу кога помилујем, и сажалићу се на кога се сажалим.

Додаје, као што је и претходно речено, и другу изреку из Старог Завета, доказујући да једино Бог зна ко је достојан почести а ко казне. Иако су сви подједнако погрешили кад су излили теле, Бог је једне помиловао а друге предао Левитима да их убију. Ни Мојсеј, велики пред Богом, није знао за разлог томе, а ти покушаваш да докучиш разлог, због којег су незнабошци били претпостављени Јудејцима, иако су били грешници?! Уосталом, Павле је могао да изнесе тај разлог, као што га је изнео на другом месту: Израилјци су мислили да ће се оправдати делима, док су незнабошци веровали да ће се оправдати вером и благодаћу. Међутим, немој сада да тражиш тај разлог; затвори уста радозналима и убеди их да не истражују одлуке Божије.

16. Тако, дакле, није ни до онога који хоће, ни до онога који трчи, него до Бога који милује.

Исаак је хтео да благослови Исава. Међутим, Јаков је пожурio у поље, да би уловио дивљач и од оца добио благослов, а Бог је према праведном суду учинио да Јаков, као сасвим достојан, добије благослов. Могло би се учинити да апостол овде поништава слободну вољу, премда није тако.

За кућу кажемо да је она у целини дело мајстора. Иако су мајстору потребни и вештаство, и помоћници у градњи, кажемо да је он подигао читаву кућу, јер она превасходно зависи од њега. тако и за Бога кажемо да је све Његово дело, иако је Богу потребна наша слободна воља. Он савршава, Он даје венце, Он и осуђује; због тога и кажемо да је све дело Божије.

17. Јер Писмо говори фараону: Баш за то те подигох, да на теби покажем силу Своју, и да се разгласи име моје по свој земљи.

Како су, расуђује, међу онима што су излили теле једни спасени а други кажњени, јер је једино Бог знао који су достојни спасења а који достојни казне, тако је, и поред тога што је било много сурових, гневу Божијем био изложен само фараон. Због тога сам те, каже, *и поставио*, тј. истакао сам те, фараону, како би кроз тебе упознали Моју силу и како би се многи уздржали, слушајући о Мом имену, као о моћном и имену праведног судије по васцелој земљи.

18. Тако, дакле, кога хоће помилује, а кога хоће отврдоглави.

Изводи закључак и каже, да од Бога не треба тражити објашњење. Бог помилује кога хоће, као што је поступио с Израиљцима који су излили теле, а кога хоће отврдоглави, као што је поступио с фараоном.

Шта значи: *отврдоглави*? Могло би се учинити да је то недолично. Међутим, за Бога се каже да је учинио да отврдне фараоново нечисто срце, слично као што сунце учини да отврдне блато. На који је начин то учинио?

Дуготрпљењем, јер га је, показујући према њему дуготрпљење, учинио суровим. Овде се, дакле, дого дило нешто слично ономе, што се догађа кад неко има порочног слугу и човекољубиво се понаша према њему. И уколико се он човекољубивије понаша према њему, он га чини све рђавијим, али не зато што га тобоже он сам учи пороку, него зато што слуга користи његово дуготрпљење да би увећао своју порочност и тиме показује презир према његовом дуготрпљењу.

19. Рећи ћеш ми: зашто онда укорава? Јер ко се супротставио вољи Његовој?

Као што сам више пута рекао, Апостол свесрдно настоји да докаже да су одлуке и судови Божији познати једино Богу. Због тога свагда сабира мноштво недоумица (тешкоћа) и не нуди решење, како би поставио слушаоца у тежак положај и убедио га да су одлуке и судови Божији неразумљиви за човека и да превазилазе његов ум. Смисао овог места је следећи.

Апостол износи приговор и недоумицу. Ако Бог чини суровим кога хоће, зашто онда Он грешника оптужује? Ко може да се супротстави Његовој вољи? Он је хтео, и учинио је некога суровим, а сурови је затим с правом сагрешио. Како га онда Он оптужује и кажњава? Апостол је изнео управо такав приговор, да би показао да недоумицу о томе може да разреши једино Бог. Из тог разлога је и не разрешава он сам, него затвара уста пометеноме и каже:

20. А ко си ти, о човече, да се препиреш са Богом:

Видиш ли како зауставља неправовремену радозналост, поставља узду и поучава познању разлике између Бога и човека? *А ко си ти?* Зар ти са Богом учествујеш у управљању светом? Зар си ти судија ономе, што би Он требало да учини или да не учини? Говорити да би требало урадити овако а не другачије, значи препирати се с Богом и противити Му се. Тако се, међутим, нипошто не сме поступати, него се с покорношћу мора прихватити оно, што је Бог учинио, ма како да је то учињено.

Зар рукотворина говори мајстору своме: зашто си ме тако начинио? 21. Или зар лончар нема власти над глином, да од исте смесе начини један суд за част а други за срам!

Павле није употребио овај пример с намером да унизи нашу слободну вољу и да нас представи као недејствене и непокретне, него зато, да би нас научио да смо дужни да се покоримо Богу и да Му покажемо дубоку и беспоговорну послушност. Као што лончар, расуђује, од једне исте глине прави оно што је њему угодно и ниједна посуда му не противуречи, тако ни ти немој да питаш Бога зашто међу људима, чак и ако су истог рода, неке кажњава а неке награђује.

Напротив, осети страхопоштовање пред Њим и подражавај глину. Као што је она покорна лончаревој руци, тако се и ти покори вољи Домостројитеља (Иконома) васељене. Знај, читаоче, да, као што међу посудама не зависи од глине да ли ће нека бити за част а нека за срам, него то зависи од онога, који се посудама користи, тако ни међу људима не зависи од природе да ли су једни достојни казне а други достојни награде (јер је природа једна иста), него то зависи од човекове слободне воље.

22. А шта ако Бог, хотећи да покаже гнев Свој и да објави моћ Своју, поднесе са великим стрпљењем сасуде гнева, који су спремљени за пропаст. 23. Да би објавио богатство славе Своје на сасудима милости, које припреми за славу. 24. Нас које и призна, не само од Јудејаца, него и од незнабожаца.

Затворивши уста радозналом, сада даје решење. Смисао реченога је следећи. Фараон је био сасуд гнева, тј. човек који је својом каменосрдношћу распламсао гнев Божији. Бог га је *подносио*, тј. поштедео, трпео, јер га је (фараона) удостојио Свог великог дуготрпљења.

Међутим, он је то дуготрпљење искористио да би постао још суровији и постао сасуд способан да прими гнев, спреман за пропаст, тј. од самога себе и по својој сопственој вољи био је припремљен за њу, јер није пропустио ништа, што је служило пропасти и учинио је све што га је водило ка њој.

Или другачије: *подносио*, да би показао да он (фараон) није постао бољи због дуготрпљења, да га због тога кажњава и показује сопствену моћ, како би други због тога постали бољи. Као што је, кажњавајући фараона који је према сопственој вољи постао сасуд гнева, Бог показао Своју моћ, тако је, помиловавши незнабошце, који су много сагрешили али су постали достојни милости, објавио *богатство славе Своје*.

Није рекао: "човекољубља", него: *славе*, јер се савршена слава Божија састоји у помиловању. У наставку каже: *Које приправи*, тј. за које предвиде. Осим тога, није рекао: "спасао је све незнабошце", него: *од незнабожаца*, тј. само неке међу њима. Не саблажњавајте се, дакле, ви, Јудејци, јер су и међу незнабошцима неки помиловани а неки не.

25. Као што и говори код Осије: назваћу народом Својим народ који није Мој и немилу милом. 26. И биће да на месту где им је било речено: Ви нисте Мој народ, тамо ће се назвати синови Бога живог.

Јудејци су могли да кажу: "Ти нас, Павле, обмањујеш када то говориш." Због тога наводи речи пророка Осије, који узвикује и каже: *Назваћу народом Својим народ који није Мој*. Који је то народ, који није био Његов? Незнабошци.

А ко је *немила*! Незнабожачка црква. Међутим, незнабошци су постали и љубљени народ и, што је још важније, *синови Бога живог*. Ако неко каже да је то речено о Јудејцима који су били незахвални, али су затим прихваћени у благодат, такав

приговор неће нашкодити нашем објашњењу. Ако се догодило да они буду прихваћени, шта је онда спречавало да буду прихваћени и незнабошци?

27. А Исаија виче за Израиљ: Ако буде број синова Израиљевих као песак морски, остатак ће се спасти.

Не задовољивши се позивањем на Осију, он за сведока позива и Исаију, који *виче*, тј. говори смело и неустрашиво да се неће спасти сви Израиљци, него самоони, достојниспасења (јерто значиреч "остатак", тј. избрани) које је Бог оставио и издвојио као достојне. Говорећи: *као песак морски* подсећа их на старозаветно обећање којег су постали недостојни. Према томе, не узнемирујте се што је тобоже нарушено обећање: сви пророци су објављивали да нису сви достојни спасења.

28. Јер ће извршити брзо реч Своју по правди, извршиће Господ брзо реч Своју на земљи.

Сада показује како ће се спасти остатак и каже да није потребно да се труде, да одлазе далеко и да се исцрпљују делима закона. Бог, каже, Који окончава и брзо савшава реч вере по читавој земљи, учиниће то *по правди*, тј. да би оправдао оне, који су је (реч) примили. *Ако исповедиш устима својим да је Исус Господ и верујеш у сриу својему да Га Бог подиже из мртвих, бићеш спасен* (Рим. 10; 9). То је скраћена реч, тј. кратко исповедање вере.

29. И као што прорече Исаија: Да нам Господ Саваот није оставио семе, постали бисмо као Содом и слични Гомору.

Рекавши да ће се спасти остатак, сада објашњава шта то значи и говори да нам је Бог оставио изабрано семе и квасац, јер реч: *оставио* употребљава уместо речи: *изабрао*. Да га Бог није сачувао, ми бисмо били истребљени као житељи Содоме и Гоморе, и били бисмо кажњени због својих прегрешења.

30. Шта ћемо, дакле, рећи? Да незнабошци, који не тражише праведност, постигоше праведност, али праведност од вере. 31. А Израилъ, тражећи закон праведности, не постиже закона праведности.

Овде даје најјасније разрешење, показујући због чега су незнабошци прихваћени а Израилъци одбачени. Придржавајући се праведности од вере, незнабошци су се уистину оправдали, док Израилъци, непрестано тражећи *закон праведности*, тј. закон дела, нису достигли праведност, јер закон, који се састојао од дела, није био у стању да их оправда.

32. Зашто? Зато што не тражише од вере, него од дела закона.

Ти ћеш упитати: "Зашто Израилъци нису задобили праведност, иако су је у многоме досегли?" Знај да они нису тражили оправдање у вери, него у делима закона.

Јер се спотакоше о камен спотцања, 33. Као што је написано: Ево, стављам у Сиону Камен спотитња и Стену саблазни, и сваки који у Њега верује неће се постидети.

Спотиче се онај, који посматра нешто са стране, и не обраћа пажњу на то, што је пред његовим ногама. Тако су се и Јудејци загледали у закон, па су се спотакли о Христа, односно, нису у Њега поверовали.

Каменом спотицања и Стеном саблазни Христос је назван због по свршетку и окончању оних који нису поверовали. Он је Сам по Себи положен у темељ и ослонац, због чега се каже: *Који у Њега верује неће се постидети* (Иса. 28; 16), било да је Јудејац или незнабожац, јер све савршава и оправдава вера, а не дела.

НАПОМЕНА:

1. "Јеретик који је својим учењем толико узбунио Цркву да је 325. г. морао бити сазван Први Васељенски сабор у Никеји, где је осуђена аријанска јерес и у Символу вере формулисана црквена догма о Сину Божијем. Арије тврди да је Бог један и нестворен, и да се с њим никако не може повезати појам рађања. Кад је овај Бог хтео да створи свет, најпре је створио једно више биће, које Свето Писмо назива Сином и Логосом. Арије тврди да је Логос рођен, али да није Син Божији по природи него по благодати. Логос, дакле, није Бог у правом смислу те речи, него само у оном смислу, у којем Свето Писмо праведнике назива боговима и синовима Божијим. Пошто Син није Бог по природи, ни Његово знање није савршено: за Њега је Отац невидљив, и Он не може потпуно нити да види, нити да позна Оца. Што се тиче оваплоћења Логоса, Арије је сагласан са Светим Писмом, али тврди да осећања која Он испољава показују да Он није Бог по природи, већ биће подложно страдању." В. јеромонах др Јустин, Догматика Православне Цркве, I.

ДЕСЕТА ГЛАВА

1. Браћо, жеља је срца мога и молитва Богу за Израил да се спасе.

Намеравајући да Јудејцима зада ударац, предупредује га кротким речима, како не би помислили да речи које следе потичу од неблагонаклоности према њима и говори о *жељи срца*, тј. о свом хтењу, о својој великој жељи за Јудејце, не само да се ослободе казне него и да се спасу. Како, каже, да будем неблагонаклон према вама, кад се молим Богу за ваше спасење?

2. Јер им сведочим да имају ревност за Бога, али не по разуму. 3. Јер не познајући правде Божије и настојећи да своју правду утврде, не покорише се и правди Божијој.

На почетку је, чини се, благонаклон и пријатан према Јудејцима, јер је, рекавши: *имају ревност за Бога, али не по разуму* показао да су достојнији милосрђа него казне. Они, каже, ревнују на закону који им је дат од Бога. Међутим, они не ревнују по разуму, јер не желе да познају да је закон престао и да је укинут. У наставку

указује на њихову страст према спорењу и на њихово властољубље. Они су настојали да утврде сопствену праведност, тј. праведност на основу закона, састављену од сопствених дела и труда, која, будући да је већ пала, не може више да стоји. На тај начин, нити су утврдили своју праведност, нити су се покорили праведности Божијој. То и јесте знак разметљивости и властољубивог духа, па чак и безумља: настоје да утврде оно, што не може да стоји, и у томе проводе све време. Праведношћу Божијом назива се она (праведност) која не зависи од нашег труда, него је у целини дар Божији.

4. Јер је Христос завршетак закона за оправдање свакоме који верује.

Пошто је као целовиту праведност именовано ону, која је у закону, а да они, који су поверовали из јеврејства не би рекли: "Постали смо преступници јер смо напустили ту праведност", и да, опет, ни они неверујући не би утврдили: "Како је целовита праведност у закону, иако је сада нисмо испунили, можемо то у потпуности да учинимо касније", апостол уда-љује и једну и другу мисао, и каже: *Завршетак закона је Христос.*

Оно, што је закон желео а није сатворио, сатворио је Христос, тј. оправдање човека. Због тога ти, који си поверовао из јеврејства, немој да кажеш да си преступник закона; напротив, ти си познао вољу закона, која се савршава посредством вере у Христа. С друге стране, ти, Јудејине, који још ниси поверовао, немој да се надаш да ћеш сам савршити праведност по закону, јер њу савршава Христос. Ако, дакле, хоћеш да задобијеш праведност, вером прихвати Христа и све ћеш имати.

5. Јер Мојсеј пише за праведност која је од закона: Човек који то чини живеће у томе.

Потврђује оно што је речено: оно, што није извршио закон, извршио је Христос, и додаје: Мојсеј расуђује о оправдању човека посредством дела. Међутим, како није било ниједног човека који би испунио дела, оправдање по закону је немогуће.

6. А праведност која је од вере овако говори: Да не речеш у срцу своме: Ко ће се попети на небо? То јест, да сведе Христа, 7. Или: Ко ће сићи у бездан? то јест, да изведе Христа из мртвих. 8. Али шта говори Писмо? Близу ти је реч, у устима твојима, и у срцу твојем, то јест реч вере коју проповедамо. 9. Јер ако

исповедаш устима својим да је Исус Господ, и верујеш у срцу свом да Га Бог подиже из мртвих, бићеш спасен.

Познавши да дела закона не могу да оправдају човека, научи да се без труда и лако оправдавамо у Христу: за то се захтева вера у срцу и исповедање устима. Међутим, требало би исцрпније објаснити оно што је речено: *Ко ће се понети на небо? Ко ће сићи у бездан?* Апостол је то позајмио од Мојсеја (в. 5. Мојс. 30; 11-14), али у оном смислу, у којем је он то разумео својом узвишеном мудрошћу. Мојсеј је у дословном смислу рекао овако: "Заповест Божија лежи пред твојим очима, Јудејине, и нема потребе да идеш на небо да би је нашао, нити да силазиш у бездан, нити да прелазиш преко мора, да би је тамо узео. Она ти је близу, у твојим устима и у твом срцу, јер ти је Бог посредством закона све показао." Тако, чини се, дословно говори Мојсеј.

Међутим, апостол је то повезао са Христом. Не сумњај, каже, и не питај се у свом уму: како је Христос сишао с небеса и оваплотио се? Или како је, умревши, устао из бездана, тј. из преисподње? Веруј и да је Он сишао и да се оваплотио, и да је, будући погребен, устао кроз васкрсење, јер Га је Бог подигао. Због тога се и гледајући на достојанство Васкрслога лако може поверовати.

Шта је лакше од тога, него кад у својим устима (тј. у својим речима) имаш спасење? Да неко, услед те лакоће, не би сматрао да је дело вере достојно презира, указује да су помисли неверја противне самој вери и да се одлучно морају одбијати. Не говори у свом срцу, саветује, ово или оно, односно, не допуштај никакве сумње у својим мислима.

10. Јер се срцем верује за праведност, а устима се исповеда за спасење.

Срцу су потребна уста. Каква је корист ако се верује у души, али се то не исповеда и пред људима? Иако вера оправдава у уму, савршено (потпуно) спасење зависи од исповедања. Вера тада блиста и многим користи. И устима је, међутим, потребно срце. Многи лицемерно исповедају Христа, иако су њихова срца далеко од Њега.

11. Јер Писмо говори: Сваки који верује у Њега неће се постидети. 12. Јер нема разлике између Јудејца и Јелина; јер је исти Господ свију, богат за све који Га призивају. 13. Јер сваки који призове име Господње биће спасен.

Рекавши да срцем верују а устима исповедају, наводи из Писма сведочанства о вери и исповедању или призиву. Када каже: *сваки који верује*, указује на веру, и онај, који је њоме оправдан, неће бити постићен. Када пак каже: *сваки, који призове*, указује на исповедање, које твори спасење. Сада, дакле, свако, без обзира да ли је Јудејац или Јелин, може да буде прихваћен од Бога. *Исти Господ свију, богат за оне који Га призивају*.

Другачије речено, то је цар, богат и златом и сребром. Ако, дакле, Његово богатство чине сами верујући, не очајавај мислећи да си сагрешио толико, да ти не може бити опроштено. Он ће те прихватити, да би и тебе учинио причасником Свог богатства.

14. Како ће дакле призвати Онога, у кога не повероваше? Како ли ће поверовати у Онога, за кога не чуше? А како ће чути без проповедника? 15. А како ће проповедати ако не буду послани? Као што је написано: Како су красне ноге оних који благовесте мир, који благовесте добро!

Претходно је рекао да ће се спасти сваки, који призове име Господње. Сада пак прекореваше Јудејце због тога, што нису призвали име Господње. Зашто га нису призвали? Зато што нису поверовали. А зашто нису поверовали? Да ли зато, што нису слушали? Не, они су слушали. Затим следи приговор: *Како ће чути без проповедника!* После тога опет следи одговор: Не, било је и проповедника, и много је таквих било послато к њима. Одакле се види да су ти изасланици били проповедници? Као одговор наводи речи пророка: *Како су красне ноге оних који благовесте мир, који благовесте добро* (в. Ис. 52; 7). Прешавши читаву васељену, апостоли нису благовестили ништа друго до неизрецива добра и мир између Бога и људи. Због тога је неверје лична кривица оних, који нису прихватили проповедника.

15. Али сви не послушаше еванђеље: јер Исаија говори: Господе, ко верова проповеди нашој?

Апостол каже да пророци сведоче да је те благовеснике послао Сам Бог. Да неко не би приговорио: "Да су били од Бога, онда би их сви послушали" утврђује да уистину нису сви послушали благовест (евангелион), али да то ни најмање није нашкодило истини. О томе је пре много година говорио Исаија: *Ко верова проповеди нашој?* Говори тако, уместо да каже: "Само је неколицина поверовала ономе, што су од нас чули."

17. И тако вера бива од проповеди (досл. од слушања), а проповед (слушање) од речи Божије.

Ове речи су повезане с претходнима и као да представљају закључак из онога, што је претходно речено. Апостол, међутим, овим речима исказује и нешто друго. Јудејци су непрестано тражили чуда, па су чак тражи-ли и да виде васкрсење. Зато каже да је вера од слушања (проповеди), и да не треба захтевати ништа више, осим слушања (проповеди). То, наиме, није просто слушање, нити слушање обичних речи, него слушање речи Божијих. Према томе, ако тражиш чуда која потичу (бивају) од Бога, веруј и речима које се говоре од Бога.

18. Али велим: Зар не чуше? Свакако: По свој земљи отиде глас њихов, и до крајева васељене речи њихове.

Неко би могао да упита: "Шта ако су благовесници били послати, а Јудејци их нису чули?" Апостол одговара: "Чула је читава васељена; како онда да нису чули они, међу којима су апостоли провели толико вре-мена и од којих су потекли? Да ли је то могуће?"

19. Него велим: зар не разуме Израиљ!

Опет нови приговор. Ако су апостоли проповедали а Јудејци нису разумели, зар не заслужују да буду оправдани? Апостол и то разрешава.

Први Мојсеј говори: Ја ћу вас на ревност покренути кроз оне који нису народ, неразумним народом расрдићу вас.

Они су, каже, морали да разумеју да се проповеда Христос, ако ни из чега другог, а оно из части које су удостојени незнабошци. Они су видели да су се идолопоклоници изненада удостојили таквих добара. Требало је да се у њима

пробуди ревност и да закључе да је то онај исти народ, о којем је говорио Мојсеј. Није само величина части била довољна да подстакне Јудејце на ревност, него и то, што се части удостојио и народ који је у тој мери био низак да се није чак ни сматрао народом. *Расрдићу вас народом неразумним*, речено је. А шта је неразумније од незнабожаца, који су се клањали дрвету и камену?

20. А Исаија говори смело: Нађоше Ме који Ме не траже, јавих се онима који не питају за Мене.

Рекавши да је напре говорио Мојсеј, помиње и другог пророка, који је такође јасно и отворено говорио. Исаија, каже, *говори смело*, тј. настоји да искаже истину у свој њеној обнажености, и више воли да се изложи опасности, него да ту истину прећути. Код њега је речено: *Нађоше Ме који Ме не траже*, који нису ни питали за Мене (Иса. 65; 1). О онима, које је Мојсеј називао *неразумним народом*, Исаија каже да нису ни тражили ни питали, односно, назива их незналицама и непријатељима знања. Дакле, требало је да на основу свега тога Јудејци разумеју да су једни одба-чени а други прихваћени.

21. А Израиљу говори: Ваздан пружах руке Своје према народу непослушном и бунтовном.

Да Јудејци не би имали право да кажу Богу: "Тебе су пронашли незнабошци а са нама ниси хтео да говориш", пророк додаје: *Ваздан*, тј. у свако доба, *пружах руке Своје*, тј. привлачио сам вас, али сте се ви показали као непослушан и бунтован народ. Према томе, криви сте ви а не Ја.

Пружао сам Своје руке према вама и призивао вас, али ви нисте послушали. Отуда је очигледно да су Израиљци и слушали и знали, али да нису хтели да се покоре.

ЈЕДНАЕСТА ГЛАВА

1. И кажем, дакле: Зар Бог одбаци народ Свој? Никако! Јер сам и ја Израиљац, од семена Авраамова, од племена Венијаминова. 2. Не одбаци Бог народ Свој, који унапред позна.

Назвавши Јудејце непослушним народом, претвара се да сумња и каже: "Зар се обећања Божија нису испунила због тога, што је израиљски народ постао непослушан?" "Не", одговара. Бог не одбацује Свој народ, *који унапред позна*, тј. за који је знао да је способан да прихвати веру. *Јер сам и ја Израиљаи*, Да неко не би приговорио: "Зар ти сам чиниш народ", Павле затим додаје: "Бог није напустио Свој народ, јер постоје и други, осим мене, постоје три, постоји пет хиљада, постоји велико мноштво народа, који је поверовао, као што показују Дела апостолска (в. 2; 41,4; 4 и 5; 14).

**Или не знате шта говори Писмо за Илију како тужи Богу на Израиља
Говорећи: 3. Госпoде, пророке Твоје побише и жртвенике Твоје раскопаше, и
ја остадох једини, и траже живот мој. 4. А шта му вели Божији одговор:
оставих себи седам хиљада људи, који не приклонише колена пред Ваалом.**

Апостолу су могли да приговоре: "Шта то говориш, Павле? Зар на три или пет хиљада ограничаваш народ, који се пореди са песком и звездама?" Зато и каже: Ни у Илијино време није се спасло више од седам хиљада, али Илија њих није знао. И сада, вероватно, постоји много оних, који су поверовали. Ако их ви не знате, то није ништа ново: ни Илија није познавао оне (тј. оних седам хиљада). При том се његова беседа неприметно окреће ка другом предмету и показује да је убиство, које су они извршили, одавно предсказано.

Другим речима, да они не би рекли: "Убили смо Христа као варалицу", он их пита: "Како су ваши преци убијали старозаветне пророке? Зар су и они били варалице? Да ли их је вређала њихова одважност? Како су ваши преци раскопавали жртвенике? Зар су их и олтари вређали? Како то да су покушавали да убију и самог Илију, који је ревновао за Јудејце и прославио се чудотворењем? Ако је у та времена, кад је било тако много порочних људи, Господ за себе изабрао само седам хиљада, као што показује Писмо, то јест откровење и реч Божија, онда није ништа ново ако Он и сад изабере само достојне." То објашњава и у наставку.

5. Тако, дакле, и у садашње време постоји један остатак по избору благодати.

И сада, каже, постоји остатак, тј. најбољи. Када провеју жито, у остатку се налазе зрна. Исто тако и Бог, одбацујући рђаве, оставља за Себе достојне. Када је рекао: *по избору*, указао је на настојање спасених, јер су се они услед свог настојања удостојили да буду изабрани, а кад је рекао: *благодати*, указао је на дар Божији.

6. Ако ли је по благодати, онда није од дела, јер благодат већ не би била благодат.

Овде је показао да они међу Јеврејима, који нису поверовали, немају никаквог оправдања. Не можете, каже, рећи да је Бог од вас захтевао дела и труд. Све је дело благодати. Зашто нећете да се спасете, кад вам се без икаквог вашег труда нуди такво благо? Према томе, који су хтели, они су се и спасли. Управо они и чине народ Божији. То значи да Бог није одбацио Свој народ, који је био достојан спасења.

Ако ли је од дела, више није благодат, јер дело већ не би било дело.

Кад бисмо Богу могли да угодимо делима, благодат не би била потребна. Ако пак постоји благодат, онда више нема дела и дело није дело. Тамо, где постоји благодат, не захтевају се дела. Тамо пак, где су дела, нема благодати.

7. Шта дакле? Оно што Израиљ тражи не постиже, а избрани постигоше.

Објаснивши шта је благодат, односно, да је она дар Божији независан од дела, каже да Израиљци, тражећи праведност, нису успели да је задобију, јер су је тражили на рђав начин и делима, чиме се она не може задобити. *Избрани постигоше*. Речју *постигоше* указује на величину добара и да је све то дело благодати Божије. И ми у обичном говору че-сто кажемо: "Постигао је", кад мислимо да је неко задобио корист без труда.

Остали пак окореше. 8. Као што је написано: даде им Бог дух неосетљивости (досл. успаваности, чамотиње), очи да не виде и уши да не чују до дана данашњега.

Као сведока њихове ослепљености наводи Исаију, да се не би испоставило да говори своје. Речи: *Даде им Бог* употребљене су уместо: *допусти* тј. дозволи, одобри да имају *дух неосетљивости*. Неосетљивошћу се назива она навикнутост душе на зло, која се не може исправити и променити. Бити неосетљив значи привезати се, или причврстити се за нешто. Имајући очи да виде чуда и уши да чују учење Господње, они нису ни једно ни друго искористили како доликује. Они нису тако поступили само у односу на Христа, него и у односу на апостоле. *До дана данашњега*, речено је.

9. И Давид говори: нека им буде трпеза њихова замка и клопка и саблазан и одмазда. 10. Нека потамне очи њихове да не виде, и леђа њихова заувек савиј!

Како су, каже, непроменљиви у злоби, биће изложени највећој казни. *Трпеза њихова*, тј. сва њихова добра и насладе претвориће се у своју супротност. Уловиће се у замке и клопке, постаће лак плен и свако ће моћи да их надвлада, у свом животу свагда ће имати саблазни и спотицања. Да би се видело да ће они то претрпети због греха, рекао је: *одмазда*. Осим тога, због недаћа су им се помрачиле очи, како душевне тако и телесне. Леђа су им савијена, јер ће бесконачно робовати Римљанима. То значи реч: *заувек*, односно, они се никад неће ослободити тог ропства.

11. Говорим дакле: Посрнуше ли да отпадно? Никако!

Пошто је довољно прекорео Јудејце, сада смишља како да их утеши и пита: *Посрнуше ли да отпадно*, тј. да ли су сагрешили тако, да се више никако не могу исцелити? Они су се спотакли, али пад није био такав да се не би могао поправити. Као што се каже у наставку, у време свршетка света и они ће се спасти.

Него је њихов пад спасење незнабошцима, да би се и они подстакли на ревност.

Овде жели да испуни два задатка: као прво, да утеши Јудејце, а као друго, да обузда надменост незнабожаца. Каже: "Кад су се Јудејци спотакли и нису поверовали, спасење је постало наслеђе незнабожаца." По реду је требало да се најпре спасу

Јудејци, па тек онда незнабошци. Међутим, како Јудејци нису поверовали, изабрани су незнабошци. На то се указује и на многим местима у Еванђељима. Незнабошци су спасени *да би се и они подстакли наревност*, тј. да би Јудејце позледила част указана незнабошцима и да би се бар на тај начин, односно, из суревњивости према незнабошцима, убедили да приступе Христу.

12. А ако ли је пад њихов богатство свету и пораз њихов богатство незнабошцима, колико ли је више пуноћа њихова!

Ако су, каже, Јудејци својим спотицањем припремили спасење незнабошцима, и ако су незнабошци били прихваћени онда, кад су Јудејци одбачени, ако је пад Јудејаца постао богатство незнабожаца, онда је утолико више *пуноћа њихова*, тј. онда кад се они преобрате и сви спасу. Иако су Јудејци пали, ни незнабошци се не би спасли да нису имали вере.

13. Јер говорим вама, незнабошцима, пошто сам ја апостол незнабожаца, хвалим служење своје. 14. Не бих ли како подстакао на ревност свој род (по телу) и спасао неке од њих.

Поново тешећи Јудејце и рушећи надменост незнабожаца, каже: "Хвалим вас из два разлога. Као прво, зато што сам, будућу постављен за вашег учитеља, дужан да прослављам *служење своје*, тј. вас, а као друго, зато што желим да подстакнем на ревност *свој род по телу*, Јудејце. Речима: *по телу* исказао је своје сродство с Јудејцима и самилосну љубав према њима.

Не бих ли спасао, али није рекао све, него: *неке од њих*, јер неприметно разоткрива њихову каменосрдност; тако се могло десити да се неки због зависти распламсају ревношћу, да подражавају незнабошце и поверују.

15. Јер ако је одбацивање њихово помирење свету, шта би било примање - ако не оживљење из мртвих!

Ако је, каже, разгневивши се на њих, толико подарио другима и непријатеље учинио пријатељима, шта онда неће даровати онда, кад прихвати њих? Тада ће

бити *оживљење из мртвих*, тј. бесконачна добра, јер на њих указује речју *оживљење*. Упоредо с тим наговештава и нешто узвишеније, односно да, као што васкрсење мртвих неће зависити од прихватања Јудејаца, тако ни спасење других неће зависити од њих, ако ови не буду имали вере. Чини се да све то говори у корист Јудејаца, дајући им свеже пиће, као што лекари често поступају с тешким болесницима.

16. Ако је квасац свет, то је и тесто; и ако је корен свет, то су и гране.

Квасцем и кореном назива (старозаветне) патријархе, а *тестом и гранама* оне њихове потомке који су поверовали. Тешећи Јудејце који нису поверовали, каже: "И ви ћете бити свети, ако поверујете." Неопходно је да тесто и гране буду слични квасцу, односно гранама. Ако им нисте слични, онда је то знак велике порочности.

17. Ако ли се неке гране одломише, и ти, који си дивља маслина, прицепио си се на њих и постао заједничар корена и сокова маслинових, 18. Не преуноси се над гранама...

Одломљеним гранама назвао је неверујуће Јевреје, јер су они постали недостојни светог корена. Прекрасно је рекао: *одломише се*, јер их Бог никада није тако одбацио, иако су грешили на разне начине. Уместо њих, каже, који су се одломиле, прицепио си се ти, незнабошче.

Није рекао: "ти си засађен", него: *прицепио си се*. Тиме позлеђује Јудејца и показује да се на јудејском дрвету, тј. патријарсима, налази незнабожац, и да је *постао заједничар корена и сокова*, тј. да су му од Бога дати подједнако благородство и слава као и Јудејцима. Дакле, не преуноси се и не горди се над гранама.

Ако се пак узносиш, не носиш ти корен, него корен тебе.

Какве користи од тога имају одломљене гране? Ношење је, наиме, својствено само корену. Видиш ли да само привидно хвали Јудејце, трудећи се само да их утеши? Уосталом, и тиме подстиче Јудејце на ревност, указујући им на штету коју су претрпели, на то да су други добили њихово власништво и да га поседују.

19. Рећи ћеш, дакле: одломише се гране да се ја прицепим. 20. Добро! Неверовањем се одломише, а ти вером стојиш.

Не поноси се, него се бој. Овде доказује да незнабошци нису изабрани уместо Јудејаца због тога што су Јудејци сагрешили, него због вере коју су незнабошци показали.

Дакле, тамо где, како се чини, унижава незнабошце, показује да пад Јудејаца не може да се оправда. Он, међутим, исправља и једне и друге. Ти, незнабошче, кажеш да су се гране одломиле зато, да би се ти прицепио? Да, одломиле су се, али због свог неверја, а не због тога, што је Бог наводно обавезан да ти укаже такву част. *Ти вером стојиш*, прицепивши се уз корен. И зато, *бој се*, јер прицепљење није дело природе, него дело вере.

21. Јер кад Бог природне гране не поштеде, неће можда ни тебе поштедети.

Јудејци су били синови светих патријараха по природи, али су се неверјем одломиле. Утолико пре би требало да страхујеш ти, прицепљени, хоће ли те Бог поштедети у случају твог пада.

22. Види, дакле, доброту и строгост Божију: на онима што отпадоше строгост, а на теби доброту, ако останеш у доброту; иначе ћеш и ти бити одсечен. 23. А и они, ако не остану у неверовању, биће прицепљени, јер је Бог моћан да их опет прицепи.

Није рекао: *види* заслугу своју, него *доброту Божију*, јер је све дело благодати Божије. Постарај се да останеш, али није рекао у вери, него: *у доброту*, тј. до краја живота чини оно, што је достојно човекољубља Божијег. Ако не будеш тако поступао, бићеш одсечен. Тако ће и Јудејци бити прицепљени, ако не остану у неверовању, јер их није Бог на почетку одсекао, него су сами отпали и саме себе одсекли својим неверовањем. Говорећи да Бог *није поштедео*, има у виду да Бог није помиловао Јудејце, него да их сматра недостојнима заједнице и друштва светих предака. Павле веома мудро застрашује незнабошце оним, што се десило Јудејцима, док примером незнабожаца у Јудејцима подстиче одважност да се с

вером прицепе, испуњавајући их надом у свемогућство Божије. *Бог је, каже, моћан да их опет прицепи*, Он чини све, што превазилази наша надања.

24. Јер кад си ти одсечен од маслине, по природи дивље, и прицепио се, не по природи, на питому маслину, колико ће се пре ови, који су по природи, прицепити на своју маслину?

Ако си ти, незнабожац, којем је по природи својствено зло и који имаш претке сличне дивљој маслини, вером одсечен од њих и прицепљен уз добру маслину тј. уз патријархе, а што није било у твојој природи, зар се онда утолико пре неће вратити својој маслини, тј. својим оцима, Јудејци, којима је по природи сродно добро? Кад чујеш да Павле каже: *по природи*, разуми "природно и сагласно", на пример: било је природно да и син светог Авраама буде свет. Напротив, израз: *не по природи* схвати као: неприродно и несагласно, на пример, било је неприродно да син нечистог незнабошца буде свет.

25. Јер нећу, браћо, да ви не знате ову тајну, да не мудрујете сами по себи: део Израиља отврдну, док не уђе пун број незнабожаца. 26. И тако ће се спасти сав Израиљ...

Тајном се овде назива непознато и скривено. У чему се састоји та тајна? У томе да нису сви Јевреји остали у неверовању, али да су неки међу њима отврднули. И међу њима су многи поверовали, и за њих је, као што је претходно речено, Бог унапред знао, а многи ће поверовати и касније. Израиљци су отврднули док се не спасу сви незнабошци, који су Богу унапред познати. Тада ће се спасти и сав Израиљ, очигледно, када поверује.

Као што је написано: Доћи ће од Сиона Избавитељ, и одвратиће безбожност од Јакова. 27. И ово им је завет од Мене, када скинем грехе њихове.

Опет помиње Исаију, који ускликује да ће са Сиона доћи Онај, што може да спасе и очисти грехе Израиљаца, Када ће то бити? *Када скинем грехе њихове*, тј. кад их посредством крштења удостојим отпуштања (грехова). Према томе, иако сада нису добили отпуштање грехова (будући да су отврднули), то ће се испунити касније.

28. По еванђељу, дакле, непријатељи су вас ради; а по избору мили су отаца ради. 29. Јер се Бог неће раскајати за Своје дарове и призивање.

Како сте се, каже, покорили еванђељу и како вас је Бог прихватио, они су постали суревњиви, још су се више удаљили и постали су непријатељи. Међутим, како су њихови преци од почетка од Бога изабрани, Бог им неће допустити да потпуно пропадну (јер су они мили), него ће их прихватити ако поверују.

30. Јер као што и ви некада не покоравасте се Богу, а сад сте помиловани, због њихове непокорности, 31. Тако се и они сада не покорише ради вашег помиловања, да би и они били помиловани.

Ви, каже, који сте некад називани незнабошцима, нисте хтели да послушате. Због тога су Јудејци изабрани и добили су закон. И опет, кад су Јудејци били призвани и кад нису послушали Христа, ви сте били изабрани и помиловани. Међутим, ваше помиловање ће бити и њихово помиловање: они ће постати ревносни због зависти према вама па ће поверовати, и на тај начин ће се удостојити вашег помиловања (тј. да буду помиловани као и ви).

32. Јер Бог затвори све у непокорност, да све помилује.

Тј. разобличи, и показа као непослушне, да би једне спасао суревњивошћу других. Раније, кад су непослушни били незнабошци, спасао је, као што је речено, Јевреје. И опет, кад Јудејци нису послушали Христа, спасени су незнабошци. Кад су пак спасени незнабошци, због ревности изазване завишћу према њима, спашће се и Јудејци, и на тај начин ће сви бити помиловани.

33. 0, дубино богатства и премудрости и разума (грч. свезнања) Божијега! Како су неиспитиви судови Његови и неистраживи путеви Његови!

Размишљајући о домостроју (икономији) Божијем од почетка света, о томе како Бог посредством супротног устројава супротно, а посредством непокорности једних показује покорност других, Павла је обузело усхићење: уверен је да ће Онај, Који тако устројава наша дела, неминовно устројити и будуће спасење Јудејаца.

Богатством се назива доброта (ауаботтусс), чија дубина и доводи у усхићење, а чија нам је величина непозната: обогатити тако незнабошце уистину је дело изобиља.

Упоредо с добротом, усхићују и *премудрост* посредством које Бог управља нашим животима и умудрује непросвећене (досл. неуке) незнабошце, и *свезнање* (у српском преводу: *разум*), посредством којег Он зна шта је корисно за свакога од нас. О путевима није рекао да су несхватљиви, него *неистраживи*, тј. да се не могу чак ни испитати. *Путеви Његови*, тј. Његов домострој (икономија), не само да се не могу разумети, него се чак не могу ни испитати, тј. не могу се видети чак ни њихови трагови.

34. Јер ко познаде ум Господњи? Или ко Му би саветник?

Једино Он, каже, познаје дела Своја, и осим Њега нжо други. Будући премудар, Он не позајмљује премудрост од саветовања с другима, него је Сам по Себи био и јесте самодовољан. Он је и извор сваког добра, и оно што даје, не даје као онај, који је обавезан да награђује, слично ономе, који је нешто узео од другог, него даје према Својој доброти.

Или ко Њему претходно даде, да би му било узвраћено, тј. да би се добротинство, дато од Бога, сматрало за враћање ономе, који је дао?

Јер је од Њега и кроз Њега и ради Њега све.

Он Сам је извор свега, и то значе речи: *из Њега*. Он је и подршка свему, и то значи: *кроз Њега*. Све има почетак од Њега, и све је Он створио, све стоји и држи се ослањајући се на Њега као на неки темељ.

Њему слава у векове. Амин.

Кад год говори о нечему важном, Павле има обичај да своје слово закључи благодарењем. Тако и сада поступа. Будући да се испунио усхићењем због доброте, премудрости, свезнања и домостроја Божијег, на крају славослови Бога, учећи тиме и нас да благодаримо Богу за Његова велика добра и да Га прослављамо делима и животом.

ДВАНАЕСТА ГЛАВА

1. Молим вас, дакле, браћо, ради милости Божије, да дате телеса своја у жртву живу, свету, угодну Богу, као своје духовно богослужење.

Пошто је довољно беседио о догмама, прелази, најзад на учење о моралу. Будући да је указао на неизрециви домострој о нама и на доброту Божију, моли *милошћу Божијом*, тј. представља као да моли сама милост Божија, да се бар ње застиде и да не показују ништа, што би ње било недостојно. За шта моли?

За то да предамо своја тела, тј. да их дамо у борбу. Тако се обично изражавају у обичном говору: војсковођа је дао војску у рат. Другачије речено, ми смо дужни да своје удове предамо Богу као цару, беспрекорне и непорочне, какви и доликују цару. Поред тога, ми смо дужни да их дамо као *жртву живу*, јер кад их умртвљујемо, тада живимо по духу. Јудејска жртва није, дакле, угодна Богу. *Зар Мени*, речено је, *треба мноштво ваших жртава* (в. Иса. 1; 12)? Бог, међутим, захтева жртве верујућих, тј. словесно служење.

Принесите Богу жртву хвале (Пс. 115; 8) и *Жртва хвале прославиће Ме* (пс. 49; 23), речено је на другом месту. Словесно служење се не састоји само у томе да се Богу обраћамо посредством речи, него и у томе да живимо као хришћани, да у нама не царује никаква бесловесна страст, него да свим управља ум, да сваки за самога себе буде архијереј који ће заклати свако зло што се крије унутар њега, замишљајући да свагда стоји пред Богом и да, слично првосвештенику који стоји испред жртвеника Божијег, дрхти од страха због сваког дејства и сваке речи.

2. И не саображавајте се овоме веку, него се преображавајте обновљењем ума свога...

Предлаже нам начин на који можемо да савршавамо словесно служење. Он се састоји у томе, да се не саображавамо овом веку, јер у њему нема ничега сталног и постојаног. Напротив, све је у њему привремено и има само спољашње обличје (схлица) а не ипостас (личност или постојану суштину). Не уподобљујте се, каже *овом веку*, који нема постојану суштину, односно, не помишљајте на оно, што се у њему налази.

Него се преображавајте обновљењем ума вашег, тј. свагда се обнављајте. Да ли си сагрешио? Да ли је оветшала твоја душа? Обнови је. Мало си се поправио? Постарај се, да се све више и више поправљаш, и ти ћеш постати нов, свагда се преображавајући у боље. Запази да је свет назвао спољашњим обличјем, означавајући тиме да се он лако може уништити и да је привремен.

Напротив, врлину је именовао као стваран облик, пошто она поседује природну лепоту и нису јој потребне спољашње маске и украси. Свет има спољашње обличје да би нас увео у заблуду, док врлина показује свој стварни лик, без маске. Због тога смо дужни да се свагда преображавамо према врлини, да обнављамо себе од зла на добро и од мање врлине ка већој.

Да искуством познате шта је добра и угодна и савршена воља Божија.

Рекавши нам да се свагда обнављамо и да постајемо нови, показује каква је корист од обновљења ума. Оно је, каже, корисно да бисте познали *шта је добра и угодна и савршена воља Божија*. Онај, који је оветшао умом, не зна у чему се састоји воља Божија, не зна да Бог хоће да живимо у смиреноумљу, да љубимо сиромаштво, да плачемо и испуњавамо све остало што нам је од Бога заповеђено. Напротив, онај чији је ум обновљен, зна у чему се састоји воља Божија, и то зна управо онако, као што су то знали Јудејци који су се придржавали закона. Воља Божија је био и закон, али не блага, угодна и савршена. Он (закон) због тога и није дат као главна воља, него као (воља) прилагођена слабости Јудејаца.

Савршена, блага и угодна воља Божија јесте Нови Завет. Уосталом, сагласно са св. Василијем Великим, можеш то и тако да разумеш. Много је онога, што хоће Бог: нешто хоће ради добротности према нама, и то се назива благим (добрим), будући да је испуњено благошћу (добротом). Нешто хоће стога, што су Га разгневила наша сагрешења: то називамо злом, јер нас огорчује, иако је његов циљ - добро. Према томе, оно што Бог хоће ради нашег добра и ми смо дужни да подражавамо, док оно, што побуђује осећање жалости, не би требало да чинимо. Ми нисмо слуге зла, него су то нечисти духови. Због тога, као прво, откриј вољу Божију и види да ли је она блага, а затим, када то дознаш, осмотри да ли је та воља и угодна Богу. Наиме, постоји много тог доброг које није угодно Богу, јер се савшава или неправовремено, или пак од стране оног лица, које не би требало то да чини.

На пример, добро је кад кадимо Богу; међутим, када је то учинио Озија, то Богу није било угодно (в. 2. Дневн, 26; 16). Исто тако, било је добро да ученици дознају тајне, али није било угодно да их дознају пре времена: *Сада не можете носити* (Јн. 16; 12). Кад се покаже да је нешто добро и угодно, постарај се да буде савршено и без недостатака, управо онакво, какво се захтева, и без одступања од тога. На пример, давати треба *искрено* (Римљ. 12; 8), тј. издашно. Међутим, уколико се то чини са шкртошћу, онда давање није потпуно сагласно с оним, што се од њега захтева.

3. Јер кроз благодат која ми је дата, говорим свакоме који је међу вама: да не мисли о себи више него што ваља мислити.

Будући да је био смиреноуман, Павле никада није сматрао да су његове речи довољне него, да би их потврдио, помиње или милосрђе Божије или благодат. Ја, каже, не износим ове речи сам од себе, него од Бога, како ме је саветовала благодат Његова. *Не мислите о себи више, него што ваља мислити*, каже он свакоме, и простом човеку и старешини.

Превасходно расуђује о смиреноумљу и подражава Господа, Који је почео од оног: *Блажени сиромашни духом* (Мт. 5; 3). Смисао његових речи је следећи: треба *мислити*, односно имати узвишену мисао, али зато да бисмо мислили о небеском и да бисмо се уздизали над земаљским, а не због тога да бисмо се преузнасили над ближњима. То значи: *мислити о себи више него што ваља мислити*.

Него да мисли целомудрено (у српском преводу: смиреноумно).

Разумност нисмо добили због тога да бисмо је претворили у преузношење, него да бисмо је претворили у целомудреност, односно у смиреноумље. Тако говори да би показао да је умишљени изгубио разум и сишао с ума, док смиреноумни има здраве мисли, због чега се и назива целомудреним.

Сваки по мери вере како му је Бог уделио.

Рекавши да не би требало да имамо високо мишљење о себи, сада показује да о себи треба мислити скромно, помишљајући да је Бог свакоме уделио меру вере. Како су због духовних дарова многи пали у преузношење, каже да о себи треба мислити скромно, јер је Бог свакоме уделио меру вере. Ништа не зависи од твог успеха, него представља божанствени дар: било да је велико или мало, Бог га је подарио. Даровима овде назива ону веру, којом су творили чуда. Постоје, наиме, две врсте вере; једна припада нама, на пример: *вера твоја спасла те је* (Мт. 9; 22), а друга је дар Божији, То је она вера, која твори чуда, на пример: *Ако имате вере колико зрно горушичино, рећи ћете Гори овој: пређи одавде тамо, и прећи ће, и ништа вам неће бити немогуће* (Мт. 17; 20).

4. Јер као што у једном телу имамо многе уде, а сви уди немају исти посао, 5. Тако смо многи једно тело у Христу, а појединачно уди смо једни другима.

Примером тела и удова руши велику надменост преузношења. Тело је једно, али има различите удове, који врше различите радње. Исто тако и ми, верујући, чинимо једно тело у Христу као Глави, док смо појединачно један другоме удови, не само мали за велике, него и велики за мале. Према томе, не преуносите се једни пред другима јер сте, као удови, једни другима потребни.

6. Имамо пак различите дарове по благодати која нам је дата: ако је пророштво, нека је по мери вере.

Није рекао да имамо веће или мање, него *различите дарове*. Тако и самим именованем смирује надмене! Осим тога, не назива их врлинама, него даровима. То што си добио, каже, јесте дар Божији, а не твоје дело: то ти је подарила благодат. Дакле, да би смирио надмене, каже да је то дато од Бога и назива га даром. С друге стране, да би подстакao лењиве показује да за добијање дарова и ми нешто приносимо и каже: *Ако је пророштво, нека је по мери вере*.

Иако је то благодат, она се није једноставно излила, него се излива онолико, колико може да обухвати сасуд вере, који јој је понуђен. Зашто на самом почетку помиње пророштво? Можда и без неког посебног разлога, али вероватно због тога што су се неки гордили тим даром. Ако су се гордили, зашто их Бог није лишио тог дара? Ради користи људи и ради наше поуке, да оне, који имају дарове, не бисмо осуђивали онда, када греше." Ако га Ја", говори Бог," не лишавам Своје благодати, ко си онда ти, да унижаваш онога, који поседује дар?"

7. Ако је служба, нека је у служењу.

Постоји служба и посебан дар у црквеном чину, каква је служба седморице ђакона. Овде, међутим, под речју *служба* подразумевај свако духовно дело уопште. Ма какву службу да си добио, каже, остани у њој и не тражи ништа више. Не преуноси се пред другима, и буди задовољан оним, што си добио.

Учитељство, нека је у учењу.

Ако службу схватимо у општем смислу, у наставку се набрајају њени видови. Ако се пак под тим подразумева посебна (ђаконска) служба, запази како је најпре поменуо ниже а затим навео више, тј. учитељство, не водећи рачуна о поретку. Самим тим нас поучава да се не гордимо и не преуносимо оним, што нама изгледа више.

8. Ако је тешитељ, нека теши.

И утеха представља један вид учитељства. Под учењем уопште подразумева се расуђивање о сваком предмету, док утеха подразумева умирење речима оне душе, која је помућена жалашћу или гневом. Нека, дакле, тешитељ теши и твори своје дело, и нека се не преуноси пред другима.

Који даје, нека даје искрено; који управља, нека је ревностан.

Говорећи о учитељству и утеху, односно о ономе што се односи на бригу о душама, сада говори и о телесном, као о ономе што заузима друго место. *Искреношћу* назива издашност, великодушност, и, према томе, поучава да се даје издашно. Наиме, никаква врлина није врлина, уколико се не савршава на доличан начин. Иако су имале уље, девојке га нису имале довољно, због чега су и биле одбачене (в. Мт. 25). Управитељ је такође дужан да своју службу извршава брижљиво и

марљиво. Управљање значи помагање речју и делом ономе, којем је потребна помоћ. Будући да је говорио о подели иметка и да, при том немају сви (иметка) у изобилју, додаје: ако си старешина, буди то на други начин, и помажи, али ревносно, онима који оскудевају.

Који чини милостињу, нека чини радосно.

Претходно је рекао да треба давати искрено и издашно. Многи, међутим, иако дају, чине то принудно и са жаљењем. Због тога поучава да давање треба да буде без жаљења, па чак и са задовољством и радошћу. Требало би да се радујеш, што за малу цену добијаш небо. Схвати каква је разлика између онога који даје и добротинитеља. Даје онај који дели милостињу од онога што је добио од другог, а добротинитељ је онај који даје од свог наслеђа.

9. Љубав да не буде лицемерна.

Показује чиме се употпуњује све, што је претходно речено и каже: *Љубав да буде нелицемерна*. Таква је истинска љубав, а са њом ће се све лако савршити: добротинитељ ће радо чинити добра дела и пружати ближњем као и самоме себи. Управитељ ће ревносно управљати, борећи се за ближњег као за самога себе, итд.

Мрзећи зло, држите се добра.

Претходно је говорио о љубави. Међутим, како се догађа да и љубав буде штетна, као, на пример, међу људима који су се договорили да пљачкају, апостол додаје: *мрзећи зло (досл. одвраћајући се од зла)* тј. мрзећи зло од свег срца, јер предлог "што" указује на силну и мржњу свим срцем. Много је оних који, иако не чине зло, чезну за тим. Зато, каже, захтевам да се зло мрзи свим срцем, како би се душа очистила. Пошто сам вам наложио да љубите једни друге, немојте мислити да вас тобоже подстичем да једно другоме помажете и у рђавим делима. Сасвим супротно, желим да вам буде туђе не само свако рђаво дело, него и свака душевна склоност ка њему. Није довољно само да се удаљите од зла, него је потребно и да се привезете за творење добра. Због тога каже: *Држите се добра*, тј. нека вас ка њему води склоност и љубав.

У том смислу је и Бог, сједињујући мушкарца и жену, рекао: *Прилепиће се к жени својој* (1. Мојс. 2; 24).

10. У братољубљу будите једни према другима нежни.

Ја сам вас, каже, поучио љубави и вама је сасвим природно да то испуните, јер сте ви браћа, рођени од једне утробе, тј. од купељи крштења. Према томе, самим тим сте обавезни да љубите један другог, јер као знак и пројава братства служи пријатељство, а пријатељство се ствара и утврђује братољубљем.

Чашћу чините једни друге већим од себе.

Учи их како да сачувају братољубље, односно, поштујући један другог и узајамно указујући почести, јер *чинити другог већим од себе* значи: предухитрите један другог у указивању части.

11. У ревности не будите лењи.

Будући да, на први поглед, многи искрено поштују и љубе једни друге али да не пружају руке према њима, поучава их да се брину једни о другима и да самим делима помажу ближњима.

Будите духом ватрени.

Претпоставља се приговор: "Како нам је могуће да у *ревности не будемо лењи*?" Ако, одговара, будемо пламтели духом, тј. ако будемо усрдни и ревносни. Запази такође да је *будите духом ватрени* изречено после набрајања многих видова врлине. Онај, који је испунио наведено, привлачи благодат Духа и распламсава се Његовим огњем.

Господу служите.

Кад си братољубив, кад имаш љубав и остале врлине о којима је претходно говорено, тада служиш Господу, јер Он на себе примењује оно, што ти чиниш за брата.

12. Будите у нади радосни.

Како је оно што апостол захтева нешто велико и тешко, сада поучава ономе, што чини да испуњење буде лако: он поучава дејствовању у нади, јер нада чини душу одважнијом и храбријом у опасностима.

У невољи будите трпељиви.

Нада се односи на будућност. Ти, међутим, и у садашњости, каже, можеш да задобијеш велико добро, јер те трпљење у невољи чини трпељивим и опитним.

У молитви (будите) постојани.

То, мисли се - молитва, значи велику помоћ у извршавању свега, што је претходно поменуто. Он није једноставно рекао: "молите се", него: будите у *молитви постојани*. Ако у овом тренутку ништа не добијаш, буди постојан и достићи ћеш оно што желиш.

13. Помажите светима у потребама (досл. Учествојте у потребама светих).

Претходно је рекао: *Који чини милостињу, нека чини радосно* и нека свима уопште отвори руку. Сада пак поучава о милостињи према верујућима, јер њих назива светима. Није рекао: "помажите светима", него: *Учествујте у потребама*. Тиме показује да је та помоћ куповина и општа корист: ти дајеш новац, а они ти узвраћају небом. Осим тога, није рекао: "у великим издацима", него: *у потребама*, како бисте удовољили потребама светих. Како да нису сурови и слични зверима они, који не помажу светима у њиховим (неопходним) потребама?

Будите гостољубиви (досл. Ревнујте на гостољубљу).

Није рекао: "Будите гостољубиви", него: *ревнујте на гостољубљу*. Тиме нас поучава да не ишчекујемо када ће сиромаси доћи код нас него да сами притекнемо к њима и да их сами доведемо код нас, као што су чинили Авраам и Лот.

14. Благосиљајте оне који вас гоне, благосиљајте а не куните.

После учења о братољубљу и о љубави према својима, износи, најзад, поуку и о томе, како би требало да се понашамо према непријатељима. Није рекао: "не опомињите се увреде", него: *благосиљајте*, а затим је додао: *не куните*, како не бисмо проклињали, него само благосиљали. Ко благосиља оне, што га прогоне Христа ради, показује да он с радошћу трпи због Љубљеног. Онај пак који проклиње показује да се не радује и открива да не љуби Онога, због којег га прогоне.

15. Радујте се с радоснима, и плачите с онима који плачу.

Потребан је снажан дух, не само да не бисмо завидели, него и да бисмо се радовали с радоснима. То показује душу, која је у потпуности слободна од зависти. Ово значи далеко више него плакати с онима који плачу, јер на плач подстиче и сама природа, привлачећи ка састрадању. Поучава нас, дакле, и једном и другом, тј. и састрадању, и расположењу којем је туђа завист, према свима па чак и према прогонитељима.

16. Будите једне мисли међу собом.

Опет расуђује о смиреноумљу јер је било природно што је у Риму, као у престоници, била присутна болест гордости. Смисао изреченога је следећи: "Сматраш ли себе великим човеком? Онда и брата сматрај таквим. Ти подозреваш да је он мали и нискога срца? Изнеси такав суд и о себи. На тај начин ћеш смирити своје преузношење и нећеш га се гнушати као да си, тобоже, бољи од њега, него ћеш почети да га поштујеш као равног себи и као самога себе.

Немојте гордо мислити, него се дружите са смиренима.

Поучава како се може испунити оно, што је претходно речено, односно: ако не будемо гордо мислили и ако се будемо дружили са смиренима, ако почнемо да подражавамо унижене и презрене, тј. ако будемо снисходили и прилагођавали се њима.

Не сматрајте сами себе мудрим.

Не мислите да сте у свему довољни сами себи и да вам нису потребни савети других или оних, који вам наговештавају шта би требало чинити. Мојсеј је беседио са Богом, па се и поред тога саветовао са својим тастом.

17. Никоме не узвраћајте зло за зло.

Ако прекореваш другога због тога што је учинио зло, зашто га подражаваш и сам чиниш зло? Није рекао: "немој чинити зло верујућем", него: *никоме*, без обзира да ли је он незнабожац или неко други.

Настојте добро чинити пред свима људима.

Не говори тако због тога, што ми живимо за славољубље, него да не бисмо давали повода да нас прекоре они, који желе да то учине. Захтева да живимо без саблазни и без спотицања, јер је много оних који мотре на нас и на све оно што се нас тиче.

18. Ако је могуће, колико до вас стоји, будите у миру са свима људима.

Прекрасно је рекао: *Ако је могуће, колико до вас стоји*. Понекад је немогуће бити у миру, на пример, кад се води борба за благочешће или за увређене. Према томе, саветује: испуњавај своју обавезу и никоме немој дати прилику за непријатељство и пометњу. Ако видиш да вређају благочешће, одважно устани и бори се за истину. Немој се, међутим, борити против човека, него против безбожништва. Што се тиче човека, на њега се сажали и поштеди га. На тај начин ће бити могуће и оно, што се раније чинило као немогуће. Што се тебе тиче, ти си у миру с њим, а битку водиш једино с безбожништом.

19. Не чините освету за себе, љубљени, него подајте место гневу Божијем, јер је шписано: Моја је освета, Ја ћу вратити, говори Господ.

У односу на оне, који вас вређају, подајте, каже, *место гневу Божијем*. Ако се будете светили за саме себе, Бог се неће светити за вас. Ако пак опростите, Бог ће се строжије осветити. Наводи и сведочанство, којим потврђује своје речи. Говори то ради утехе малодушнима, јер они ништа друго не желе, него да виде како су њихови непријатељи кажњени због њих.

20. Ако је, дакле, гладан непријатељ твој, нахрани га. Ако је жедан, напој га; јер то чинећи, згрнућеш живо угљевље на главу његову.

Овде се од вас захтева највиши степен мудрољубља. Шта ја кажем, расуђује, да би требало да живите у миру? Заповедам чак да им чините добра дела. Рекао је: *Згрнућеш живо угљевље на главу његову*, снисходећи према малодушности увређених, јер је човеку најпријатније да види како је кажњен његов непријатељ.

Тиме као да каже: "Да ли желиш да се осветиш? Чини му добро, и тако ћеш му се много јаче осветити." Зато је и рекао: *Згрнућеш живо угљевље на главу његову*, означавајући тиме велику казну. У том смислу је и претходно говорио: *Дајте места гневу Божијем*.

21. Не дај да те зло победи, него победи зло добрим.

Овде показује да непријатеље не смемо хранити уз мисао да ћемо на тај начин на њих привући већу казну. Смисао реченога је следећи: *Не дај да те зло победи*, односно, не чини то у намери да се осветиш и не подражавај онога, који чини зло (јер то значи бити побеђен), него се труди да га победиш својим добротворствима и да га одвратиш од злобе. Оно, дакле, што је претходно рекао, говорио је у намери да укрепи малодушне, а сада је изложио оно савршеније.

ТРИНАЕСТА ГЛАВА

1. Свака душа да се покорава властима које владају.

Изложивши слушаоцима довољно поука о моралу и научивши их да буду благонаклони чак и према непријатељима, излаже и ово саветовање, поучавајући сваку душу - било да је свештеник, монах или апостол - да се покори старешинама (управитељима), јер то не поткопава благочешће. Апостол овај савет излаже с циљем да покаже да Еванђеље не поучава издаји или непокорности властима, него благородном мишљењу и потчињавању.

Јер нема власти да није од Бога, и власти што постоје од Бога су установљене.

Шта то говориш? Зар је сваког старешину поставио Бог? "Не, ја то не говорим", одговара. Ја сада не говорим о сваком старешини појединачно, него о самом старешинству. То, што постоји старешинство, и што једни управљају а други су потчињени, и што се виши не мешају са нижима, ја називам делом премудрости Божије.

Није рекао: "нема старешине", него: *нема власти да није од Бога*. Према томе, кажем, расуђујем о самом предмету, тј. о власти. Слично томе, када Премудри говори: *Од Господа је разумна жена* (Приче Сол. 9; 14), он не говори да Бог сједињује свакога који ступа у брак, него да је брак установио Сам Бог. Дакле, ма коју власт да разматрам - било да је то власт оца над сином, мужа над женом или све остале, па чак и оне које постоје међу животињама, тј. међу пчелама, ждраловима или рибама - све су оне установљене од Бога.

2. Зато ко се противи власти, противи се уредби Божијој, а који се противе примиће осуду на себе.

Да верујући не би могли да кажу: "Ти нас понижаваш, јер старешинама потчињаваш оне, који треба да добију Царство небеско" показује да се онај, што се потчињава властима, потчињава и Богу или пак, што је далеко страшније, да се онај, што се противи властима, противи и Богу Који је установио старешинство. Онај што се противи биће, дакле, кажњен и од Бога и од људи. Он је то наговестио рекавши: *Који се противе, примиће осуду на себе*.

3. Јер старешине нису страх за добра дела, него за зла. Хоћеш ли пак да се не бојиш власти? Чини добро, и имаћеш похвалу од ње.

Чега се плашиш и од чега страхујеш? Зар ће те старешина кудити ако чиниш добро? Зар је он страشان за тебе, ако ревнујеш на врлини? Напротив, ако чиниш добро, старешина ће те похвалити. Он је толико далеко од тога да те застрашује да те чак и хвали.

4. Јер је (старешина) слуга Божији, теби на добро.

Он, каже, садејствује вољи Божијој. На пример, Бог ти саветује да будеш целомудрен, а старешина то исто прописује законима. Бог ти саветује да не будеш користољубив и лопов, док је старешина постављен за судију таквима. Према томе, старешина нам је помоћник у добрим делима, ако му се предамо.

Ако ли зло чиниш, бој се, јер не носи мача узалуд.

То значи да наш страх не узрокује старешина него наши пороци, због којих и мач старешине, односно власт, кажњава. Старешина, каже, не носи узалудно мач, него га носи зато, да би кажњавао порочне.

Јер је Божији слуга, осветник, да излије гнев на онога који зло чини.

Кад старешина хвали врлину, он испуњава вољу Божију. И када употреби мач, опет је слуга Божији, који штити врлину и прогони порок. Многи чине добро не толико због страха Божијег, колико због страха од старешина. Услед тога, када старешина штити врлину и кажњава порок, он је слуга Божији.

5. Зато је потребно покоравати се не само због гнева, него и због савести.

Неопходно ти је, каже, да се покориш не само зато да не би, као непокоран, искусио гнев Божији и гнев старешине и био изложен неподношљивој казни, него и зато, да се не би показало да си несавестан и неза-хвалан Доброчинитељу. Старешинства обезбеђују државама велика добротинства. Њима се подржава наше благостање, и да она не постоје, одавно би се све срушило због тога, што би јачи прогутали слабије. Нека те, каже, твоја сопствена савест убеди да поштујеш старешине, које ти обезбеђују толико добара.

6. Јер због тога и порезе плаћаше.

Ти, каже, сам сведочиш да ти старешина чини добра дела зато што му дајеш награду, очигледно као оном који промишља о теби. Ми од почетка не бисмо плаћали порезу, кад не бисмо знали да ћемо на тај начин имати користи од старешина, који неуморно бдију уместо нас док смо ми слободни од брига о томе.

Јер су службеници Божији, који се тиме стално баве.

Зато је и Богу угодно да платимо порезу Његовим службеницима. Бог хоће да у грађанском друштву буде мирно, да се живи врлински и да се побеђује порок. Старешине у томе и служе вољи Божијој, будући да се брину о општем спокојству и неуморно се старају да ми живимо у миру и тишини. Ако пак неко употреби старешинство за зло, то не говори ништа против користи од самог старешинства.

7. Подајте, дакле, свакоме што сте дужни: коме порезу - порезу, коме царину - царину, коме страх - страх, коме част - част.

Захвалност старешинама је, каже, твоја неизбежна дужност. Свакоме, коме су поверена различита старешинства, подај што си дужан: коме следује пореза, тј. општа пореза, томе плати порезу; коме следује земљарина, подај му земљарину. Немојте, међутим, давати само новац. Подајте и страх, тј. поштовање, страхопоштовање и доличну почаст. Због тога и додаје: *коме част - част.*

Постоје пак две врсте страха. Једно је страх, какав осећају преступници, и то је страх који потиче од нечисте савести. Тај страх је апостол још раније одбацио. Постоји међутим, и други страх, који они што љубе осећају пред онима које љубе. Тај страх је највиши степен поштовања, као што је речено: *Нема оскудице онима који га се боје* (Пс. 33; 10) и *Страх Господњи је чист и остаје у век века* (Пс. 18;10). Под овим сграхом се подразумева страхопоштовање.

8. Не будите никоме ништа дужни, осим да љубите један другога.

Друге дугове, каже, подајте. Међутим, никад немојте пожелети да отплатите љубав, и нека она буде ваш стални дуг. Ако ближњем свагда показујеш љубав, немој ни помишљати да сутра можеш да га запоставиш. Напротив, свагда имај на уму да имаш један дуг - да љубиш ближњег. *Јер који љуби другога испунио је закон.*

9. Јер оно: не чини прељубу, не убиј, не укради, не сведочи лажно, не пожели и било која друга заповест испуњава се у овој речи: Љуби ближњег својега као себе самога.

Ко љуби ближњег, испунио је закон. Сваки је дужан да љуби ближњег зато, што од њега и од љубави према њему добија толико добротина да испуњава васцели закон. Није рекао: "допуњује се", него: *испуњава се*, тј. у тој заповести се сажето садрже све остале, јер је почетак и крај врлине - љубав. Осим тога, закон захтева љубав у вишем степену: *Љуби, каже, ближњег као себе самога.*

Наш Господ захтева још више и саветује да ближњег љубимо више него саме себе, јер нас учи да једни за друге положимо душу (в. Јн. 15; 13).

10. Љубав не чини зла ближњему; љубав је, дакле, пуноћа закона.

Показује да љубав поседује и једно и друго савршенство. Кад каже да *љубав не чини зла ближњем* означава да је она уздржавање од зла, а речима: *Љубав је пуноћа закона* указује да је она творење добра. Дакле, љубав у нама ствара врлину, на коју указује закон, у свој њеној пуноти.

11. И ово тим пре што знате време, да је већ час да устанемо од сна.

Дужни сте, каже, да веома високо цените љубав, а кроз њу и све остале врлине. Наступило је такво време. Близу је дан васкрсења, близу је дан суда, и ми морамо да се пробудимо из сна и нерада и да будемо спремни за дела достојна васкрсења.

Јер нам је сада спасење ближе него кад поверовасмо.

Вероватно је да су они на почетку, након свог преобраћања, били ревноснији и да су затим, током времена, охладнели. Због тога каже: "Сада смо ближе будућем веку", јер њега подразумева под *спасењем*. Назвао га је тако с његове боље стране, јер он за грешнике није спасење, него пропаст. Приближавајући се будућем животу, дужни смо да изоштримо (појачамо) своју пажњу. О томе говори и у наставку.

12. Ноћ поодмаче, и дан се приближи.

Односно, ноћ ће се ускоро окончати. На пример, претпоставимо да се ноћ састоји од дванаест часова. Кад прође десет часова, кажемо да је ноћ поодмакла, уместо да је прошла и да се приближила крају. Ноћ означава садашњи век, јер се у њему многи налазе у тами, и живот свакога је прекривен тамом. Дан означава будући век, како због светлости правед-ника, тако и зато што ће се тада открити тајне свих. У Еванђељу се даном назива садашњи век, јер у његово време треба делати. Ноћ пак означава (у Еванђељу) будући век, јер тада нико не може да дела (в. Јн. 9; 4).

Одбацимо, дакле, дела таме и обуцимо се у оружје светлости.

Делима таме је назвао грешне поступке, као нешто што је тешко, повезано с многим непогодностима и изложено хиљадама опасности, чак и у садашњем веку. Оружјем светлости назвао је врлинске поступке, јер оне, који их поседују, слично оружју штите од опасности, и чине их светлим као оружје светлости. Речима: *одбацимо* и *обуцимо се* показао је лакоћу и једног и другог, тј. и удаљавања од рђавих дела и обраћања ка врлини. Као што није тешко скинути (одбацити) одећу и обући другу, тако се може и удаљити од порока и пригрлити врлина.

13. Да ходимо (да се понашамо) ношшено (долично) као по дану.

Претходно је рекао: *дан се приближио*. Сада показује да је он већ наступио и учи нас да се у њему долично понашамо. Доличношћу је привлачио оне, који су уживали славу међу народом. Није рекао: "понашајте се", него: *да се понашамо*, и тако свој савет учинио приличнијим. Ништа није тако наказно као грех, нити ма шта узрокује толико пријатности као врлина.

Не у пировању и пијанству.

Не забрањује да се пије, него да се пије неумерено. Не забрањује употребу вина, него пијанство. *Пировање* подразумева пијанчење сједињено с увредама, што се такође назива и недоличношћу у пијанству.

Не у разврату и бестидности.

Пошто је претходно говорио о пијанству, сада говори о злу које од њега происходи, јер разврат потиче од пијанства. Овде се пак не забрањује (законито) општење са супругом, него блуд.

Не у свађи и зависти.

Угасивши зло које се рађа од пожуде, сада гаси и зло, које се рађа због гнева. Ништа у тој мери не распаљује пожуду нити тако распламсава гнев, као пијанство и распуштеност у пијаном стању. Од зависти потиче раздор и свађа јер онај, који завиди другоме, долази и до свађе. Због тога је, одбацивши свађу, дошао и до њеног почетка, тј. до зависти. Свађу и завист помиње заједно с развратом због тога, што од разврата потичу прекори и рушење домова.

Него се обуците у Господа Исуса Христа.

Скинувши са нас греховну одећу, украшава нас и облачи, али не више у оружје светлости него - шта још може више да нас претраши - чини да наша одежда буде Сам Владика. Онај, који је обучен у ту одећу, поседује сваку врлину.

Старање за тело не претварајте у похоте.

Не забрањује бригу о телу, него *похоте*. Брините се, каже, о телу, због здравља, а не због испразности. Кад би упалио пламен и распламсао пећ на своју штету, то више не би било старање. Старај се само о томе, да имаш здраво тело; за оно, што

је изнад тога, немој да се стараш и не распламсавај телесне похоте, него сву своју бригу обрати ка духовном.

ЧЕТРНАЕСТА ГЛАВА

1. А слабога у вери примајте без расправљања у мишљењима.

Многи од Јудејаца, који су поверовали, и после свог преобраћања очували су прописе везане за храну, уздржавали се од свињског меса и нису се усуђивали да у потпуности одступе од закона. Да их не би разобличили како се уздржавају само од свињског меса, уздржавали су се од сваког меса уопште и хранили су се биљкама. Други су били савршенији, нису пазили ни на шта слично и били су прекоревани од оних, што су се уздржавали.

Павле се плашио да би они савршенији, ако неправовремено и на неодговарајући начин разобличе несавршене, могли да их удаље од вере. Због тога мудро приступа делу, бринући се о користи и за једну и за другу страну. Он се није одважио да онима, што су прекоревали, отворено каже: "Ви рђаво поступате", како несавршене не би утврдио у очувању (старих) обреда. Исто тако, није се усуђивао ни да разобличитељима каже: "Ви добро поступате", како њихове нападе не би учинио још силнијим.

Напротив, износи савет, који је прилагођен и једнима и другима. Чини се да је његово разобличење у већој мери било управљено ка јачој страни иако, у суштини, сва његова сила пада на слабију страну. Одмах на почетку, он је изразом "*слабога*" указао на његову болест. Када каже: *примајте*, указује да му је потребна велика брига, што и јесте знак његове крајње слабости. *Без расправљања о мишљењима*, односно, не осуђујте га због слабости, не саблажњавајте се, и нека вас не смућују многе помисли, него свесрдно настојте да га као слабог исцелите.

2. Јер један верује да сме све јести, а који је слаб једе зеље.

Прави поређење између савршеног и несавршеног и каже да савршени, задобивши одважност по вери, једе сву храну без разлике, док слаби једе зеље. Због тога овај други заслужује исцелење а не прекор.

3. Који једе, нека не презире онога који не једе; и који не једе, нека не осуђује онога који једе, јер га Бог прими.

Они, који су као савршени јели све, унижавали су оне, који нису јели, као малOVERне и још увек привезане за јудејство. С друге стране, они који нису јели, осуђивали су оне, што су јели све, као неуздране. Како су међу њима многи дошли из многобоштва, каже: *Бог га прими*, тј. открио му је Своју неизрециву благодат. Зашто ти с њим расправљаш о закону, кад га је Христос оправдао?

4. Ко си ти што осуђујеш туђега слугу? Својему Господару он стоји или пада.

То говори савршеном, удаљујући га како од унижавања, тако и од осуђивања. Савршени су чинили и једно и друго, јер су и унижавали и осуђивали несавршене. Уосталом, на прикривен начин, разобличење овде пада и на несавршене. Не забрањујем ти, каже, да судиш због тога, што понашање другог не заслужује осуду, него због тога што је он туђи слуга, тј. није твој него Божији. Иако је слаб, он није престао да буде слуга, и зато не би ни требало очајавати због њега. Укрепљујући слабога, није рекао: "пада", него: *стоји или пада*. Било да му се догоди једно или друго, Господу припада право да суди и о губитку палог и о добитку онога што стоји.

Али ће стајати, јер је Бог моћан да га усправи.

Речима: *Али ће стајати* показује да се он толико колеба и да је дошао дотле, да само Бог може да га усправи. То говоримо о сасвим безнадежним људима.

5. Тако један разликује дан од дана, а други држи све дане да су једнаки.

Један се исцрпљивао гладовањем или се у одређеним данима уздржавао од свињског меса, док су други узимали храну и осуђивали оне који посте. За њих се каже да један суди овако а други онако, иако је ствар неважна и не би због тога

требало нападати браћу. У томе снисходи ка прекоренима, јер су они још били нови у вери.

Сваки нека је осведочен у уму своме.

Кад је реч о догмама, не смемо поступати према уверењу (сведочењу) свога ума, него се чврсто морамо придржавати онога што смо добили, чак и ако би нам анђео са неба обзнанио нешто друго. Овде је пак реч о посту и јелу. Они, који су се на то спотакли, још су нови у вери и потребно им је снисхођење. Због тога је било потребно да им се покаже одређена попустљивост у погледу живота, устројеног са највећом тачношћу.

6. Који разликује дане, Господу разликује, а који не разликује, Господу не разликује.

Ко, каже, разликује дане, Господу их разликује, као побожан. И ко не разликује дане, Господу их не разликује, као онај који је савршенији у Христу и који се издигао изнад правила закона.

Који једе, Господу једе, јер благодари Богу; и који не једе, Господу не једе, и благодари Богу.

За једно, каже, питамо, а то је да ли то чине Христа ради, и да ли и онај што једе, и онај што не једе, благодаре Богу? Оно, што се тако савшава, не подлеже оптужби и клевети. Говори то, као што сам рекао, зато што су Римљани још били нови у вери. Међутим, на прикривен начин наноси ударац онима, који су се још придржавали јудејства. Како да благодари онај, који се још придржава закона? Према томе, благодари само онај, којиједе.

7. Јер нико од нас не живи самоме себи, и нико не умире самоме себи. 8. Јер ако живимо, Господу живимо; ако ли умиремо, Господу умиремо.

Ми, каже, имамо Господа Који брине о нама и Који наш живот сматра за добитак, а нашу смрт за губитак. Ми, дакле, живимо или умиремо не само за себе саме, него и за Господа. Животом се овде назива живот у вери, а смрћу отпадање од вере. Због тога Господ нипошто неће допустити да умремо по вери, док су они, који су се чинили слабима, отпали од ње.

Дакле, и кад живимо и кад умиремо, Господњи смо.

Од смрти по вери прелази на природну смрт, јер сада о њој расуђује. Живимо ли, каже, природним животом, Господњи смо. Ако умиремо природном смрћу, опет припадамо Господу.

9. Јер зато Христос и умре и васкрсе и оживи да овлада и мртвима и живима.

Нека те, каже, то увери, да се Господ брине о исправљању слабих. Зар Онај, Који је пролио крв и умро да би био наш Господ, може а да се не брине о онима, који су постали Његове слуге? То нас подсећа на оно, што обично говоримо: "Да ли је могуће да се неко не брине за свог слугу, којег је тако скупо платио?" И ако се, каже, брине о мртвима, онда ће се утолико пре бринути о живима. Све то говори с циљем да постиди јудејствујућег хришћанина и да га убеди да просуди колико је, придржавајући се још увек закона, неблагодаран Христу, Који је умро за њега.

10. А ти, зашто осуђујеш брата свога? Или ти, зашто ниподаштаваш брата свога? Јер ћемо сви предстати суду Христовом.

Зашто ти, који не једеш, осуђујеш као неуздраног свог брата, који једе? Зар зато што једе? Он је брат, и ти не смеш да унижаваш сопствени уд. Зар ћеш ти дати одговор за њега? Он ће сам предстати на суду, и сам ће понети казну. Видиш ли како, управљајући реч ка савршеном, наводи страх и на самог јудејствујућег, који ће такође морати да да одговор на Страшном суду?

11. Јер је писано: Жив сам Ја, говори Господ, поклониће Ми се свако колено, и сваки језик исповедиће Бога. 12. Дакле, сваки ће од нас дати Богу одговор за себе.

О томе да ће нам се судити као што господар суди слугама, говори и сведочи пророк. Речима: *Поклониће Ми се свако колено, и сваки језик исповедиће Бога* показао је највиши степен потчињености. *Исповедиће*, тј. даће одговор о ономе, што је учинио. Коме? Не закону, него Христу. Зашто се, дакле, потчињаваш закону?

13. Зато да не осуђујемо више један другога, него се више о томе старајте да не постављате брату спотицање или саблазан.

И један и други, каже, оставите препирку која постоји међу вама. Ни ти, који једеш, немој несавршеном давати повод за спотицање. Ни ти, који не једеш, немој брату давати прилику за саблазан због очувања јудејских закона. Спотикање и саблазан су узајамно прилични једном и другом лицу.

14. Знам и уверен сам у Господу Исусу Христу да ништа није нечисто по себи, осим кад ко мисли да је нечисто, ономе је нечисто.

Поучивши да не треба рекоревати слабога, најзад поучава и о храни, саветујући слабога да се не плаши и не боји хране као нечисте. Ја, каже, знам и уверен сам, али не према људским умовањима, него у Господу Исусу, *да ништа није нечисто по себи*, односно, да не постоји ништа нечисто по природи, него да га нечистим чини слободна воља онога, који га употребљава. Оно је само за њега једног оскрнављено и нечисто, али не и за све.

15. Ако ли се брат твој због јела жалости, већ не поступаш по љубави.

Овде се обраћа савршеном и поучава: " Ако си хтео да сачуваш љубав, чак и кад храна и по хиљаду пута не би била нечиста по природи, требало је да се уздржиш од свињског меса, да се не би ражалостио твој саблажњени брат." У наставку додаје:

Не губи јелом својим онога за кога Христос умре.

Ти, каже, расправом о храни погубљујеш и квариш брата, који је у Христовим очима толико драгоцен да је Он и умро за њега! Приметивши да ти, за разлику од њега, једеш свињско месо, постао је још упорнији у томе и, страхујући да не отпадне од Христа, на крају се у потпуности привезао за закон.

16. Нека се, дакле, не хули на ваше добро.

Ти имаш савршенство у вери (јер је оно именовано речју *добро*). Немој стога да злоупотребљаваш своје савршенство и немој давати повод да се хули на њега. Ако ти, будући савршен, погубљујеш несавршенога, дао си повод да се хули на добро које поседујеш. Ти, међутим, разумеш да је и наше учење добро, и да оно не жели да се подвргне хули неверујућих, када виде расколе и саблазни који се тичу хране.

17. Јер Царство Божије није јело ни пиће.

Ми нећемо тиме заслужити благовољење Божије. Ако, каже, не једеш, зар ће те то одвести у Царство Божије? Прекоревајући их због тога, што то сматрају важним, поменуо је и пиће.

Него праведност и мир и радост у Духу Светоме.

У Царство Божије уводи *праведност* тј. све врлине, непорочан живот и мир са братом, а не непријатељство; уводи *радост* која потиче од сагласности, а не жалост

која потиче од прекора. Будући да мир и радост могу потицати и од рђавих дела, додао је: *У Светом Духу*. Ја говорим, каже, о радости и миру у Светом Духу.

Велики Златоуст је дубоко објаснио, зашто је Павле поменуо праведност. Због тога, каже он, да би доказао да онај, који се није уздржавао од свињског меса, вређа брата у погледу спасења, које је Христос Својом смрћу задобио за њега. Насупрот томе, онај што се уздржавао због брата, очувао је правду која и води у вечно Царство.

18. Који овим служи Христу, угодан је Богу и људима вредан.

Овде наговештава да су савршени прекоревали слабе услед славољубља. Ако, каже, желиш да ти се људи диве, подстакни их на то не толико савршенством, колико миром, и другим врлинама. Управо тиме треба служити и угађати Богу, а не тиме што једеш свињско месо.

19. Старајмо се, дакле, за оно што доприноси миру, и узајамном напретку.

О миру је говорио несавршеном, зато што овај није имао мир. О *узајамном напретку* говорио је савршеном, да не би поколебао брата, саблажњавајући га. Уосталом, рекавши: *узајамном*, упутио је своје слово и једном и другом. Тиме, што је најпре поменуо мир а затим напредак, показао је, да је без мира тешко напредовати.

20. Не руши дело Божије због јела.

Делом Божијим назива спасење брата. Не нарушавај, дакле, оно, што је за њега задобио Бог, и то ради хране, односно, ради неуздржавања од свињског меса, како би и ти задобио корист.

Јер је све чисто; него је зло за човека, који једе са спотицањем.

Пошто је строго запретио савршеном, уплашио се да ће се слаби утврдити у рђавим помислима. Зато се опет окреће догмату (= учењу вере) и каже да је све чисто, али да је зло за онога, који једе с нечистом савешћу и након што се саблазнио. Наиме, ако би несавршени, који је свињско месо сматрао за нечисто, почео да га једе под принудом, претрпео би велику штету. Зато си дужан да га најпре увериш да је све чисто.

21. Добро је не јести меса и не пити вина и не чинити оно, на шта се брат твој спотиче, или саблажњава, или слаби.

Ти, каже, присиљаваш брата да једе оно, што се не усуђује да окуси, а ја кажем да си ти дужан да се уздржаваш од свега што саблажњава брата, не зато што је то зло, него зато, што се он саблажњава.

Речју: *спотиче* показао је, да је он ослепљен, јер се слепи спотичу. *Саблажњава* се пак као лакомислен а *слаби* као маловеран. Све то привлачи снажнијег да помогне брату, као потпуно слабом.

22. Ти имаш веру? Имај је сам за себе пред Богом.

&NBSP;

Овде потајно наговештава да је савршени услед славољубља испољавао своје савршенство. Каже: "Ти хоћеш да ми покажеш да си савршен у вери у погледу хране, верујући да је све добро и чисто? Не показуј то мени, него се задовољи сведочењем своје савести пред Богом, Којем то показујеш."

Блажен је онај ко не осуђује себе за оно, што нађе за добро.

Иако други не виде твоје блаженство, буди задовољан самим собом, ако не осуђујеш самога себе и ако те твоја савест не осуђује у ономе, што си изабрао. Разуми то само у погледу овог предмета, тј. у погледу хране.

23. А који сумња, осуђен је ако једе, јер не чини по вери; а све што није од вере, грех је.

Ко сумња, каже, и ко се није убедио да једе, тај самога себе осуђује. Зашто? Не зато, што је храна нечиста, него зато, што није уверен да је она чиста и мисли да ју дотиче као нечисту. Ко није убеђен и не верује да је храна чиста, него ју једе с нечистом савешћу, тај, наравно, греши.

24. А Ономе који вас може утврдити по еванђељу мојему и проповеди Исуса Христа, по откривењу тајне о којој се ћутало од вечних времена, 25. А сад објављене и кроз списе пророчке, по заповести вечног Бога, обзнањене свима незнабошцима за послушност вери, 26. Јединоме премудроме Богу кроз Исуса Христа, Њему слава у векове. Амин.

Завршавање савета молитвом свагдашњи је обичај апостола Павла. Тако поступа и сада. Он се моли за несавршене, и не само да их речима поучава, него и у молитвама тражи помоћ од Бога. Веза међу речима је следећа:

Ономе који вас може утврдити кроз Исуса Христа слава у векове. Амин. Који вас може утврдити. Вас, слабе и колебљиве. На који начин?

По еванђељу мојему, тј. да бисте одржали оно, чему вас поучавам. Моје еванђеље и проповед Исуса Христа једно су исто, јер то није наше учење, него Његови закони.

По откривењу тајне. Знак је највеће части то, што смо постали учесници у тајни, тј. у ствари која је одавно предодређена, али је сада објављена кроз пророчке списе. Зашто се нечега плашиш, слаби? Да једењем свињског меса не одступиш од закона? Међутим, сва Писма обзнањују ту тајну, која уводи неразликовање хране. То се чак савршава према заповести вечног Бога. Твоја дужност је да не противуречиш, него да верујеш и да се покориш Богу, јер вера захтева послушање а не знатижељу. Осим тога, тако верују сви народи, јер је та тајна свима постала позната. Како то да ти и даље ропски служиш закону? Једином премудром Богу рекао је зато, да би Бога разликовао од анђела и нас, али нипошто и од Сина, јер је премудрост Очева - Син. Дакле, слава Ономе, Који је открио тајну, а не закону којем ти и даље прибегаваш, пазећи на разлику у храни.

Речи: *Кроз Исуса Христа* могу се, као што је речено, сјединити на следећи начин:

Који нас може утврдити кроз Исуса Христа. Међутим, оне се могу разумети и овако: откривеној свим народима кроз Исуса Христа, јер је тајну народима открио Онај исти, Који је и ученике послао да науче све народе.

ПЕТНАЕСТА ГЛАВА

1. Дужни смо пак ми јаки слабости слабих носити, и не себи угађати.

Након молитве, опет излаже савет и наслађује савршене тиме, што их поставља упоредо са Собом, називајући их јакима. Није рекао једноставно: "слабости", него слабости слабих. Удвостручио је израз, да би их привукао ка већем милосрђу. Након што је говорио о нашој обавези да носимо слабости слабих, поучава и како да је испунимо. За то је, каже неопходно да не тражимо једино своју корист.

2. Сваки од нас нека угађа ближњему на добро ради напретка.

Другим речима, нека сваки чини оно, што је угодно ближњем, и нека служи брату, али само на добро. Да неко од савршених не би рекао: "Ево, и ја водим брата ка добру", додаје: ради напретка. Иако је добро то што сада чиниш, оно је неблагоприятно, и твоје дело се претвара у разарање, будући да неблагоприятно разобличење не води напретку.

3. Јер ни Христос не угоди Себи, него као што је написано: Ружења оних који Тебе руже падоше на Мене.

Апостол нам указује на Христов пример. Да је Он хтео да угоди Себи и да тражи Своје, могао је да избегне поруге и да не претрпи оно, што је претрпео. Он то, међутим, није хтео, него је на Себе прихватио страдања, код многих задобио рђаву славу, био сматран немоћним па чак и варалицом и злочинцем. О Њему су говорили: *Друге си спасао, а Себе не можеш да спасеш* (Мт. 27; 42). *Тако су ружења оних који Тебе руже, Оца, у Старом Завету, пала на Мене* (Пс. 68; 10), Твог Сина. И то није ништа ново.

4. Јер што се раније написа за нашу се поуку написа, да кроз трпљење и утехом Писма имамо наду.

То је, каже, било раније написано да бисмо га подражавали. Овде их саветује и трпљењу у искушењима, говорећи да, укрепљени Писмима, трпимо, и трпљењем покажемо живу и постојану наду у себи. Онај који трпи показује да у себи има наду у будућа добра, а онај, који не трпи, изгубио је наду.

5. А Бог трпљења и утехе нека вам да исто да мислите међу собом по Христу Исусу.

Показује да нам Бог с Писмима даје трпљење и утеху. Као Дароватеља и Узрочника тих добара, назива Га Богом трпљења и утехе. Такође Га моли да им подари *да исто мисле међу собом*. Љубави је својствено да о ближњем мисли оно исто, што неко мисли о себи. Како је та љубав мирјанска (световна), додао је: по Христу Исусу, односно, мислите оно, што је угодно Исусу Христу.

6. Да би једнодушно, једним устима славили Бога и Оца Господа нашега Исуса Христа.

Шта је плод јединомислија? Прослављење Бога не само једним усти-ма, него и једном душом (јер то значи реч: једнодушно). Овде би реч Бог требало оделити, и везати је за претходно, а затим читати од новог почетка: *И Оца Господа нашег Исуса Христа*. Уосталом, неће бити неприлично ако се те речи и не буду одвојено читале, тј. подразумевајући Бога и Оца у односу на Једног Истога, тј. Христа, јер Бог Отац јесте Бог Христу по човечијој природи, а Отац по божанствености.

7. Зато примајте један другога, као што је и Христос примио вас на славу Божију.

Понавља претходни савет и наводи Христа као пример, да бисмо и ми примили један другога, јер и то служи на славу Божију. Наше јединство ће највише прославити Бога, као што је речено: *Повероваће свет да си Ме Ти послао*, ако ученици *једно буду* (Јн. 17; 21-23). Напротив, наше несугласице срамоте Бога јер незнабошци, видевши да хришћани нису међусобно сагласни, оптужују саму веру.

8. Али кажем, да је Исус Христос био слуга обрезања истине ради Божије, да утврди обећања оцима.

Држи се пређашњег предмета беседе и, показујући да Христос није Себи угађао, него да је све прихватио ради нас, убеђује незнабошце да се не преузносе пред онима који су поверовали из јудаизма. Наиме, Јудејци су се спасавали према обећању које је дато њиховим оцима, а незнабошци само по милосрђу и човекољубљу. Такав је смисао реченога. Аврааму је дато обећање да ће његово семе наследити земљу (1. Мојс. 13; 15). Међутим, сви они који су потекли од Авраама постали су достојни казне, јер су нарушили закон и постали недостојни обећања. Зато је дошао Христос и испунио закон, прихвативши, како остало, тако и обрезање. Испунивши закон, примивши обрезање и поставши семе Авраамово, Он је угасио гнев Божији и учинио нас способнима да примимо обећање. Он је обрезање примио због тога, да обећање Божије не би било узалудно, а не због тога да би утврдио закон. Зашто се ти, јудејствујући, привезујеш за закон, који те довео у опасност да изгубиш обећање?

9. А незнабошци да прославе Бога због милости.

Они, који су потекли из јудаизма, иако су били недостојни, имали су обећање. Ти, који си призван из незнабоштва, спасен си једино човекољубљем. Због тога си обавезан да посебно прослављаш Бога. Бог се прославља онда, кад живите у међусобном савезу и јединству, кад ти носиш слабе.

Као што је написано: зато ћу Те признати међу незнабошцима, Господе, и певаћу имену Твојему. 10. И опет Говори: веселите се, незнабошци, с народом

Његовим. 11. И опет: Хвалите Господа сви незнабошци, и славите Га сви народи. 12. И опет Исаија Говори: Биће корен Јесејев, и који устаде да влада над незнабошцима, у Њега ће се уздати незнабошци.

Навео је сва та сведочанства као доказ да призвани из незнабоштва морају живети у јединству и бити у јединомислију с онима, који су дошли из јудаизма. Смирује их, да се не би преуносили пред призванима из незнабоштва, јер су их призивали сви пророци. Оне пак, који су призвани из незнабоштва, убеђује да се не надимају и показује им да су они обавезнији Богу, јер су добили већу милост. Наиме, иако нису били народ, сједињени су с народом. Речи: *Признаћу те (славићу Те) међу незнабошцима*, изречене су у име Христово, уместо речи: "Проповедаћу Те, Оче, међу народима", док су речи: *Биће корен Јесејев* изговорене уместо: од корена Јесејева израшће Онај, Који ће устати да влада народима, тј. Христос.

13. А Бог наде да вас испуни сваком радошћу и миром у вери, да избилујете у нади силом Духа Светога.

Моли да се верујући из јудаизма преиспуне радошћу, јер су се они жалостили због казне, а да се верујући из незнабожаца преиспуне миром, јер су се непријатељски односили према онима, који су се придржавали закона. Боље речено, моли да се и једни и други испуне радошћу и миром. Како ће то постићи? Вером. А каква нам добра даје вера? Богатство наде. Онај, који верује будућим добрима и задовољан је садашњим, богат је надом. Он очекује будућа добра и подноси све привремене невоље. Какво нам пак добро даје нада? Задобијање силе Светога Духа, која укрепљује наше надање. Надање нам, с једне стране, даје силу Духа Светога а са друге, због Духа Светога, постаје у нама (нада) крепкија.

14. А ја сам, браћо моја, и сам уверен у вас, да сте и сами пуни доброте, испуњени сваког знања, да можете и једни друге поучавати.

Након строгих прекора, исцељује нанете ране. Није рекао: "слушао сам", него: уверен сам и ја, који сам вас разобличавао и оптуживао, да сте и сами пуни доброте, тј. добрих мисли и братољубља. Можда овде добротом назива пуноту врлина. Исто тако, није рекао: "имате доброту", него: пуни сте доброте. Како нема никакве користи у томе да имају доброту а да не знају како да је употребе, додао је:

можете и једни друге поучавати. Не, дакле, само да научите, него, што је још боље, да поучите и друге.

15. А писах вам браћо, мало смелије и делимично, као напомињући вам.

Римљани су уживали поштовање и били су веома надмени. Због тога их исцељује када каже: *Писах вам мало смелије*, јер их тим речима снажно ражалошћује. Ни тиме се, међутим, није задовољио, него је додао: *И делимично*, тј. укратко, и то не као поуку, него као да вам напомињем.

По благодати која ми је дата од Бога, 16. Да будем служителъ Исуса Христа међу незнабошцима, свештенослужећи еванђељу Божијему.

Дајући својим речима смирен тон, каже: "Ја нисам за самога себе при-грабио част, него ми је Бог то заповедио, издвојивши ме због тога, али не зато, што сам био достојан, него по благодати. Зашто ми је дата та благодат? Да будем служителъ и свештеник еванђеља. Зато ме немојте оптуживати због оног што вам говорим. Моје свештенство се и састоји у томе, да вам објавим Еванђеље." А ко ће се усудити да оптужи свештеника, који је принео нож онеме, што је изабрано за жртву?

Да принос незнабожаца буде благоугодан, освећен Духом Светим.

Нисам вам писао зато, да бих се кроз то и ја прославио, него да бисте се, заједно с другим народима и ви спасавали, и да би на тај начин принос незнабожаца био потпуно благоугодан, јер сви приносе плодове Богу. *Освећен Духом Светим*, тј. духовним животом, јер се не освећује само вера, него и живот. Истина, кад смо поверовали и крстили се, ми смо добили Духа; међутим, уколико не будемо духовно живели, благодат Духа ће се угасити. Смирује гордост Римљана, како они не би сматрали недостојним да за учитеља имају онога, који све народе приводи Богу.

17. Имам, дакле, хвалу у Христу Исусу у ономе што је по Богу.

Будући да се пре тога сасвим унизио, поново узноси беседу, како га не би презрели, и каже: "Ја се не хвалим собом и својим старањем, него благодаћу Христовом. У чему се хвалим? У ономе, што је по Богу, одно-сно, не неким неважним стварима, него стварима духовним."

18. Јер се нећу усудити да Говорим нешто што Христос није учинио кроза ме речју и делом за послушност незнабожаца. 19. У сили знакова и чудеса, у сили Духа Божијега.

Како је о себи рекао: "Ја сам служитељ Еванђеља у свим народима", додаје: "Не хвалим се и не поносим нечим, што нисам учинио. Ја чак ни-сам ни делао, него је делао Христос, користећи ме као оруђе. Било да нешто кажем, говорећи и љубомудрујући (философирајући) о небеском, било да нешто радим, проводећи живот по Богу, било да творим чуда - све то припада Христу." Међу знаковима (знамењима) и чудима постоји разлика. Знаком (знамењем) се назива оно, што се савршава саобразно с природом, али на необичан начин.

Такво је било изненадно исцелење Петрове таште, која је боловала од грознице. Овде је исцелење грознице дело, које је саобразно природи, али се догодило на необичан начин: чим ју је дотакао Христос, грозница је нестала (в. Мт. 8; 14-15). Чудо је пак дејство, које се савршава над оним, што се не догађа саобразно с природом. Такво је исцелење слепорођеног (Јн. 9; 1-7). Будући да се чуда и знакови (знамења) могу догађати и демонском силом, он је додао: *силом Духа Божијег*. Овде се указује и на достојанство Духа, који може да твори истинске знакове (знамења) и чуда.

Тако да сам од Јерусалима и наоколо све до Илирика испунио еванђељем Христовим.

Хоћеш ли, каже, да имаш доказ за оно што говорим? Ето мноштва мојих ученика, од Јерусалима па све до Илирика (а то је данашња Бугарска). Није рекао: "ја сам проповедао", него: *испунио сам Еванђељем*, да би показао да његова реч није била бесплодна, него делатна. Кад чујеш: *од Јерусалима до Илирика*, немој мислити да је апостол ишао правим и великим путем. *И наоколо*, каже, проповедајући сам обишао народе и на северу и на југу.

20. И тако се старах да ширим еванђеље, не тамо где име Христово беше познато, да не зидам на туђем темељу.

Не само да сам благовестио тим и толиким народима, него нисам ни одлазио код оних људи, којима је већ било објављено име Христово. Далеко сам од тога да себи потчиним туђе ученике и да то чиним ради сопствене славе. Зато сам вам и писао, али не у жељи да се прославим, него да бих испунио своје служење.

Туђим темељом назива ученике апостола, али не зато што су му они били туђи или што су они проповедали нешто друго, него у односу на награду, јер је награда за њихов труд била туђа Павлу и није припадала њему.

21. Него као што је писано: Којима се не јави за Њега, видеће; и који нису чули, разумеће.

Овде указује на испуњење пророштва. Ономе пак, који, као Павле, донесе одлуку да поучава неупућене, предстоји много труда и зноја.

22. Зато и много пута бејех спречен да дођем к вама.

На почетку ове посланице рекао је: *Бих досад спречен* (Рим. 1; 13). Овде представља сам разлог који га је спречио да им дође. Ја сам, каже, свуда ходио и проповедао, и зато сам наилазио на многе препреке, односно, често сам намеравао и желео да вам дођем, али сам свагда наилазио на препреке.

23. А сад више немајући места у овом крајевима, а имајући жељу од много година да вас видим, 24. Кад пођем у Шпанију, доћи ћу вам; јер сенадам да ћу вас у пролазу видети, и ви ћете ме отпратити онамо, кад се најпре бар донекле наситим вас.

Ја, каже, наилазим на препреке зато, што желим да проповедам. Сада вам пишем и долазим к вама иако немам посла у тим крајевима. Не долазим ни из једног другог разлога, на пример, из жеље да стекнем славу. Да му не би приговорили: "Посећујеш нас узгред, јер тамо немаш више никаквог посла", додаје: *Имајући жељу од много година*, и журим да ту жељу испуним. Да се они ни овог пута не би погордили, умисливши да има жељу да дође код њих, као код узвишенијих од свих осталих, додаје:

Кад пођем у Шпанију, доћи ћу код вас. Да, опет, не би рекли да он само узгред хоће да борави код њих, наставља: *Ви ћете ме отпратити онамо*, тј. ви сами ћете ме, видевши нужност која ме подстиче да одем код тих народа, тамо отпратити, јер вас не мимоилазим из презира према вама, него услед нужности. Будући да их је и то вређало, умирује их говорећи: Кад се бар донекле најпре наситим вас. Тиме показује да жели да их види због силне љубави према њима. Зато није рекао: "да вас видим", него: *да се наситим вас*, подражавајући начин на који родитељи говоре деци. Рекао је: *донекле*, односно, ма колико времена да проведем код вас, никад вас се нећу наситити, и никад ми неће досадити дружење са вама. Зато ћу бити задовољан ако се макар и донекле будем наситио дружењем с вама.

25. А сад идем у Јерусалим, служећи светима, 26. Јер Македонија и Ахаја добровољно одлучише да скупе неки заједнички прилогза сиромаше међу светима у Јерусалиму.

Претходно је обећао да ће доћи код њих. Међутим, било је потребно да још сачека. Да не би помислили да им се изругује, наводи им разлог због којег оклева и каже: *Идем у Јерусалим, служећи светима*. Није рекао: "носим милостињу", него: *да служим*, како бисмо дознали колико је то високо, ко то савршава и колико је то важно. На тај начин и Римљане саветује да дају милостињу.

Кад каже: *Македонија и Ахаја добровољно одлучише*, итд. полаже у њих ревност да их подражавају. Речи: *добровољно одлучише* употребљене су уместо: "хтедоше", сматрали су да је добро да пошаљу неки прилог. Тако, то јест прилогом, свагда назива милостињу, као заједничку добит и оних што дају, и оних што примају. Рекао је: *неки*, а не "мали", како Римљани не би помислили да их прекореве као шкрте и ускогруде. *Светима*, рекао је, односно верујућима, јер су достојни двоструке самилости: као прво, због сиромаштва, а као друго, због врлина.

27. Добровољно одлучише, али и дужни су им, јер кад незнабошци постадоше учесници у њиховим духовним добрима, дужни су и они њима у телесним потребама послужити.

У томе, каже, што су пожелели да дају неки прилог светима нема ни-шта ново. Они су њихови дужници. На који начин? Христос (по телу) потиче од Јудејаца и дошао је због њих. Одатле потичу пророци, апостоли и сва добра. Међутим, причасница свега тога постала је читава васељена. Према томе, они, који су се преобратили из незнабоштва, дужни су да им дају своја телесна добра, као што сте то дужни и ви. Није рекао: "да им допусте да учествују", него: *да им послуже*, и тиме као да их приказује као ђаконе. Није рекао ни: "у телесним добрима". О духовним добрима је рекао да припадају Јудејцима, али за телесна блага није рекао да припадају само незнабошцима. Новац припада свима, а не само господарима.

28. Кад ово дакле свршим и овај им плод предам.

Тј. кад га положим као у царску ризницу, као на сигурно и неприступачно место, јер је такво оно што је запечаћено. Рекавши: *плод*, показао је да и они, који дају милостињу, имају од тога велику добит.

Поћи ћу у Шпанију преко вас.

Опет помиње Шпанију, показујући да је неопходно да тамо отпутује и да није због презира према њима заобилазио Рим.

29. А знам да кад дођем к вама, доћи ћу у пуноћи благослова еванђеља Христова.

Другим речима, видећу вас у слави свих еванђелских добара. Пунотом еванђелског благослова назива сва добра достојна благослова, тј. похвале сагласне Еванђељу. Под благословом, међутим, можеш подразумевати и милостињу, да би мисао била следећа: пронаћи ћу вас савршене у милостињи и човекољубљу. Говори им то да би се постидели похвале, а онда се и потрудили да се уистину покажу као такви.

30. Али вас молим, браћо, ради Господа нашег Исуса Христа, и ради љубави Духа...

Никада себе не сматра достојним вере, него наводи посреднике. Тако и сада указује на Христа и Духа. Оца није поменуо, како би ти знао да, када помиње само Оца, то не искључује Сина и Духа. Рекао је: *Ради љубави Духа* јер, као што су Отац и Син заволели свет, тако га је заволео и Свети Дух.

Да ми будете саборци молитвама Богу за мене.

Показује највеће смиреност, када каже су му потребне њихове молитве.

31. Да се избавим од неверујућих (у срп. преводу: непокорних) у Јудеји.

Не каже: " Да ступим у борбу и да их победим", него: *да се избавим*, јер испуњава божанствени закон, који заповеда да се молимо да не паднемо у искушење (в. Мт. 26; 41). Истовремено показује да се морају давати прилози онима, који живе међу толиким неверујућим (за чије се изба-вљење и сам моли) и при том су у опасности да умру од глади.

И да служење моје за Јерусалим буде по вољи светима.

Да благонаклоно прихвате прилог. Одатле се види да давање милостиње није довољно да би она била прихваћена. Када неко даје услед ну-жности, од неправде или ради славољубља, онда све пропада и плод милостиње бива уништен.

32. Да с радошћу дођем к вама, по вољи Божијој.

Молим се да будем избављен одатле, зато, да бих ускоро видео и вас, и то с радошћу, не носећи оданде никакву жалост.

И да се успокојим с вама.

Није рекао:" да вас научим, да вас поучим у вери", него: *да се успокојим*, тј. да оживите мојим учењем, и да ја оживим нарастањем ваше вере. Тим изразом показује да је и њему и њима, као подвижницима и трудољубивима, потребан предах.

33. А Бог мира нека је са свима вама. Амин,

Свагдашњи је обичај апостолов да савету присаједини молитву.

ШЕСНАЕСТА ГЛАВА

1. Препоручујем вам пак Фиву, сестру нашу, која је служитељица (ђакониса) цркве у Кенхреји.

Римљанима је ову посланицу донела Фива, и зато их и упознаје с њом. Своје поштовање према њој изражава и тиме, што ју је поменуо на првом месту, и тиме што ју је назвао сестром, али и тиме што је указао на њену службу, назвавши је ђаконисом.

2. Да је примите у Господу, као што приличи светима,

Укажите јој част у Господу. Они, који Господа ради примају и најнезнатнијег човека, указују част Господу. Фива је пак била света, и утолико је пре доликовало да јој укажу част. Зато је и додао: *Као што приличи светима*, тј. као што треба примати свете.

И да јој будете у помоћи у свакој ствари коју од вас затреба.

Подајте јој што можете, пружите јој руку помоћи, јер није рекао: "Удовољите у свему што јој буде потребно."

Јер је и она многим помогла, и мени самоме.

На почетку је похвалио, у средини је дао савет, да би на крају поново изрекао похвалу, окружујући с обе стране (похвалама) свој савет - да јој укажу част. Она је, каже, била помоћница многим, па чак и мени самом, васељенском проповеднику, који је претрпео толика страдања.

3. Поздравите Прискилу и Акилу, сараднике моје у Христу Исусу.

Они су ми, каже, помагали у беседама и учењу, и делили су са мном труд и опасност. Неки су претпостављали, да су ти сарадници били Павлови помоћници у прављењу шатора (в. Дела ап. 18; 3).

4. Који за мој живот своје вратове положише.

Они су били истински мученици, јер су у Нероново време постојале безбројне опасности.

Којима не захваљујем само ја, него и све Цркве из незнабожаца.

Овде наговештава њихово гостољубље. Да не би помислили како им ласка, наводи и многе друге сведоке.

Поздравите и домаћу цркву њихову.

Они су били толико врлински, да су и сви њихови домаћи постали верујући, тако да их је назвао црквом. Именовао их је тако и због гостољубља, јер се црквом назива онај дом, у којем постоји узорно благочешће и врлина. Нека они, који воде брачни живот, разумеју да им брачни савез није препрека за врлину.

5. Поздравите милог ми Епенета, који је првенас Ахаје у Христу.

Велика је ствар бити мио Павлу, који је волео разборито и не без разлога. Назива Епенета првенцем или због тога што је први поверовао и тако за читав народ постао почетак и врата ка вери, или пак зато што је показао велико благочешће, због чега је и речено: *Који је првенац у Христу*, односно, не у мирјанским стварима, него у ономе, што се односи на Христа.

6. Поздравите Марију, која се много трудила за нас.

Украшава жену подвизима за истину. Марија се, каже, трудила, бдела и молила се, не само за себе, и што је још важније, обављала је дужност и уместо нас, апостола. Како онда каже: *Жени не допуштам да буде учитељ* (1. Тим. 2; 12)? Он јој не забрањује да поучава речима, него да заузима почасно место у цркви и да седи на узвишењу, док јој домаће поучавање у потпуности одобрава. На тај начин и жена поучава свог мужа (1. Кор. 7; 16) и децу (1. Тим. 2; 15). И Прискила је Аполоса поучавала у вери (в. Дела ап. 18; 26). Није ни рекао: "много је поучавала", него: *много се трудила*, да би показао да је Марија помагала око новца и на друге начине.

7. Поздравите Андроника и Јунију, сроднике моје, и сапатнике моје у сужањству, који су знаменити међу апостолима, који и пре мене повероваше у Христа.

То, што су они фодници Павлови, није толика похвала, као то, што су његови сапатници у сужањству. Они су пострадали много више него други сужњи, јер су били повлачени с места на место и ударани. Било је важно бити апостол, посебно ако се узме у обзир да је Јунија била жена; утолико је било важније бити *знаменит међу апостолима*. Они су се прославили својим делима, и Павле се не стиди да каже: *Они и пре мене повероваше у Христа*, изрекавши им похвалу што су иступили напред и најпре узели благо.

8. Поздравите Амплија, љубљеног ми у Господу.

Ако је велика част када некога љуби цар, колико је онда славније када некога љуби Павле, који љуби због врлине и Бога ради?

9. Поздравите Урбана, сарадника нашега у Христу.

Ова похвала је већа од претходне; она је чак и њен узрок, и садржи је у себи јер, онај који је сарадник, он је и љубљени. *И мога милога Стахија*. И њега крунише истом похвалом.

10. Поздравите Апелија, прекаљеног у Христу.

То јест, беспрекорног и непорочног у свему. Неки кажу да је то речено како би се разликовао од неког другог Апелија, који не заслужује похвалу.

Поздравите Аристовулове.

Ти, вероватно, нису били као претходни, чим их није појединачно поменуо.

11. Поздравите Иродиона, мога сродника. Поздравите Наркисове, који су у Господу.

То јест, верујуће.

12. Поздравите Трифену и Трифосу, које се труде у Господу

О Марији је претходно рекао да се трудила (ст. 6), а за ове да се још увек труде. Велика је похвала свагда бити на делу и трудити се.

Поздравите драгу Персиду, која се много трудила у Господу.

Она је више од оних, које су поменуте пре ње, јер се она није само много потрудила, него је и драга. На тај начин свакога именује према достојанству, неке подстичући на ревност, а неке на надметање.

13. Поздравите Руфа, изабраног у Господу, и матер његову и моју.

Двоструко добро: и син је непорочан, и мајка беспрекорна. Павле,

наравно, не би рекао: матер његову и моју да та жена није поседовала велику врлину.

14. Поздравите Асинкрита, Флеронта, Ерма, Патрова, Ермија, и браћу која су с њима.

Не гледај овде на то што их набраја али им не приписује никакву похвалу, него погледај на то да су, иако нижи од свих, удостојени апостооловог поздрава. Боље речено, он је и њих похвалио, назвавши их браћом.

15. Поздравите Филолога и Јулију, Ниреја и сестру његову, и Олимпа, и све свете који су с њима.

Овим лицима приписује велику похвалу, јер их је назвао светима.

16. Поздравите један другог целивом светим

Да им не би дао повода за расправу тиме што једне поздравља овако а друге онако, што о једнима говори с већим а о другима с мањим похвалама, све их изједначује светим целивом, да ни виши не би презирао нижег а ни да нижи не би завидео вишем, јер свети целив све умирује и изједначава.

Поздрављају вас Цркве Христове.

Не само да их је сјединио, него им шаље поздрав од свих Цркава, да би се сјединили, јер говори о свима уопште а не о овом или оном појединачно. У овој Посланици је поздравио више лица него и у једној другој, јер до тог доба још није видео Римљане. Будући да су у Риму нашли уточиште многи од његових рођака, он их помиње по именима и посредством ове посланице упознаје с њима Римљане.

17. Молим вас пак браћо да пазите на оне који чине раздоре и саблазни против науке коју ви научисте, и клоните их се.

Опет их саветује, али не као саветник, него као покорни молитељ и са великим поштовањем према њима, јер их назива браћом. Указујући на замке штетних људи, каже: Пазите, тј. брижљиво се распитајте о њима. На почетку помиње расколе а затим и саблазни. Међутим, док у телу Цркве буде очувано јединство, не може доћи до раздора. Ти раздори су јереси, јер каже: Против науке коју ви научисте. Није рекао: "којој смо вас ми научили", него: коју ви научисте, предухитривши их на тај начин и указујући да су они већ уверени и да су примили учење, због чега су дужни и да остану у ономе, што су већ примили.

Дакле, раздоре или јереси уводе они, који предају учење противно апостолском учењу.

Клоните их се. 18. Јер такви не служе Господу нашем Исусу Христу, него својему трбуху.

Удаљите се, каже, од њих. Ако би то они радили услед незнања или заблуде, требало би их исправити. Међутим, како намерно греше, клоните их се. Указује на Јудејце, које обично прекорева због стомакоугађања, јер је такав читав њихов род. Осим тога, све јереси се рађају од служења страстима и трбуху. Како тебе, брата Христовог, није срамота да ти учитељи буду слуге трбуха? Запази да они, који служе трбуху, не служе Христу.

Благим и ласкавим речима варају срца незлобивих.

Они, каже, сплеткаре посредством ласкања, јер израз: благим и ласкавим речима значи: На уснама мед а у сриу јед. Нијерекао: "варају вас", него: срца незлобивих, тј. простих.

19. А Ваша се послушност разгласи свуда. Зато се радујем због вас.

Они, рекао је, варају простодушне. Међутим, ваша послушност, која потиче од велике кроткости, свима је позната, О њој не сведочим само ја, него читава васељена. Зато се радујем, што се нисте обманули.

Али хоћу да сте ви мудри за добро а безазлени за зло.

Указује да су неки међу њима били обманути. Очигледно исказује оно исто, што је рекао и Господ: Будите мудри као змије и безазлени као голубови (Мт. 10.16). Он жели да буду мудри или опрезни за добро, то јест на делу сопственог спасења и сопствене користи, и да буду безазлени за зло, тј. у томе, да другоме не чине зло, јер простодушни никоме не наноси штету.

20. А Бог мира брзо ће сатрети сатану под ноге ваше.

Како су се појавиле расправе, призива Дароватеља мира да би се раздори прекинули. Не каже: "покориће" него, што је далеко снажније: "сатреће". Неће сатрети само оне, који уносе раздоре, него и њихове вође. Теши их такође и у погледу времена, јер је додао: брзо. Реч сатреће изражава и молитву и пророштво, јер стоји у будућем времену.

Благодат Господа нашег Исуса Христа с вама! Амин.

Поменуо им је и благодат да би, на основу онога што су већ добили, постали ревноснији у веровању и у односу на будућност. Ако их је Господ спасао у време кад су били непријатељи, утолико ће пре сада сатрети сатану. Запази да апостол не одваја ни дела од молитве, ни молитву од дела. На почетку је посведочио о њиховој послушности, а затим се моли. Тиме им обзнањује да нам није само пре била неопходна благодат Божија, него да нам је потребна и сада, чак и ако смо опитни.

21. Поздравља вас Тимотеј, мој сарадник.

Тимотеј се трудио с њим на благовештењу, а радити оно, што је радио и Павле, велика је похвала.

И Лукије, и Јасон, и Сосипатар, сродници моји.

Овај Јасон се помиње и у Делима апостолским, као човек који је био веома одважан у опасности (в. Дела ап. 17; 6). Они нису сродници апостола само по телу него, што је још важније, и по благочешћу. Да нису били такви, он их не би ни поменуо.

22. Поздрављам вас у Господу и ја Тертије, који написах ову посланицу.

Велико је дело, бити Павлов писар. Тертије не пише због тога, да би похвалио самога себе, него да би привукао већу љубав Римљана, будући да је послужио код писања посланице која је упућена њима.

23. Поздравља вас Гај, домаћин мој и целе Цркве.

То јест, онај који ме примио у свој дом. Осим тога, велика је похвала што је Гај примио и самог Павла и целу Цркву, јер Павле не би пошао код њега ако би га сматрао недостојним.

Поздравља вас Ераст, благајник Градски, и брат Кварт.

То јест, благајник града Коринта. Помиње га зато, да би ти знао да ни богатство ни чин никоме не служе као препрека за веру и истински живот.

24. Благодат Господа нашег Исуса Христа са свима вама. Амин.

У основу или на почетак своје Посланице положио је следеће речи: Благодат вам и мир (Рим. 1; 7). И сада, када поставља границу или крај посланице, завршава истим речима, молећи се да благодат Божија свагда пребива са свим Римљанима. То је обележје учитеља - да ученицима не помаже само речима, него и молитвом. Зато су апостоли и говорили: А ми ћемо у молитви и у служби речи приљежно остати (Дела ап. 6; 4).

Нека благодат сачува и нас, који се не надамо да ћемо делима наћи место спасења, него се у потпуности уздамо у божанствену благодат и милосрђе, Нека се посредством ње уздигнемо над замкама сатане, сатревши га под ногама својим у Христу Исусу, Господу нашем, Којем нека је слава у векове.

Амин.

